

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "לך לך"

ח' מרחשון תשע"ד, (12/10/2013)

מוקדש לע.ג. בתנו היקרה

אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו
נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
שמעון תורג'מן

תשפנאים	באר-שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים
17:53	17:51	17:41	17:52	17:36
18:47	18:48	18:47	18:48	18:46

כניסת שבת

יציאת השבת

תוכן עניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת לך לך – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	11
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	18
4 .	בין אדם לחברו	58
5 .	במעגל השנה היהודית, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	60
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	95
7 .	החיים הבריאים	103
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים	106
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	109
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה , נא לפנות לדוא"ל: h-tourjy@smile.net.il	בכריכה האחורית

על הפרשה . 1

1.1 . נתונים על הפרשה

פרשת לך לך

פרשת לך לך היא הפרשה השלישית בספר בראשית ובתורה כולה הפרשה מתחילה בפרק י"ב פסוק א' ומסתיימת בפרק י"ז פסוק כ"ז את פרשת לך לך קוראים תמיד בשבת השלישית אחרי שמחת תורה. שם הפרשה היא המילה החמישית בה פותחת הפרשה – "ויאמר ה' אל אברם לך לך", בפרשה זו יש 126 פסוקים.

נתונים סטטיסטיים – מספריים על פרשת לך לך											
מצוות לא תעשה	מצוות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	סה"כ שורות בס"ת	ומסתיימת ב-		הפרשה מתחילה ב-	
								פסוק	פרק	פסוק	פרק
0	1	1	6,336	1,686	126	6	208	פסוק כ"ז	פרק י"ז	פסוק א'	פרק י"ב
0	1	1	7	6	7	1	6	דירוג פרשת לך לך בפרשות חומש בראשית			
34	32	34	19	17	13	2	22	דירוג פרשת לך לך בפרשות חמישה חומשי תורה			

1.2 . ההפטרה

הספרדים והאשכנזים מפטירים בישעיה מפרק מ' פסוק כ"ז : "למה תאמר יעקב" עד פרק מ"א פסוק ט"ז "בקדוש ישראל תתהלל".

התימנים מוסיפים שני פסוקים בהתחלה ופסוק אחד בסוף : ישעיה מפרק מ' פסוק כ"ה עד פרק מ"א פסוק י"ז

1.3. תוכן הפרשה

אברהם עולה לארץ (יב, א-ט)

הקב"ה מצווה על אברהם "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, אל הארץ אשר אראך". וכך מצויד בברכותיו של הקב"ה, יוצא אברהם מחרן, מלווה באשתו שרה, באחיינו לוט ואיתם רכושם וכל אותם שהתקרבו לאמונת ה' על-ידי אברהם ושרה. הם מגיעים ארצה, וחוצים אותה מצפונה דרך שכם, אלון מורה ובית אל לכיוון דרום.

שרה בבית פרעה (יב, י-כ)

עקב רעב השורר בארץ כנען (ישראל), יורד אברהם למצרים. קודם כניסתם למצרים, מבקש אברהם משרה להסתיר את עובדת היותם זוג נשוי. שרה תטען כי אברהם אחיה, כדי שלא יהרגו אותו המצרים ברצונם לקחת את שרה. בהגיעם מצרימה, נלקחת אכן שרה לבית המלך פרעה. אולם מאותו רגע, בדרך נס, קורים דברים קשים בבית פרעה, והוא מבין שבר מה אינו כשורה. בחלום הלילה, נגלה ה' אל פרעה ומזהיר אותו שישחרר את שרה. פרעה אכן משחרר אותה ושולח את הזוג אחר כבוד.

פרידה מלוט והבטחה לירושת הארץ (יג, א-יח)

אברהם ושרה עולים חזרה לארץ ואיתם מקנה כבוד ורכוש רב. בין רועי אברהם – מוסריים ויראי שמים, ובין רועי לוט – בעלי רקע מושחת, מתפתחות מריבות. אברהם מציע ללוט להיפרד כשהוא מעניק לו את זכות הבכורה לבחירת מקומו. לוט בוחר באזור סדום, שבאותם ימים טובל בירק ומשופע במים, אך מיושב ברשעים ומושחתים.

לאחר שנשאר אברהם לבד, ללא לוט, פונה אליו הקב"ה ומבטיח לו את ירושת ארץ כנען לזרעו לנצח, זרעו שירבה כעפר הארץ. אברהם מתיישב בתברון.

מלחמת המלכים (יד, א-כד)

על רקע של מאבקי כוח ושליטה נפתחת מלחמה בין מלכי ארץ כנען וסביבתה. ארבע מלכים ברשות כדרלעומר יצאו למלחמה נגד המורדים ובראשם חמשה מלכים, ביניהם מלך סדום. חמשת המלכים המורדים מובסים, ובין השביה נמצא גם לוט אחיין אברהם. מששומע זאת אברהם הוא יוצא להציל את אחייו, ואכן מצליח.

ברית בין הבתרים (טו, א-כא)

הקב"ה נגלה לאברהם ומרגיע אותו שאינו צריך לחשוש בעקבות ההרג שהתלווה למלחמתו במלכים. הוא גם מבטיח לו שכר רב בגין צדקותו. אברהם מחזיר בשאלה, מה תועלת בשכר כאשר הוא חשוך בנים? ה' מבטיח לו בן ומצווה עליו להביט בכוכבים. כשם שאי אפשר למנותם כך לא יהיה אפשר למנות את צאצאיו של אברהם.

לחיזוק ההבטחה לבן ולירושת הארץ כורת ה' ברית עם אברהם – 'ברית בין הבתרים'. על-פי ציווי ה' לוקח אברהם שלושה עגלים, שלוש עיזים, שלושה אילים, תור וגוזל יונים. הוא בותר את הבהמות, ועם רדת השמש מתגלה אליו האלוקים ומבשר לו על גלות ישראל במצריים ועל קושי הגלות אך גם על הסוף הטוב בצאתם ממצרים והגיעם שוב אל הארץ המובטחת.

הגר וישמעאל (טז, א-טז)

אברהם ושרה נשואים שנים רבות אך עדיין חשוכי ילדים. שרה מציעה לאברהם לקחת את הגר השפחה, אולי אם תלד היא, יביא הדבר לברכה בבית ותלד גם שרה. ואכן הגר הרה לאברהם, אך אז מקילה ראשה בגברתה חשוכת הבנים. שרה מגרשת את הגר מן הבית. במדבר, מתגלה מלאך האלוקים אל הגר ומצווה אליה לחזור אל שרה גברתה ולקבל את מרותה. הוא מבטיח לה כי תזכה בבן, אך גם אומר כי יהיה "פרא אדם – ידו בכל ויד כל בו".
בן 86 שנה אברהם, כאשר נולד בנו ישמעאל.

מצוות המילה ובשורת יצחק (ז, א-כז)

שנים חולפות, אברהם כבר בן תשעים ותשע שנה. הקב"ה מתגלה אליו ומבטיח לו שוב להיות "אב המון גויים". משום כך מחליף ה' את שמו מ'אברם', כפי שנקרא עד עתה, ל'אברהם' שרומז ל'אב-המון'. וכך שוב חוזרת ההבטחה לעמים רבים, מלכים וירושת הארץ.

ה' מצווה את אברהם אודות המילה. הוא אברהם ימול אומנם עתה, בגיל 99 שנה, אך מעתה יש למול כל בן זכר בגיל שמונה ימים. ועתה באה ההפתעה והברכה המיוחלת. בן נוסף ייוולד לאברהם למרות גילו המופלג. בן זה ייוולד מהאישה, שמעתה יקרא שמה 'שרה' במשמעות ששרה לרבים, ולא 'שרי' במשמעות שררה לבית פנימה. בן זה יקרא 'יצחק', מלשון שמחה, והוא יהיה הבן-ממשיך לכל הברית, השבועה וההבטחה של ה' עם אברהם. אברהם מקיים את מצוות ה', מל את עצמו, את בנו ישמעאל ואת בני ביתו ועבדיו.

1.4 . תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת לך לך

א. פרשת השבוע מתחילה בציווי שהקב"ה נותן לאברם (זה לא שגיאת כתיב, אברהם נקרא בתחילה אברם ושרה אימנו נקראה שרי) לעזוב את מולדתו ואת בית אביו וללכת למקום לא ידוע, למקום שהקב"ה יראה לו "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, אל הארץ, אשר אראך". בתמורה מבטיח לו הקב"ה שמאברהם יצא עם גדול, יהיה עשיר ושמו יפורסם בכל העולם. "ואעשך לגוי גדול, ואברכך, ואגדלה שמך והיה ברכה". הסיבה לברכות אלו לפי רש"י היא כשאדם יוצא לדרך ארוכה ולא ידועה הוא נפגע בממון, לא מכירים אותו וכן פוגע בקיום יחסי אישות ועל כך מבטיח הקב"ה מענה (עושר, שם ידוע, ומשפחה מרובה)

ב. אברהם בן שבעים וחמש (כבר לא צעיר) יוצא לדרך ועימו משפחתו ואחינו לוט וכן אנשים ונשים שאברהם גייר ושכנע אותם שה' הוא האלוהים ואין ללכת אחרי האלילים. אברהם מגיע עד איזור שכם לאלון מורה (כיום קיים יישוב גדול מאד הנקרא אלון מורה והנמצא על הר כביר שבשומרון) ושם לראשונה הוא מקבל את ההבטחה שהארץ הזאת תהיה לזרעו. בהמשך ממשיך אברהם דרומה לבית אל ומקים את מחנהו והיות וכתוב "ויצאתך מקדם לבית אל ויט אהלה" כתוב אהלה ולא אהלו אנו לומדים מכך שקודם בנה את אוהל שרה ורק אחר כך את האוהל שלו ללמדינו כבוד לבנות זוגינו.

ג. עם הזמן החל רעב בארץ ואברהם מחליט לרדת למצרים. היות ושרה אשתו היתה יפה מאד אברהם פחד שיהרגו אותו בגללה לכן מנחה אותה לומר שהיא אחותו "ויאמר, אל שרי אשתו, הנה נא ידעתי, כי אשה יפת מראה את. והיה, כי יראו אתך המצרים, ואמרו, אשתו זאת; והרגו אתי, ואתך יחיו. אמרי נא, אחתי את למען ייטב לי בעבורך, וחייתה נפשי בגללך". ליתר בטחון אברהם מחביא את שרה בתיבה, אנו לומדים זאת שנאמר "ויהי, כבוא אברם מצרומה" בלשון יחיד ולא כבואם בלשון רבים ללא אזכרת שמה של שרה ומכאן שאברהם הגיע לשערי מצרים החליט לעבור "במסלול הירוק" ובאותו היום לא היתה שביתה במכס (הסתדרות העובדים המצרית לא הכריזה סכסוך עבודה) והמוכסים תפסו אותו (בלשון רש"י על "היה לו לומר כבואם מצריימה, אלא ללמד שהטמין אותה בתיבה ועל ידי שתבעו את המכס, פתחו וראו אותה"). אנשי המכס שרואים את יופיה של שרה לוקחים אותה לבית פרעה מלך מצרים ופרעה מטיב עם אברהם ונותן לו צאן ובקר עבדים ושפחות (ממון רב).

ד. לאחר ששרה מגיע לבית פרעה, הקב"ה פוגע בפרעה ובכל ביתו במחלה ומודיע לפרעה שהעונש בגלל שלקח אשת איש (שרה אשתו של אברהם) פרעה מתנצל ואומר שלא ידע, מיד קורא לאברהם ובא אליו בטענות על כך שסיפר ששרה אחותו ולכן הרשה לעצמו לקחת אותה אליו ובהמשך פרעה מגרש את אברהם ושרה מארצו כולל כל הרכוש והמתנות שנתן לו.

ה. אברהם ולוט מגיעים לארץ ישראל וכשיש הרבה כסף וממון מתחיל ריב במשפחה הריב היה בין רועי אברהם ובין רועי לוט. וכדי למנוע הידרדרות העימות אומר אברהם ללוט שעליהם להיפרד ומוסיף אברהם ואומר ללוט שיחליט לאן הוא רוצה להתיישב ואברהם יכבד כל החלטה שלו ולאחר שלוט יחליט לאן רוצה ללכת אברהם יילך לכיוון השני ויתיישב באזור אחר "וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט, אֵל נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ, וּבֵין רְעִי, וּבֵין רְעִיךָ כִּי אֲנָשִׁים אֲחִים, אֲנַחְנוּ. הֲלֹא כָל הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ, הֲפָרַד נָא מֵעָלַי אִם הַשָּׂמַיִל וְאִימָנָה, וְאִם הַיָּמִין וְאִם הַשְּׂמָאלָה" (אם תלך לצד שמאל אני אלך לצד ימין ואם תלך לימין אני אלך לשמאל). לוט שומע לעצתו ומחליט ללכת לאזור ים המלח שהיה אזור פורה מאד (עוד לפני שהקב"ה החריב את סדום ועמורה) ומתיישב בין האנשים שם שהיו רשעים מאד. המושג "מיטת סדום" נלקח מאנשי סדום הרשעים שהיו נותנים לאורח לשכב על המיטה, במידה והמיטה היתה קצרה היו חותכים את רגלי האורח ובמידה והמיטה היתה ארוכה היו מותחים את רגלי האורח. ביטוי נוסף המתאר את המקום הינו "סדום ועמורה" המתאר התנהגות בזוייה, רשעה, גילויי עריות, זנות ועוד מרעין בישין.

ו. לאחר שלוט נפרד מאברהם ה' חוזר על הבטחתו לאברהם "שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה, מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָתָּה שָׂם צְפֹנָה וְנִגְבָּה, וְקִדְמָה וְיָמָה. כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה רְאִיתָ, לְךָ אֶתְנַנֶּה, וְלִזְרַעְךָ, עַד עוֹלָם... קוֹם הַתְּהַלֵּךְ בְּאָרֶץ, לְאַרְבֶּה וּלְרַחֵבָה כִּי לְךָ, אֶתְנַנֶּה".

ז. כעת מסופר בפרשה שלנו על מלחמה שהיתה בין ארבעה מלכים מהצפון לחמישה מלכים באזור ים המלח ובראשם מלך סדום. במלחמה זו נצחו ארבעת המלכים ובראשם כדרלעומר. במשך שתים עשרה שנה העבירו חמשת המלכים מיסים ובשנה השליש עשרה מרדו וסירבו לשלם. לכן בשנה הארבע עשרה חזר כדרלעומר וחבריו וכבשו מחדש את השטח במלחמה זו ברח מלך סדום והתחבא בבורות שבאזור, כשלוט וכל רכוש האנשים נתפסו על ידי כדרלעומר. כחלק מתיאור מסע הנצחון של כדרלעומר נאמר "וַיָּבֹאוּ, אֵת כָּל שְׂדֵה הָעַמְלָקִי וְגַם, אֵת הָאֱמֹרִי, הַיֹּשֵׁב, בְּחֻצְצַן תְּמָר". בשם זה נקראת המועצה בשם "מועצה איזורית תמר". תמר היא מועצה איזורית הנמצאת

ממערב ומדרום לים המלח. המועצה הוקמה בשנת 1955 וכיום כוללת יישובים חקלאיים וקהילתיים, מפעלים, אתרי תיירות, בתי מלון, ומתקנים אזרחיים וצבאיים רצ"ב קשור לאתר המועצה (שווה לראות) <http://www.ma-tamar.org.il> . מקום נוסף הוא נחל חציון. נחל חציון נמצא בסמוך ליישוב מצפה שלם שבמדבר יהודה והוא נחשב לאחד מהיפים ביותר באזור. הנחל סגור חצי שנה כל שנה כדי לאפשר לנשרים לקנן בשקט. בנחל מספר מפלים מהגבוהים בארץ האחד גובהו 60 מטר והשני כ-120 מטר. גובהם של המפלים מהווה אתגר לכל חובב הגלישה (סנפלינג) ולכן נחשב לנחל מועדף. לצערינו עקב חוסר אחריות קראו מספר אסונות. בספר דברי הימים נאמר שחציון תמר היא עין גדי

ח. אחד מהמנוצחים (לפי המדרש היה עוג מלך הבשן) מגיע לאברהם ומספר לו שלוט נפל בשבי. אברהם לא מתמהמה ומיד מארגן משלחת הצלה (318 איש) ורודף אחרי שיירת השבויים ומשיג אותם בצפון (כיום באיזור הבנייאס). במהלך הלילה אברהם וצבאו הקטן מפתיע את מחנה האוייב, "וַיַּחַלֵּק עֲלֵיהֶם לַיְלָה הוּא וְעַבְדָּיו, וַיִּבְּסוּ; וַיִּרְדְּפֵם, עַד חוֹבָה, אֲשֶׁר מִשְׁמָאל, לְדַמְשֶׁק" אברהם מגרש אותם מהארץ ומשיב חזרה את לוט ואת כל הרכוש. המדרש אומר שהמשלחת של אברהם כללה רק את אליעזר שבגימטרייה שווה

318

ט. מלך סדום ומלכי-צדק מלך עיר שלם (ירושלים) יוצאים ממחבואם והולכים לקראת אברהם ומכבדים אותו בלחם ויין ומברכים ומודים לו. מלך סדום מציע לאברהם שישמור לעצמו את כל הרכוש ואולם את האנשים הוא מבקש שאברהם יתן "וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סֹדֶם, אֵל אַבְרָם תֵּן לִי הַנַּפְשׁ, וְהַרְבֵּשׁ קַח לָךְ". אברהם אומר למלך סדום "בלי טובות" אני לא רוצה ממך כלום על מנת שלא תוכל בעתיד לספר לכולם שהעשרת את אברהם ואולם אברהם כן דורש עבור האנשים שלחמו עימו "וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֵל מֶלֶךְ סֹדֶם... אִם מְחוּט וְעַד שְׂרוּף נַעַל, וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשֵׂרְתִּי אֶת אַבְרָם. בְּלַעְדִּי, רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים, וְחֶלֶק הָאֲנָשִׁים, אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי... הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם.

י. הקב"ה נגלה אל אברהם ומבטיח לו שכר רב, אברהם אומר לקב"ה שכל העושר לא שווה לו היות ואין לו דור המשך. הקב"ה מבקש מאברהם לשאת עיניו לשמים ומבקש ממנו לספור את הכוכבים וכך מבטיח הקב"ה לאברהם שצאצאיו יהיו ככוכבי השמים

לרוב. לאחר מכן אברהם מבקש סימן ורמז לכך שהבטחת ארץ ישראל לזרעו של אברהם אכן תתקיים. ה' מספר לאברהם את העתיד שמשפחתו תהיה בארץ זרה ותהיה בשיעבוד ואולם בהמשך ייצא עם ישראל מהארץ הזרה ברכוש גדול (סיפור שיעבוד ויציאת מצרים)) ושוב חוזר הקב"ה על הבטחת ארץ ישראל לזרעו של אברהם. אירוע זה נקרא "ברית בין הבתרים" היות ואברהם בטר "חתך" קורבנות והלך ביניהם בזמן שהקב"ה דיבר אליו. "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, קַח לְךָ לֵבָרְכָה מִשְׁלֶשֶׁת, וְעֵז מִשְׁלֶשֶׁת, וְאַיִל מִשְׁלֶשֶׁת; וְתָר, וְגֹזֶל. וַיִּקַּח לוֹ אֶת כָּל אֵלֶּה, וַיְבַתֵּר אֹתָם בַּתָּוֶךְ". במערבו של הר חרמון בצפון הארץ ישנו הר זהה להר זה מספר שמות: כתף שיאון (שיאון הוא אחד משמות הר חרמון כפי שמופיע בספר דברים), הר דב על שמו של סרן דב רודברג שנהרג בעת התקלות עם מחבלים ב-1970.

יא. הר הבתרים מתנשא לגובה 1,290 מטר בכתף שיאון, במקום זה נמצא אתר קדוש הוא נקרא בפי הערבים משהד א-טייר "עדות הציפור", "מקאם אברהם אל-חיליל - המקום הקדוש של אברהם האהוב". במקום זה עלו לרגל יהודים ומוסלמים. יהודים נהגו לעלות לרגל לאתר זה בשבוע שלאחר קריאת פרשת "לך-לך" ולקרוא בה את פרשת ברית הבתרים. במקום יש מבנה ובו שלושה חדרים שהוקם בסביבות המאה ה-16, האתר מוקף בחורש אלונים וקנים ואדירי גזע. באתר מצויים שתי בריכות מים, קברים ושרידים עתיקים אחרים המעידים שבמקום זה היה יישוב קדום.

יב. שרה שראתה שהיא עקרה ואין לה ילדים מציעה לאברהם לקחת את הגר שפחתה לפילגש ואכן הגר נכנסת להריון. מרגע זה החלה הגר לזלזל בשרה. "וַיִּתְּרָא כִּי הָרְתָהּ, וַתִּקַּל גְּבִרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ". שרה לא אוהבת מצב זה ומבקשת מאברהם שיגרש את הגר מביתו. אברהם אומר לשרה שתיקח את הגר ותעשה בה כרצונה ובעקבות כך הגר בורחת למדבר. במדבר נגלה מלאך ה' להגר ואומר לה לשוב לשרה ולאברהם ומבטיח לה שגם ממנה יצא עם רב אשר יהיה קשה לספור את כמות האנשים שבו ומוסיף המלאך שלבן שיוולד לה בקרוב יש לקרוא ישמעאל ואולם הוא יהיה פרא אדם "וַיֹּאמֶר לָהּ מְלֵאכָה ה', הֲנֵךְ הָרָה וַיִּלְדֶּת בֶּן, וְקָרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל, כִּי שָׁמַע ה' אֶל עֲנִיָּה. וְהוּא יִהְיֶה, פָּרָא אָדָם יָדוּ כְּכֹל, וַיֵּד כָּל בּוֹ". ואכן ישמעאל נולד לאברהם כשהיה בגיל 86.

יג. אברהם מגיע לגיל המופלג של 99 שנה וה' מתגלה אליו ומשנה את שמו לאברהם ושוב חוזרת ההבטחה לארץ ישראל והפעם הקב"ה מצרף סימן לברית בין הקב"ה לעם ישראל וסימן זה הינו ברית המילה בה מחויב אב יהודי למול את בנו בהגיעו לשמונה

ימים "ויאמר אלהים אל אברהם... זאת בריתי אשר תשמרו, ביני וביניכם, ובין זרעך, אחריו המול לכם, כל זכר... והיה לאות ברית, ביני וביניכם. ובן שמונת ימים, ימול לכם כל זכר לדורותיכם".

יד. הקב"ה משנה גם את שמה של שרי לשרה ומברך אותה שגם לה יהיו ילדים. אברהם מגלה סקפטיות (חוסר אמונה) נופל על הרצפה וצוחק ואומר בליבו שהוא לא מאמין הרי הוא בן 100 שנה ושרה בת 90 (תשעים!!) שנה וכיצד תוכל להוליד. "ויפל אברהם על פניו, ויצחק; ויאמר בלבו, הלא בן מאה שנה יולד, ואם שרה, הבה תשעים שנה תלד" הקב"ה עונה לו ואומר שאכן יהיה לשרה בן ומורה לאברהם לקרוא לו בשם יצחק והוא (יצחק) יהיה היורש האמיתי של אברהם ועליו תחול הבטחת הארץ. "ויאמר אלהים, אבל שרה אשתך ילדת לך בן, וקראת את שמו, יצחק; והקמת את בריתי אתו לברית עולם, לזרעו אחריו".

טו. כדי לא לגרום להתמרמרות של אברהם לגבי ישמעאל ה' מבטיח לאברהם שגם מישמעאל יקום עם רב וגם הוא יקבל שטח משלו. "ולישמעאל, שמעתיו הנה ברכתי אתו והפריתי אתו והרביתי אתו, במאד מאד: שנים-עשר נשיאם יוליד, ונתתיו לגוי גדול" זוהי בעצם התשובה לכל האומרים שארץ ישראל מגיעה גם לבני ישמעאל (הערבים) הרי לכאורה גם הם בניו של אברהם (המכונה "אל-חליל" ולכן הערבים קוראים לעיר חברון אל-חליל, עירו של אברהם אבינו וכן שער יפו שבעיר העתיקה בירושלים נקרא באב (דלת/שער) אל-חליל שמשם יוצאים לכיוון חברון) בה פסוק זה ללמדינו שנכון שלבני ישמעאל מגיע שטח ואכן בלי עין הרע יש לבני ישמעאל 22 מדינות ואולם ארץ ישראל היא לבניו של יצחק ויעקב) ועל כך כתב עקיבא נוף, מי שהיה חבר כנסת ופיזמונאי את השיר הידוע על דרישת הערבים על ארץ ישראל "לי יש רק אחת, להם יש עשרים ושתי מדינות לי יש רק אחת הם רוצים גם את זאת" (שיר שבתחילה הוחרם על ידי רשות השידור ורק לאחר פניה לבג"ץ הותר להשמעה)

<http://www.shiron.net/artist?type=lyrics&lang=1&prfid=821&wrkid=27784>

טז. אברהם שומע בקול ה' וכל משפחתו עוברת טקס של ברית מילה. גם ישמעאל שהיה בן שלוש עשרה נימול וזאת הסיבה שמוסלמים רבים ברחבי בעולם עוברים ברית מילה בגיל שלש עשרה. "וישמעאל בנו, בן שלש עשרה שנה בהמלו את, בשר ערלתו"

2 . לקח טוב מהפרשה

2.1 . "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

לך לך לעצמך/ ר' משה רוט

כל אחד מאיתנו, הוא תבנית נוף מולדתו, אומר המשורר שאול טשרניחובסקי בשירו "האדם אינו אלא".

הָאָדָם אֵינוֹ אֱלֹא קֶרֶקַע אֶרֶץ קִטְנָה,

הָאָדָם אֵינוֹ אֱלֹא תְבִנִית נוֹף מוֹלְדָתוֹ,

רַק מָה שֶׁסִּפְּגָה אֲזָנוֹ עוֹדָה רֵעֲנָה,

רַק מָה שֶׁסִּפְּגָה עֵינָיו טָרַם שְׂבָעָה לְרֵאוֹת...

במשך שנות חיינו, אנו "סופגים" לא רק מראות של נוף פיזי, אלא גם "ניחוחות" אנושיים של שפה, אווירה, תרבות, יחסי אנוש ומעל הכל – תפיסת עולם.

והנער, שעודנו "קרקע ארץ קטנה", מחבר את ניגוני נפשו ואישיותו, מכוח "מה שספגה אָזְנוֹ" ו"מה שספגה עֵינָיו" במולדתו.

פרשתנו, פרשת "לך לך", עוסקת באברהם אבינו, שהבין כי תבנית נוף מולדתו הרוחנית, בטעות יסודה. אברהם החושב, סירב לקבל את התפיסה שרווחה אז, כי הפסל מעשה ידי האדם, הוא הא-ל הבורא והיוצר, המנהיג והמפרנס. התבוננותו וחקירותיו, הובילו אותו אל המסקנה, כי העולם נברא ומנוהל על ידי ריבונו של עולם – "כוח עליון" שהינו חיצוני לבריאה וכל "גרמי השמים" – הכוכבים והמזלות, פועלים מכוחו. "וידע (אברהם) שכל העולם טועים" (רמב"ם הלכות עבודת כוכבים א, ג).

אברהם סָתַר (הרס) את עולמו הישן – את "ארצו הקטנה", את מולדתו הרוחנית האלילית. "מחק" את כל הטעויות שספגו עיניו ואוזניו ובנה את עולמו הרוחני מחדש, מכוח ההיכרות עם בוראו והקשר האישי שיצר איתו.

כאן נאלץ אברהם לקבל את החלטה של חיו. האם "ללכת עם הזרם" ולשמור את האמת הפנימית שלו רק לעצמו, או האם ללכת עם האמת שלו ו"ללכת נגד הזרם".

אברהם החליט שהאמת הפנימית שלו חשובה יותר והוא מוכן לשלם את המחיר ולשאת בתוצאות והחל להתווכח עם אנשי עירו "ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושיבר העלמים (פסלים) והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא (רק) לאלוהי העולם..." (שם).

החלטה זו גררה אחריה מחיר אישי יקר של יציאה מן הקונצנזוס – ממרכז המפה החברתית, על ה"עבר השני", האחר, המרוחק של החברה. וזהו אכן המקור לכינוי אברהם "העברי"...

בפתח פרשתנו, פונה הקב"ה לאברהם אבינו ומצווה עליו: "לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" (בראשית יב, א). ציווי שעיקרו היציאה והניתוק מן הבית ומן המולדת מ-תְּבִנִית נוֹף מוֹלַדְתוֹ, האלילית. "לֵךְ לְךָ" – לבדך, בבדידותך, אל פנימיותך ואל עצמיותך. לך לך הלאה בדרכך ותמשיך להפיץ את האמונה בא-ל אחד, במרחבי העולם האלילי.

האם הציווי האלוהי – "לֵךְ לְךָ", הינו רלבנטי כיום, לאוזניו של האדם המודרני בן המאה העשרים ואחת?!

לכאורה, אנו אנשים חופשיים, דעתנים ובוגרים, המנהלים את חיינו מתוך בחירה חופשית ולכן, הקריאה הזאת, כבר "לא מדברת אלינו".

אולם, במחשבה שניה, נראה לי שהקריאה האלוהית "לֵךְ לְךָ", הינה מאד רלבנטית, דווקא לאדם המודרני, דווקא כאן ועכשיו.

האדם המודרני חשוף לקולות רבים בסביבתו המנסים להשפיע עליו ולכוון את התנהגותו.

מאות ואלפי אנשי פרסום, עמלים יום ולילה תוך כדי השקעת הון עתק ושימוש באסטרטגיות שיווק מתוחכמות, כדי להשפיע על הרגלי הצריכה וההתנהגות שלנו, לעודד צריכה, בזבוז ונהנתנות.

סלבריטאים מגויסים למסעות של קידום מכירות במטרה להקנות למוצר או למותג זוהר ותהילה. מודעות הענק, המוצבות לאורך הדרכים, "מסבירות" לנו, שמי שרוצה להיות "גבר" אמיתי, שותה בירה של... עונד שעון של... מעשן סיגריות של... 'קורע את הכביש' עם מכונית מדגם... וקונה לרעייתו תכשיטים של...

ובצד הנשי של המפה, הדברים נכונים באותה מידה, עם המסר העיקר של שופינג "כ"ערך" ולא כצורך...

תוכניות הריאליטי למיניהן מעודדות תחרותיות, סכסכנות ולשון הרע תוך העברת המסר, שהדרך לניצחון זרועה ב"גופותיהם" של יריביך. במצב שכזה, הקריאה לכל אחד מאיתנו "לך לך" – תהיה אתה עצמך ואל תיתן לאנשי השיווק, הפרסום והמדיה, או ללחץ החברתי, לעצב אותך כרצונם, הינה רלבנטית הרבה יותר מתמיד.

איך עושים את זה? כיצד ניתן להצליח להיות "אתה"??

ראשית, עלינו להשתמש בחוש הביקורת ולא "לקנות" כל רעיון אפילו אם "אמרו את זה ברדיו".

שנית, בל נתבייש. אפילו עם כל החברה הם "קולים" ו"גזעיים" והם מפעילים עלינו לחץ חברתי ללכת איתם ל... משהו שלא מתאים לנו, פשוט בל נתבייש לומר לא! גם אם זה יביא אותנו לפעמים לעבר השני....

האדם בונה ויוצר את "תבנית נוף מולדתו" בעזרת מה "שפגה אָנו" ו"שפגה עינו". אם מכוח התפיסה של "לך לך", נדע לשים "פילטרים" מתאימים ולסנן את מה שלא "מתאים" לנו – לעצמיותנו, נוכל לעצב את תבנית נוף מולדתנו הרוחנית – כרצוננו.

אכן, הקריאה האלוקית "לך לך", רלבנטית לנו היום, הרבה יותר מאי פעם.

בברכת שבת שלום,

משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

נא לשמור על קדושת הגליון ולהכניסו לגניזה לאחר השימוש.

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל :

nekudatova.roth@gmail.com

אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה

נא להדק חגורות, המסע מתחיל / ניר אביעד

אברהם אבינו, היהודי הראשון, מתחיל להתגלות לנו במלוא גדולתו בפרשת לך לך. חלק ניכר מספר בראשית מוקדש לקורותיו, למרות שלמרבית הפלא בתורה אנו פוגשים אותו בגיל די מאוחר בחייו רבי התפוכות. המדרשים על הפרשה, שמשלימים את התמונה, מספרים לנו שכבר בגיל שלוש החל מסעו הרוחני של אברהם. כילד צעיר לאב בעל חנות יצור וממכר לפסלי אלילים, סקרנותו הובילה אותו להבחין באמת גדולה יותר ולהכרה בעובדה שיש לעולם בורא ושליט אחד. כאדם בודד הוא ניצב אל מול העולם כולו, נאבק בעבודת האלילים שהייתה מושרשת בתקופתו וקירב רבים לחיים של אמונה מונותיאיסטיות. האירוע הראשון בחיי אברהם המתואר בתורה התרחש כאשר הוא היה בן שבעים וחמש. בזמן הזה אברהם היה מסוגל כבר לסכם חיים שלמים של הישגים חשובים אך אז הגיע אירוע בעל משמעות אדירה שהאפיל על כל שקדם לו. מקל נדודים הונח בידיו והוא נצטווה לצאת לעבר יעד נעלם: "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם, לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ עֵבֶר וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ, אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" (בראשית י"ב, א'). ואכן אברהם, אשתו שרה ובני משפחה נוספים יוצאים מחרן אל עבר ארץ ישראל. ידוע כי "מעשה אבות סימן לבנים", כלומר אורחות חייו של אברהם מהווים שביל שבו כולנו צועדים ועתידים לצעוד. מה היה הסוד לכוחו העצום וכיצד נוכל אנחנו ללמוד מכך לקח לחיינו? התשובה נמצאת באותו ציווי בפסוק הראשון של פרשת השבוע עליו פרשנויות רבות ונפלאות. הקב"ה מופיע בפני אברהם אבינו ואומר: לך-לך, כלומר לך אליך, אל עצמך. הקב"ה מגלה לאברהם, שכדי להפוך לאדם גדול במידות, עליו "לחתוך את חבל הטבור" ולצאת למסע של צמיחה וגילוי עצמי – הרחק מכל שיגרה מוכרת וקרובה. בהיענותו של אברהם לדברי הבורא ובהליכתו אל ארץ ועתיד לא מוכרים, חרף כל היגיון מוכר, הוא שתל את הזרע ל"נעשה ונשמע" שאפשר לבני ישראל במדבר לקבל את התורה הקדושה. לא לשווא נקרא שמו "אברהם העברי", שכן זו היא התכונה שאפיינה אותו. למרות שכל העולם עמד מן העבר האחד, הוא התאזר בגבורה ועמד מן העבר השני. סגולה זו נותרה קבועה בלב צאצאיו. קשיות העורף היהודית הפכה לשם דבר. למרות המאמצים שנעשו על ידי עמים רבים, ולמרות הלחצים שהופעלו לאורך כל הדורות על יהודים לעזוב את דתם, נותרנו דבוקים בה, יחידים מול רבים. לפי הקבלה, למשמעות הציווי עמקות נוספת: לך אל תוך העצמי הפנימי ביותר שלך, התרחק מהרצונות שלך, מן הרגשות שלך, מן האינטלקט שלך וע"י ויתור על ה"אני" וה"אגו" תוכל להפנים את האמת שאני, הקב"ה, אגלה לך. רק

כשאדם מניח לרגע את המחשבות שלו ביחס לעצמו ולסביבתו הוא יכול להבחין במציאות של בורא שמחיה בכל רגע את העולם. נקודת מבט נוספת לציווי רואה בו קריאה תמידית להתקדם ולהשתפר. אין להסתפק במה שכבר עשינו ולהיכן שהגענו. הדבר הראשון שנדרש מיהודי הוא ללכת, להתקדם, להתעלות. להיות יהודי פירושו לא לדרוך במקום ותמיד לנוע מן המקום שבו אתה נמצא למקום שבו אתה יכול להיות, וממה שאתה חושב על עצמך אל מימד עמוק יותר של מה שהנך באמת. להיות יהודי זה להיות עסוק בחיפוש תמידי לשיפור עצמי ולשיפור העולם.

הקב"ה מצווה על אברהם ללכת ולעזוב את העבר מאחוריו. הקריאה הראשונה היא לעזוב את ארצך. הפרשנים לימדו אותנו ש"ארצך" מרמז על ארציות, כלומר על חומריות. על מנת להתקדם ולממש את תפקידנו בעולם ולהתחבר אל נקודת האמת שקיימת בתוך כל אחד מאיתנו, הלא היא הנשמה, יש לזנוח את החשיבה שחומריות ועושר הם אלה שיביאו לנו שמחה ואושר. אברהם עזב בית עשיר ומלא בכל טוב חומרי והלך אל הלא נודע. נראה כי בימינו התפיסה הקלוקלת שכסף מביא לשמחה מחלחלת לכל מקום ואנחנו שבויים בקונספציה שאם לא נשיג את הוולבו, הווילה, חופשת הסקי השנתית ושלל המותגים המופיעים בפרסומות, לא נהיה מאושרים. היטיבו חז"ל לתאר זאת: "אין אדם מת וחצי תאוותו בידו", ו"יש לו מנה [מאה] רוצה מאתיים. יש לו מאתיים רוצה ארבע מאות". שלמה המלך הוסיף וכתב בספר קהלת: "אוהב כסף לא ישבע כסף", כלומר כאשר אדם שקוע בשאפתנות חומרית, רעבונו לא ישבע לעולם, אלא יוכפל וירבה מכיוון שככל שינסה להשביע את רעבונו כך יוסיף לרעוב ולרצות יותר ויותר. מי שנפל בידי התאוה לרדיפת ממון לעולם לא יהיה מאושר כי תמיד הוא ירגיש שאין לו מספיק בלי תלות בכמה בפועל הוא באמת השיג. מי שרוצה 1000 (לא משנה ממה) ויש לו רק 200 ירגיש אומלל, בעוד מי שרוצה 10 ומשיג 20 ירגיש אושר וסיפוק עילאיים. חשוב לציין כי להבדיל מהגישה של תורות המזרח שמדברת על צמצום הרצונות למינימום, היהדות היא "תורת חיים" וככזו היא בעד חיים גשמיים וחומריים טובים, נוחים וראויים. אולם להבדיל מהגישה המערבית, היא שמה את הדברים בפרופורציה הראויה ומלמדת שתפקיד החומר לשמש כלי שמשרת ומאפשר את עולם הרוח. לא בכדי ישראל ממוקמת גיאוגרפית בין המזרח והמערב, ובגישתה, היהדות מורה על איזון נכון ובריא. תחושת השמחה, אם כך, אינה תלויה בגורמים חיצוניים אלא במצבו הפנימי של האדם ואושר לא תלוי בכסף אלא בהגשמת היעוד האישי, בתחושות של אהבה וחום אנושי ובעשיית טוב לזולת. אברהם היה האדם הראשון בעולם שהבין זאת ושהיה מוכן להקריב את הנוחות החומרית והחברתית שבעולמו הישן וללכת לכיוון

מימוש ייעודו בעולם ועל כן זכה להיות היהודי הראשון. כמו שאברהם מורה לכולנו את הדרך, כך בתור עם אנחנו מחויבים להראות לשאר העמים את הדרך הנכונה ומכאן הביטוי "עם סגולה". ככאלה, יש לנו עודף מחויבויות ולא עודף זכויות, כפי שרבים בטעות חושבים.

בדרך הטבע, אנו נשאבים אל דפוסים חברתיים, שיגרה של לחץ חברתי, ציפיות מהסובבים אותנו והרגלים ישנים שהוטבעו בתוכנו מילדות. המהלך שעשה אברהם אבינו אמור להביא כל אחד לשאול את עצמו את השאלה הבאה: "מהיכן מגיעה 'השקפת העולם' שלי?" האם זו השקפה שאימצתי לעצמי תוך כדי בדיקה ומחקר, או שמא זו גישה שהושתלה בתוכי עקב נסיבות חיי וללא בחירה אישית? האם לעובדה שנולדתי דווקא כיהודי יש בכלל משמעות עבורי? מוטב לכל "חילוני" שנולד להורים ולחברה חילונית, כמו גם לכל "דתי" שנולד להורים וחברה דתית לשאול עצמו האם זה באמת מסלול החיים הנכון ביותר עבורו? אסור לחיות בתוך זרם מסוים רק משום שככה התרגלנו. רבים ממי שנולדו למסגרת אמונית חמה ותומכת מעידים שהם מעולם לא עצרו ושאלו את עצמם את השאלות החשובות באמת, כך שעבודת השם שלהם הייתה ברבדים שטחיים בלבד. לעניות דעתי, דווקא אי שאילת שאלות זה השורש לתופעת הדתיים-לשעבר (דתל"שים). מוטב לכל אדם לעשות ברור אמיתי, כן ואמיץ עם הזהות שלו ומכאן הבחירה בדרך תהיה חזקה הרבה יותר. בדיוק לשם כך מצווה הקב"ה את אברהם: "לך לך (אל עצמך) מארצך וממולדתך ומבית אביך". ובמילים שלנו – אל תקבל (או תדחה) באופן אוטומטי את ערכיה של החברה, מבלי לבחון באופן יסודי את ערכם ומהותם. יש שמשתיקים את הקול של הנשמה באומרם: "אין לי זמן", או "אני כבר מבוגר מדי", אבל זו טעות מרה ו"טריק" של היצר הרע שינסה לספר לנו כל סיפור אפשרי כדי למנוע מאיתנו להתחיל במלאכת בירור האמת. יחד עם ההשפעות החיצוניות, לאדם יש נקודה פנימית וחופשית מכל מה שמגדיר וכובל אותו. זהו הניצוץ האלוקי המהווה את גרעין נשמתו. אברהם היה הראשון שהסכים להקריב את כל עולמו והרגליו על מנת לגלות את אותו ניצוץ. רוב בני האדם לא עוצרים להתבונן בחייהם ולא שואלים שאלות. קורה לא אחת לאנשים שהם מוצאים עצמם בנסיבות חיים מורכבות ותוהים בינם وبين עצמם "איך הגעתי לכאן?" או "איפה טעיתי בדרך?" כל אלה הם תולדות של חוסר תשומת לב למעשים, להרגלים, לדפוסי חשיבה ולעולם הרגשי שלנו. על תופעה זו אמר ירמיהו הנביא "אין איש נחם על רעתו לאמור במרוצתם כסוס שוטף במלחמה". בני האדם שאינם עמלים על מודעות והתבוננות פנימית משולים לסוס הרץ בשעטה בשדה הקרב מבלי להבחין בין ימינו ושמאלו. אברהם אבינו היה הראשון שהבין

שתפקידנו פה בעולם הוא לעבוד ולתקן את מידותינו ודרכינו. מי שחושב שהוא בא לכאן כדי לנוח וליהנות ממנעמי העולם פשוט משלה את עצמו. לראייה, כל מי שכביכול לא עמל על תיקון ושיפור עצמי בסופו של דבר סובל יותר מכולם משום שהוא נשאר עם התאוות, הכעסים, הקנאה והתחרותיות שמאמללים בראש ובראשונה את מי שחווה אותם. אדם שמח באמת זה אדם שיודע שכל מה שקורה לו פה בעולם זה ניסיון בלבד ושבמילא הכול לטובה. את אברהם רצו לזרוק לכבשן בגלל הרעיונות "המהפכניים" שלו, אבל הוא דבק בשמחה ובאמונה. אדם נבון יודע שאם קרה לו מקרה רע/העליבו אותו/פגעו בו/וכו' זה הכול ניסיון ועליו להישאר שמח וממוקד. אסור לנו ליפול לעצבות, ללשון הרע ולכעס.

בנוסף, אברהם היה האדם הראשון שיוצא מהתפיסה הפרטית לתפיסה הכללית, מדאגה לעצמו ולמשפחתו הקרובה לדאגה לכלל הציבור. גם לפניו היו צדיקים ואנשי מידות (כדוגמת חנוך ונח), אולם הם מעולם לא ניסו להרחיב את מעגל השפעתם ולהטיב לציבור הרחב. אברהם, יחד עם אשתו שרה, היו עסוקים ללא הרף בגיור אנשים נוספים ובפעולות חסד שונות ומגוונות בחברה בה חיו. בזכות התכונה הזו, אברהם זכה לתוספת ושינוי שמו ע"י הקב"ה מאברם לאברהם ולכינוי "אבינו" כאב האומה. כל מי שמתעמק בפרשה יכול בקלות לשמוע את הקול הקורא לכל אחד ואחת מאתנו: לך לך או לכי לך אל עצמך. נא להדק חגורות, להתאזר בעוז, כנות והמון סבלנות ולצאת אל מסע של גילוי הניצוץ האלוקי (הנשמה) שטמון עמוק בפנים. בהצלחה!!!

שבת שלום, ניר אביעד

1. סיכום מתומצת של פרשת לך לך

"לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך..." • אברהם לא שואל שאלות ומבצע את הוראת ה' בדיוקנות • וגם: ברית מילה, נמרוד ומלחמת המלכים בפרשת השבוע 'לך לך'

בתקופה בה התרחש סיפור פרשתנו שלט נמרוד כמעט בכל הארץ, עד האסון הטראגי של מגדל בבל, אחריו התפזרו רבים לארצות שונות. גם אז, על אף שנחלש כוחו רדף נמרוד אחרי אברהם (שעדיין נקרא 'אברם') בו ראה מורד במלכות.

בהיותו לא רק שליט, אלא גם אליל הארץ שפסלי דיוקנו היו בכל בית, זעף למשמע רעיונותיו המוזרים של אברם אודות בורא העולם ומנהיגו, ועוד יותר כעס למראה האנשים הרבים שהאזינו לאברם. עקב כך נאלץ תרח אבי אברהם, שחשש לחיי משפחתו, לנרוד מדירתם באור כשדים לעבר ארץ כנען. בדרך עבר בחרן ובראותו את תושבי העיר השלווים ואדמתם הברוכה החליט לקבוע את מקומו איתם.

עולה חדש בארץ

אברהם הקים אוהלו בחרן ועוסק בתמיכה ובסעד גשמי ורוחני לכל הנזקקים. הוא פרסם והפיץ את דבר מציאות האלוקים בעולם, וכפי שנאמר: "את הנפש אשר עשו בחרן" – שהכניסם תחת כנפי שכינה. אברהם מגייר את האנשים ושרי (שרה) את הנשים.

ואז, לאחר שהתבססו במקום, נשמע קול ציווי ה' אל אברהם: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך". אברהם אינו מהסס לרגע וממלא אחר ההוראות, על אף שאלוקים אפילו לא גילה לו מהי ארץ היעד. באותה הזדמנות מברכו ה' ומבטיח לו כי: "אעשך לגוי (עם) גדול..." • אברהם מגיע אל ארץ כנען והולך בה לאורכה ולרוחבה. באחת מחנייותיו מתגלה אליו האלוקים

ומבטיח לו: "לזרעך אתן את הארץ הזאת" – הבטחה המלווה את עם ישראל אלפי שנים הן בימי גלותו באדמות נכר והן בהיותו בארץ ישראל כשהיא משמשת לחיזוק התיישבותו בה. אברהם בונה מזבחות במספר מקומות, לאות תודה לאלוקים על הבטחותיו.

הירידה למצרים

"עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ע"ה..." (מסכת אבות ה, ג). אחד מהם היה זמן קצר אחרי בואו לארץ, כשרעב כבד פקד דוקא את ארץ כנען אליה הגיע בשליחותו של ה'. הוא לא הרחרחר אחר דבריו של ה', נטל את מקל הנדודים והלך לארץ מצרים בה לא פגע הרעב.

מצרים היתה באותם ימים שטופת זימה ופרוצה בעריות ואברהם חשש מאוד פן יתנקלו לאשתו יפת המראה. ואכן, שרי מובלת לבית המלך פרעה שחפץ לקחתה לאשה, אך לאחר שאלוקים שולח בו נגעים גדולים הכיר ברוע מעלליו, החזיר את שרי לאברם ושילח אותם מארצו. כך חזר אברם לארץ כנען לאחר כשלושה חודשים.

בכל מסעותיו נלווה אל אברהם לוט בן אחיו שהחליט לקשור עמו את גורלו. אך בעקבות תקרית בין רועי אברהם ורועי לוט החליטו השניים להפרד כשלוט בוחר לעצמו את כיכר הירדן, חבל ארץ הידוע בפוריותו, וקובע את מקום מושבו בעיר סדום.

מלחמת אברהם בארבעת המלכים

ארבעה מלכים התקרבו אל ארץ כנען כדי להלחם בחמשת מלכי הארץ ולכבוש את ארצם. אלו נפלו במלכודות שהטמינו להם, וכך כבשו ארבעת המלכים את סדום ולקחו בשבי את לוט. אחד מפליטי המלחמה, שלימים התפרסם כעוג מלך הבשן, הגיע אל אברהם (שישב באלוני ממרא, ליד חברון) והודיע לו על נפילתו של לוט בן אחיו בשבי. אברהם יצא למלחמה בצבאות האדירים ובעזרת ה' השיגם, היכה בהם ושחרר את לוט ורכושו מן השבי. כל מלכי הארץ חגגו והודו לאברהם ואף הכתירו אותו כמלכם.

אבל אברהם אינו מתרשם מכל ההמולה סביבו והוא מחזיר את שלל המלחמה לבעליו ביודעו כי ה' הוא הזן ומפרנס לכל.

ברית "בין הבתרים"

לאחר גמר המלחמה שב אברהם לביתו והנה שוב מתגלה אליו הקב"ה ומבטיח לו שכר הרבה. אברם שופך את ליבו בפני אלוקיו: "...ה' מה תתן לי ואנוכי הולך ערירי (חסר בנים)...". ה' נענה לאברהם: "הבט נא השמימה וספור הכוכבים ... כה יהיה זרעך". ובנוגע להבטחת הארץ כורת ה' ברית עם אברהם. אברהם לוקח שלושה עגלים וכמספר הזה עיזים ואילים. הוא בותר אותם (חותך) אותם לשניים (כך דרכם של כורתי ברית) ולאחר מכן נופלת עליו תרדמה. קול ה' נשמע אליו: "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (מצרים), ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה ... ואחרי כן יצאו ברכוש גדול ... ודור רביעי ישוב הנה (לארץ כנען)...". הקב"ה קובע גם את גבולות הארץ המובטחת: למן נהר פרת בצפון ועד הנילוס בדרום.

הגר וישמעאל

אברהם נענה לבקשת אשתו ולוקח לאשה את שפחתה, הגר, כדי שיוולדו לו ממנה צאצאים. אך "אליה וקוץ בה", לאחר שזו הרה מתחילה היא לזלזל בגבירתה, שרי, אשר לא יכלה לסבול זאת והעמיסה עליה עבודה רבה עד שזו עזבה את הבית וברחה למדבר. שם נגלה אליה מלאך האלוקים המבהיר לה כי יצא ממנה ישמעאל, אשר ממנו תצא אומה שלימה. המלאך מורה לה לחזור לאדוניה.

ברית המילה

כשהוא בן תשעים ותשע שנים מצוה ה' את אברהם לקיים את מצות המילה. מצוה זו תמשך מעתה לדורות: "ובן שמונה ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם...". מי שלא יקיים מצוה זו יענש: "ונכרתה הנפש ההיא מעמיה, את בריתי הפר". המילה היא האות החקוק בבשר הגוף היהודי לברית בין עם ישראל לאלוקיו – "והיה לאות ברית ביני ובינכם". מלבד את עצמו מל אברם אף את ישמעאל בנו, שהיה כבר בן שלוש עשרה שנה.

שינוי השמות וההבטחה לבן

הי משנה את שמותיהם של אברם ושרי. אברם יקרא מעתה – אברהם – "כי אב המון גויים נתתיך". ושרי תקרא שרה – שתהא (גבירה) על הכל. כמו כן מבטיח ה' לאברהם כי "למועד הזה (אותו תאריך) בשנה האחרת (בשנה הבאה)" תלד שרה בן, ויקרא שמו – יצחק.

מה גילתה הפרידה מאברהם?

שני שותפים עתירים בנכסים חיו בעיר אחת. אחד מהם היה גומל חסדים ונותן צדקה, ומפזר את ממונו לעניים, ובשל זאת נתן לו ה' הצלחה וכל מה שניסה הצליח. וכל האנשים סביבו כולל גם השותף שלו היו בטוחים כי שני השותפים ביחד הינם ברי מזל גדולים וההצלחה מאירה להם פנים כאחד.

כעבור זמן מה, נפרדו השותפים וכל אחד מהם הקים עסק משלו. הראשון הצליח מאוד גם בעסק השני אך השני ירד פלאים עד שהגיע לפת לחם. אז התברר שלמעשה מזלו וברכתו של הראשון היא שהביאה להם את הצלחתם.

כך היה גם עם אברהם ולוט. כשלוט גר עדיין עם אברהם חשבו כולם ששניהם צדיקים. אולם לאחר שנפרדו מיד כתוב "ויסע לוט מקדם" שאמר "אי אפשר לא באברהם ולא באלוקיו". אז ראו כולם שכל מה שהיה ללוט היה בזכות אברהם וראו את ההבדל בינם.

ברית המילה

"ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו, וישמעאל בנו בן שלש עשרה שנה בהמלו את בשר ערלתו ... וכל אנשי ביתו נימולו אתו" (יז, א).

הרמב"ם במורה נבוכים בפרקי טעמי המצוות מטעים שני טעמים שונים למצוות המילה: "ואין המצוה הזו להשלמת חיסרון הבריאה, ואותו הנזק הגופני הנעשה באבר זה, הוא המטרה, אשר לא יתקלקל בו מאומה מן הפעולות שבהן יציבות האדם, ולא בטלה בה ההזרעה, אבל פחתה בה הלהיטות והתאוותנות המופרזים מכדי הצורך". הטעם הראשון עוסק ב"סור מרע" – המעטת התאוה.

ואילו הטעם השני כותב הרמב"ם: "ויש במילה לדעתי עוד ענין אחר חשוב מאד, והוא שיהיו כל בעלי ההשקפה הזו, כלומר, סוברי ייחוד השם, להם סימן אחד גופני הכוללם, ולא יוכל מי שאינו מהם לטעון שהוא מהם, והוא נכרי. לפי שאפשר שיעשה בן כדי להשיג תועלת או להתנכל לאנשי הדת הזו, ומעשה זה לא יעשהו האדם בעצמו או בבנו אלא מתוך דעה ברורה, כי אין זו שריטה בשוק או כויה בזרוע, אלא דבר שהיה קשה מאד. וידוע גם ערך האהבה והעזרה המתפתחים בין בני אדם, אשר כולם באות אחד. והיא כעין הברית והמבטח, וכך המילה הזו, היא הברית אשר כרת אברהם אבינו על הדעה בייחוד השם. וכך, כל הנימול הרי הוא נכנס בברית אברהם ומתחייב בבריתו להיות בדעה על הייחוד להיות לך לאלוקים ולזרעך אחריו". כלומר, המילה מסמלת את השותפות של כלל ישראל.

דברים דומים לטעמו זה של הרמב"ם כותב בספר ה"חינוך": "משרשי מצוה זו, לפי שרצה השם יתברך לקבוע בעם אשר הבדיל להיות נקרא על שמו אות קבוע בגופם, להבדילם משאר העמים בצורת גופם כמו שהם מובדלים מהם בצורת נפשותם אשר מוצאם ומובאם איננו שוה... ולא בראו שלם מבטן, לרמוז אליו כי כאשר תשלום צורת גופו על ידו, כן בידו להשלים צורת נפשו בהכשר פעולותיו".

בעל ספר "חרדים" – רבי אלעזר אזקרי מצפת, כותב: "אחרי שצויה ה' לאברהם על המילה, חזר ורמז לו: 'זוהיה לאות ברית ביני וביניכם', והיא מצוה שנית, תלויה בלב, שיעלה כל יום אדם על ליבו שהוא עבד חתום למלכו של עולם, ולא ימרוץ בו ויחזיק עצמו לבן חורין, שכן מנהג העולם להיות האדון חותם את עבדו בהטבעת גושפנקא על בשרו כדי שתהא אימתו עליו". כלומר, אות הברית היא תוספת על המילה הנעשית בגוף האדם ואילו אות הברית נקבעת בלב האדם.

2. " וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ עֵבֶר וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵרְאֶךָ" (יב, א)

בכינוס לב לאחים שהתקיים בניסן תשס"ו נעמד הרה"ג חזקיהו מישק ובסקי שליט"א וסיפר מעשה נורא: באחד הישיבות בארץ ישראל ישנו בחור בן עליה מתמיד עצום לא פסיק פומיה מגירסא, ישן עם הגמרא, אוכל עם הגמרא, הולך עם

הגמרא, וכל דקה פנויה הוא חי ונושם את התורה הקדושה, ועל אחת כמה וכמה בשעת הסדרים שהבחור לומד בהתמדה עצומה ונשגבה, בהתלהבות ושמחת התורה בצורה מפליאה ומעוררת השתאות.

בנוסף לזאת הבחור הזה הוא עובד ה' נשגב, הוא עובד על עצמו בכל התחומים, במידות, בתאוות, התפילות שלו לטהרות ונלהבות מעומק הלב, כל כולו פלא של בחור בעמל והשקעה שהוא משקיע בתורה ויראת שמיים מתוך אהבה ויראה, רבותיו מנבאים לו עתיד מזהיר בעולם התורה והיראה, ומצפים שאם ימשיך כך, עדיו להיות אחד מגדולי הדור ממש.

הנהגתו של אותו בחור הפליאה את צוות הישיבה, היתכן בחור בכזה גיל לומד ועובד את הקב"ה בצורה כזו עוצמתית? מה הסוד הטמון באותו בחור? התפלא המשגיח. אולם יום אחד הסוד התגלה, והסוד הזה באמת בכוחו להביא כל אחד אל הפסגות הגבוהות ביותר בתורה ויראת שמיים.

היה זה כאשר יום אחד הגיע הבחור לראש הישיבה בה הוא לומד, ואמר לו שברצונו לשאול שאלה שמטרידה אותו כבר כמה ימים, ואינו מוצא לה פתרון.

ראש הישיבה, הכניסו לחדרו המיוחד, הושיבו על הכסא וביקש מאחד הבחורים שיגישו לפניהם כוס תה.

לפני שאני שואל את שאלתי, ברצוני לגולל את קורות חיי בפני ראש הישיבה, שעיי"כ יובן היטב שאלתי, ראש הישיבה נתן את הסכמתו. הבחור החל לספר, נולדתי בארצות הברית להורים שלא שמרו תורה ומצוות, יום אחד אמי שמעה הרצאה מאיזה רב והחלה להתקרב ליהדות, מיום ליום התקרבה והתחזקה יותר ויותר.

אבי לא ראה בעין יפה את התקרבותה של אמי ליהדות, אך כל זמן שזה לא השפיע באופן המעשי בחיי הבית, לא ראה צורך להתערב, קיבל את העניין בשתיקה, כך במשך תקופה.

עד שהגיע אותו יום שישי, שאמא הביאה עמה שני פמוטים, ואמרה לאבא שהיא החליטה לקבל על עצמה עול מלכות שמיים, והיא הולכת להדליק נרות שבת קודש, כאן אבא לא יכל להתאפק הוא ראה להיכן כל זה מוביל, ולא היה בדעתו

להשתתף בעסק הזה, עד כאן הוא אמר לאמא, שהוא לא מוכן בשום אופן לכך, או הוא או היהדות, אם ברצונך דווקא להתחיל לקיים מצוות אני אפרד ממך לעולמים.

אמא התחילה לבכות, היא הייתה בודדה בעולם, ולא רצתה לפרק את החבילה, היא ניסתה להשפיע על אבא, ולתאר לו, כמה חיים נפלאים הינם חיי היהדות, כמה מתוקים הם מצוות התורה הקדושה, וכמה אושר ושלווה זה הביא לה בנפשה, אולם אבא לא הסכים לשמוע על כך בשום אופן, או אני או היהדות, לאחר מאבק איתנים אמא הכריזה במסירות נפש שהיא לא יכולה לוותר על היהדות בשום אופן...

ואבא עזב, נשארתי אני ואמא בודדים בעולם, למדתי באותה תקופה ב"פאבליק סקול" – בית ספר של גויים, יום אחד אמא שמעה הרצאה מאחד הרבנים על חשיבות לימוד התורה והחליטה לשלוח אותי ללמוד בתלמוד תורה. החילותי בחסדי השי"ת ללמוד את תורתו הקדושה במשך הזמן זכיתי לטעום את טעמה הערב והתחלתי להתמיד בלימודיי.

כשהגעתי לקראת סוף כיתה ח', אמי קיבלה יום אחד טלפון מהמנהל הרוחני של התלמוד תורה שבו למדתי, הוא שיבח אותי בפניה, ואמר לה, היות והוא צופה לי עתיד מזהיר בעולם התורה והיראה, ע"כ לטובתי כדאי שאסע ללמוד בארץ ישראל, כפי שאני מכיר את אופיו, הוסיף ואמר, הוא לא יוכל למצות את כישרונותיו ויכולותיו כמו בארץ הקודש, רק שם הוא יזכה להגשים את שאיפותיו הרוחניות הכבירות, רק שם הוא יזכה לממש את הפוטנציאל העצום הטמון בנפשו בכוח רצונו ועמלו...

ימים ולילות של מאבקי נפש עברו על אמי באותה תקופה, כן לשלוח לא לשלוח, היצר טוב לחש לה, העיקר בעולם הזה הוא לימוד התורה הקדושה, והנה זכית לבן שראוי להאיר את שמי היהדות הוא יזכה לעלות ולהתעלות במעלות התורה והיראה, וחבל לא לתת לו את הכלים והאפשרויות להגשים את משאלות לבו הטהור.

ולעומת זאת הגיע היצר הרע ואמר, איך את יכולה להשאיר את עצמך בודדה בעולם. לא רק שאבדת את בעלך, כעת אם תשלחי אותו ללמוד בארץ ישראל את עומדת לאבד את הנפש האחרונה הקרובה לך ביותר בעולם, בנך היקר. איך תסתדרי בלעדיו? איזה טעם יהיה לחיים שלך כשאת בודדה בעולם. ואם את חוששת לגדלותו הרוחנית של בנך, הוא ברצונו הכביר יצליח גם באמריקה להתעלות ולהיות ממאורי הדור...

המלחמה ניטשה במלא עוזה, דמעות שפכה אמי בתפילותיה שיעזור לה הקב"ה להגיע להחלטה הנכונה, יום אחד כשהייתה מבולבלת ונסערת מרוב ספיקות והתלבטויות, התפללה להקב"ה מלב שבור וביקשה מאיתו יתברך שיאיר עיניה ויסייע בידה להחליט.

אחרי התפילה שנבעה ממעמקי עמקים של לבה השבור, העננים התבהרו והגיעה להחלטה אמיצה לשלוח אותי לארץ ישראל, באומרה לעצמה שרק כך אני יודעת שעשיתי את המקסימום שהיה בידי כדי שבני יצמח לאדם גדול בישראל, ואילו אם לא אשלח אותו ולא יתעלה כראוי לא אוכל לסלוח לעצמי נצח נצחים על שקיפדתי במו ידי את האדם הגדול בענקים לצאת מבני היקר.

באותו ערב כשחזרתי הביתה מהתלמוד תורה, אמא קיבלה את פניי במאור פנים ושמחה, ואמרה לי יענקל'ה החלטתי לשלוח אותך ללמוד בארץ ישראל, אמנם זה קרבן עצום בשבילי להיפרד ממך, אבל כל קרבן שבעולם כדאי בשביל תורה! ואכן כעבור זמן מה נסעתי בלויית אמא לנמל התעופה, נפרדה ממני בדמעות, ובקשה אחת הייתה בפניה, בני היקר, אמרה לי

בדמעות לב של אמא, קרבן גדול אני מקריבה כשאני שולחת אותך ללמוד בארץ ישראל, אני נשארת לבד בודדה בעולם, והכל רק כדי שתזכה להתעלות במעלות התורה והיראה, אנא בני היקר תשקיע את כל כולך, רק בלימוד התורה וקיום המצוות. כדי שקרבני לא יהיה לשווא ח"ו!

הגעתי לארץ ישראל וזכיתי להיכנס לישיבה הקדושה של רבינו, המשיך הבחור והתמסרתי ללימוד התורה בכל ליבי ונפשי, הקרבן הגדול של אמא, דירבן אותי להתעלות, הדמעות ששפכה עלי צרבו את לבי, והפכו להיות הדלק של העלייה

הרוחנית שלי, כל הזמן בער לי לימוד התורה הקדושה, לא יכולתי לנוח לרגע, כי ידעתי שכל רגע כאן בארץ ישראל זה רגע של קרבן, יש מישהו שמקריב את דמו ונפשו בשביל כך, אז איך אני יכול לבטל את הזמן בשטויות!?

לפני כשנה, המשיך הבחור וסיפר, אני מקבל טלפון עצוב מאמא, בו היא מספרת לי כשהבכי חונק את גרונה, של"ע גילו אצלה את המחלה, והחלה לבכות נוראות בטלפון שהיא בודדה בעולם ואין לה אפילו כתף לבכות עליה, ואז שאלתי, אמא אולי שאני אחזור לאמריקה לסעוד אותך בעת חוליך?

ואמא ענתה בתקיפות לא, בני היקר, כל קרבן כדאי בשביל תורה, תשאר בארץ ישראל ותמשיך לעשות שטייגען בכל הכוח, אולי בזכות זה ירחמו עלי מהשמיים ואתרפא, מאז ממשיך הבחור ומספר, כל יום שישי אמא הייתה מתקשרת ובוכה על קשייה וייסוריה, על בדידות ועל סבלה, ובכל טלפון הייתי שואל ומבקש ומתחנן אמא אולי בכל זאת אסע לאמריקה כדי להיות איתך?

וכל פעם מחדש אמא סירבה. בגבורת נפש כבירה ונשגבה, כשכל פעם הייתה אומרת לי יענקל'ה תורה זה מעל הכל, כל קרבן שבעולם כדאי בשביל תורה! בשביל תורה אני מוכנה לסבול הכל, העיקר שתתעלה בני יקר.

אמנם לא הייתי עם אמא בגוף, אבל ברוחי ונפשי חייתי עם אמא יום יום שעה שעה, שפכתי לב כמים בתפילה לפני הבורא עולם שירפא אותה, השקעתי את כל רמ"ח איברי ושס"ה גידי בתורה הקדושה ובעבודת השי"ת.

אבל תפילותיי לא נענו, רצו אותה בישיבה של מעלה, לפני כחודש התקשרה אמא ואמרה שהרופאים לא נותנים לה עוד הרבה זמן, זה שאלה של ימים עד שאבא שבשמיים יאסוף אותה אליו, ואז פרצתי בבכי סוער, ואמרתי, אמא אולי כעת, אולי כעת ברגעים האחרונים שלך עלי אדמות אבוא להיות לידך ולהנעים לך את השעות והימים האחרונים שלך?...

אבל אמא כדרכה סירבה בתקיפות, בני יקר לא, הכל כדאי להקריב בשביל תורה גם את הרגעים הקשים והמרים האחרונים הללו...

ואז המשיכה אמא ואמרה מתוך בכי מרטיט, בני היקר, הקרבתי רבות למענך, את כל חיי הקרבתי בשביל התורה שלך, אנא בני היקר, אני רוצה שתבטיח לי שאתה

תתקשר בקשר אמיץ ונצחי לתורה הקדושה, תהגה בה ותחיה עמה יומם ולילה בכל עת ובכל מצב, ואז אלך רגועה לעולמי ביודעי שהשארתי כאן, נר התורה בהיכל ה', השארתי נר נצחי שיאיר את שמי היהדות בעתיד, ואז אוכל ללכת רגועה ושלווה לעולמי ביודעי שקרבני שהקרבתי בתמצית דם ונשמתי לא היה לשווא!...

שבוע אח"כ כבר לא היה טלפון, הקו נדס עם נדימת לבה של אמא, מאז אני מנסה ומשתדל להתמסר כל כולי ברמ"ח איברי ושס"ה גידי לתורה ויראת שמיים, וכעת נפשי בשאלתי, פונה הבחור בדמעות לראש הישיבה: "האם נראה לראש הישיבה שאני עושה מספיק למען קיום צוואתה של אמא?"...

שאלה נוקבת ויורדת עד תהום "האם אני עושה מספיק?"...

שאלה שהביאה את אותו בחור לפסגות, שאלה זו מביאה לכל מי ששואל אותה ברצינות להצלחות ופסגות ללא סוף...

הדרישה הזו מהדהדת בנבכי לבבו של כל יהודי. שילך כל הזמן מחיל אל חיל. לא לעמוד ולא להשתהות, אלא להתעלות ולהתעלות כל הזמן... כי הזמן הוא גורם מאיץ. שהרי "היום קצר והמלאכה מרובה, והפועלים עצלים, והשכר הרבה, ובעל הבית דוחק".

לך לך! אמר הקב"ה לאברהם אבינו, ושמוט מאחוריך את כל מה שכובל אותך. לך לך מארצך – מארציותך, וממולדתך – מתכונותיך המולדות ומבית אביך – מהישענות פאסיבית על מה שלתוכו נולדת.

3 . לְךָ – לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ" (יב' א')

"לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך"

הקשו המפרשים, שהרי הסדר היה צריך להיות הפוך, שהרי ביציאת אדם ממקומו הרי הוא קודם יוצא מבית אביו ואח"כ ממולדתו דהיינו עירו ואח"כ מארצו ומדוע כתבה התורה בסדר הפוך?

ענה על כך הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין: אבות החסידות יסדו כלל גדול, האדם נמצא היכן שמחשבותיו משוטטות. אם הוא נמצא בבית הכנסת ומחשבותיו הם על עסקיו ושדותיו הרי שהוא נמצא בשדה ואם נמצא במקום עבודתו ומחשבותיו על דברים שבקדושה, או שחושב על בית רבו הרי שהוא בעצם נמצא במקום קדוש.

כאן כשהקב"ה אמר לאברהם אבינו לצאת מארצו ומבית אביו מלבד הכוונה הפשוטה של יציאה בפועל, היתה גם כוונה על יציאה מדרכי אביו תרח ומדרכי מולדתו ושיעקור מלבו וממחשבותיו את הליכותיהם הנלוזות וא"כ הליכה שכזאת במחשבות ובהנהגות אמנם הסדר מתאים ביותר, מקודם מארצך מדרכי המדינה ואח"כ מדרכי עירך ולבסוף אף להיפרד מהקרובים ביותר מבית אביך שגם שם עבדו לאלוהי נכר וגם מהם שיעקור כל קירבה וקשר.

4. "אל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ" (יב א)

נאמר בבראשית רבה, לט, ט: ולמה לא גלה לו, כדי לחבבה בעיניו ולתן לו שכר על כל פסיעה ופסיעה.

הרב שמשון פינקוס זצ"ל ב'תפארת תורה' באר את מאמר חז"ל "האבות הן הן המרכבה" (ב"ר מז, ו) כך:

הנה אם נשאל את המרכבה עצמה שהשר יושב בה, לאן פניך מועדות? הרי תאמר: וכי יש לי יעד להגיע אליו? הלא כל תפקידי הוא להרכיב את השר. כשהוא מפנה אותי לימין – אני פונה לימין, כשהוא מפנה אותי לשמאל – אני פונה לשמאל, ואין זה עניני כלל לאן אגיע לבסוף, זה ענינו של השר. כלומר, המרכבה מצד עצמה אינה נוסעת לא לירושלים ולא לטבריה, היא נוסעת רק – ימינה או שמאלה, על פי רצון השר המנהיג אותה.

זהו, אם כן, מה שכתוב על אברהם אבינו שהלך "אל הארץ אשר אראך", והיינו שכל פניה פנה על פי הדיבור, אבל הוא מצד עצמו לא היה לו שום יעד, רק לעשות רצון קונו.

ואולי דבר זה נרמז בדברי המדרש הנ"ל – "לתן לו שכר על כל פסיעה ופסיעה", שכן, אם היה לו יעד סופי, הרי שקיום המצוה היה אחד בלבד – להגיע אל היעד,

אבל עתה שלא ידע לאן פניו מועדות, נמצא שעצם ההליכה היא גופא המצוה, אם כן בכל פסיעה קיים מצות הליכה וקיבל עליה שכר בפני עצמה.

זאת ועוד, כאשר לא גילה הקב"ה לאברהם לאן הוא הולך, הרי שכל פסיעה ופסיעה שהתרחק אברהם מבית אביו ומארצו היתה קשה לו כמו הפסיעה הראשונה, כי כאשר יודעים לאן הולכים – כשמתקרבים נהיה יותר קל, ועל ידי זה זכה לשכר על כל פסיעה ופסיעה.

5. "וְהָיָה בְּרָכָה" (יב ב)

ברש"י: יכול יהיו חותמין בכולן, ת"ל: והיה ברכה – בך חותמין ולא בהם מדוע, באמת, חותמים דוקא באברהם, מדוע לא מוסיפים גם את יצחק ואת יעקב? באר ה"פנינים יקרים", שהנה בגמרא (ברכות מ ע"ב) איתא: "כל ברכה שאין בה מלכות – אינה ברכה".

אם אדם יברך "ברוך אתה ה' אלוקינו בורא פרי העץ", כלומר, הזכיר שם ולא הזכיר מלכות – זו איננה ברכה. כך אומרת הגמרא וכך נפסק להלכה.

והקשה שם תוספות, שהרי בתפילת שמונה עשרה הנוסח הוא ללא מלכות: "ברוך אתה ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב הק-ל הגדול הגיבור והנורא". לא אומרים "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם, אלוקי אברהם אלוקי יצחק וכו'!" ו

באמת הרא"ש תרץ שכשאומרים "הק-ל הגדול" נכללת בזה מלכות, שכן "גדול" הכוונה מלך.

לפי זה, אומר החיד"א, מובנים דברי דוד המלך ע"ה בתהלים (פרק קמה): "תהילה לדוד ארוממך אלוקי המלך", כשאני רוצה לרומם אותך אני אומר "אלוקי המלך" – גם שם וגם מלכות, ואז זה נחשב ברכה – "ואברכה שמך לעולם ועד". שואל דוד המלך: הרי, "בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד" – בתפילת שמונה עשרה הנאמרת בכל יום הנני מברך ומהלל אותך למרות שיש שם רק את שמך, ואין שם מלכות. הכיצד? עונה דוד המלך: "גדול ה' ומהולל מאד" – המילה "גדול" היא במקום המילה "המלך".

עד כאן דברי החיד"א.

אבל התוספות שם תרץ תרוץ אחר, ש"אלקי אברהם הוי כמו מלכות, דאברהם אבינו המליך את הקב"ה על כל העולם, שהודיע מלכותו".

עד אברהם אבינו, הקב"ה היה מלך על העליונים בלבד. עשרה דורות מנח עד אברהם אבינו כולם היו עובדי עבודה זרה. עד שבא אברהם אבינו, קפץ לכבשן האש, והודיע קבל עם ועדה שיש בורא לעולם והוא מוכן למסור נפשו עבורו.

ולא זו בלבד, אברהם אבינו הקים בית מלון, ארח אנשים בחנם, העקר שיברכו את בורא עולם. אברהם אבינו עשה את הקב"ה מלך בעולם.

כשאומרים, אפוא, "אלוקי אברהם", זה במקום לומר "מלך".

לפי זה נבין: מי עשה את תפילת שמונה עשרה שתהיה ברכה? אברהם אבינו. וזהו –
"והיה ברכה"

6 . "וּנְבָרְכוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאָדָמָה." (יב' ג')

פירשו"י אדם אומר לבנו תהא כאברהם.

ולמה דווקא לבנו?? ומדוע דווקא אברהם??

אלא, אומר האבא לבנו רוצה אני לראותך תו"ח גדול וצדיק.

שואל הבן, אבא, אבל אתה גם יהודי טוב מתפלל קצת לומד קצת, אני רוצה להיות כמוך?!

עונה לו האבא, אני מברך אותך שתהא כאברהם, שהיה לו אבא ו"תרחו" ועם כל זאת יצא ממנו אברהם אבינו.

7 . "וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה' וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט" (יב' ד')

שואל המלבי"ם בספרו ארץ חמדה מה הקשר ומדוע ציין הפסוק כאשר דבר אליו ה'??

ועונה המלבי"ם שהרי מה הניסיון של אברהם כל אחד שיבוא אליו הקב"ה ויגיד לו "לך לך מארצך" ודאי שילך וכי יש מישהו שלא ישמע לדברי ה'??

אכן יש לומר כי עיקר ניסיונו של אברהם היה לאחר זמן שהתפוגגה אצלו אורת ההתפעלות מהידברות עם השי"ת וקהה הרגש, ובזה נתנסה אברהם שלא קהתה השתוקקות זו לדברי ה' גם ימים רבים אחרי ציווי השי"ת.

וזהו שכתב הפסוק "כאשר דבר אליו ה' " שההתלהבות שהיתה בו בזמן דיבורו עם ה' נקבעה בלבבו. אבל "וילך אתו לוט" נוסף אח"כ דהיינו שלוט נתלווה אליו ולא נסחף בהתלהבותו של אברהם אבינו, וכמו שכתוב וילך אתו

8 . " וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שְׂרַי אִשְׁתּוֹ ... וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנַעַן" (יב, ה)

"ויקח אברם את שרי אשתו... ויצאו ללכת ארצה כנען"

בזוהר מובא: "מאי "ויקח" אלא אמשוך לה במילי כי אין רשות לאדם לצאת לארץ אחרת בלי רשות אשתו". והקשה ה"משך חכמה" שהרי האבות קיימו כל התורה כולה וישיבת א"י גם נחשבת להם מצוה וא"כ יכול היה אברהם להכריח את שרה לעלות ארצה כדברי המשנה בכתובות דף ק"י "הכל מעלין לא"י"?

בשם ה"חפץ חיים" מובא שתירץ על פי דברי הגמרא: "לעולם ידור אדם בא"י אפילו בעיר שרובה נכרים" (כתובות, ק"י, ע"ב) כלומר דוקא שרובה אבל אם כולה נכרים אין דין זה קיים וא"כ בזמן שרצה אברהם לעלות היה לא"י דין שכולה נכרים ושוב לא היה יכול לכפות את שרה לעלות. ובאמת נמצא בשיטה בשם הריטב"א שדין זה נוהג דוקא כשיש שם ישוב יהודים. ה"משך חכמה" מתרץ שיתכן והציווי "לך לך", היה רק על אברהם ולא על שרה ולכן לא היה יכול לכופף אותה לעלות ארצה.

9 . "וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיִם" (יב' י')

ידועים דברי ביקורתו הקשה והחריפה של רמב"ן על ירידת אברהם מצרימה מפני הרעב (יב:י):

"ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה, שהביא אשתו הצדקת במכשול עוון מפני פחדו פן יהרגוהו. והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו... כי יש באלוקים כח לעזור ולהציל. גם יציאתו מן הארץ שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עוון אשר חטא. כי האלוקים ברעב יפדנו ממוות. ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה. במקום המשפט שמה הרשע והחטא".

דברים מדהימים. אברבנאל מוסיף לתמוה "מי האיש המעלה [על דעתו] שיבחר בחיים עם קלון נמרץ כזה, ויבקש תועלת והטבה בהיות אשתו מזנה עם אחרים! ויותר ראוי היה שיבחר במוות, לבלתי עשות נבלה!"

גם מלבי"ם ורש"ר הירש מתייחסים לשאלות אלו, ומתוך דבריהם, מסתמנת התשובה הבאה:

א) אברהם לא נצטווה לגור בארץ כנען וגם לא נאסר עליו לצאת ממנה באיסור מוחלט ובכל מקרה. לסחור או לדבר אחר, כמו חיפוש מזונות מותר, ורק נאסר עליו להשתקע בחו"ל, וכדברי הספרי (כי תבוא כו:ה) "וירד אברם מצרימה מלמד שלא ירד אברהם להשתקע, אלא לגור שם", באופן זמני.

ב) אפילו אם נאמר שנאסר על אברהם לצאת מן הארץ, הרי פיקוח נפש דוחה כל איסור שבתורה. וכדי למנוע גוויעה ברעב מותר לחפש אוכל בחו"ל (וכן ציווה יעקב לבניו).

ג) לא עלה על דעתו שהמצרים שטופי זימה כל כך; אילו היה מודע לסכנה "לא היה יורד שמה, והיה בוחר בסכנת רעב" (אברבנאל). רק "כאשר הקריב לבוא מצרימה" ראה "כמה מאוסים ומקולקלים המה" (מלבי"ם).

ד) לא להציל את עורו התכוון אברהם, אלא התחבולה הייתה דווקא לשלום אשתו: "והרגו אותי" ולא אוכל להגן עלייך, אבל "ואותך יחיו" ויתעללו בך!

לכן יזם אברהם אבינו רעיון מבריק. לא היה לו ספק שהמצרים, ופרעה בראשם, לא יהססו להרגו על דבר אשתו. אבל הם יעדיפו לקחתה בדרך אלגנטית (אם היא אחותו), שהרי על עשיית נבלה באשה, לפעמים מסתבכים (פרשת דינה, פילגש בגבעה, אמנון ותמר וכו'). אברהם התכוון להצילה (ולא להרוויח בזכותה, חס ושלום) בבקשו מחיר מופרז מאוד עבורה ("למען ייטב לי בעבורך", ומהי אותה טובה מתבאר בהמשך: "ולאברם היטיב בעבורה, ויהי לו צאן ובקר וחמרים ועבדים ושפחת ואתנת וגמלים").

ואכן תחילה "המצרים" ראו אותה (ואחר-כך התייאשו בגלל המחיר) ואחר-כך "שרי פרעה" וגם הם התייאשו, ולא נותר אלא פרעה, וכל הזמן הזה, אברהם "מרוויח זמן" (כמו אהרן בחטא העגל).

אחרי שמיצה אברהם אבינו את כל פעולות ההשתדלות נותן ה' את שכרו (יב:טז) ומציל את שרה אשתו (יב:יז).

שתי הוכחות להבנה שזהו רעיון מבריק שראוי לשבת, ולא חטא:

א) האירוע נחשב לאחד מהניסיונות שאברהם עמד בהם (אבות ה:ג ורע"ב שם);

ב) אברהם, וכן יצחק, חזרו על התרגיל פעמיים נוספות.

10 . "אמרי נא אחתי את למען ייטב לי בעבורך וחייתה נפשי בגללך" (יב' יג')

ורש"י פירש יתנו לי מתנות. ומפורסמת הקושיה איך אפשר לומר שאברהם היה רוצה מתנות, הרי אמר למלך סדום לאחר שהחזיר לו את עמו ואת רכושו, אם מחוט ועד שרוך נעל וכו' אע"פ שמן הדין היה שלו, לא רצה במתנות מכל שכן במתנות חינם ?

ואפשר לבאר, שאמר לשרה שכאשר יראו אותנו המצרים יאמרו גם בלי לשאול אשתו היא, והרגו אותי ואתך יחיו. ואם נאמר שמיד שיראו אותך המצרים תקדימי לומר אחי הוא גם זה לא יעזור, כי יאמרו מי ביקש ממך להגיד את זה אלא וודאי הוא בעלך. ומחמת יראה את משקרת. אם כן שוב והרגו אותי ואתך יחיו ואם נאמר שנתמתין עד שישאלוך מי אני שמא לא ישאלו שיהיה בעיניהם פשוט שאני בעלך ויהרגוני בלי שאלה. לכן אמר אמרי נא אחותי את בלי שישאלו ותגידי להם מיד הטעם שאני אומרת כן שהוא אחי בשביל שתתנו לו מתנות. וזה שאמר הכתוב אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך שזה יהיה הטעם והתוצאה תהיי ש..וחייתה נפשי בגללך..

11 . "למען ייטב לי בעבורך" (יב' יג')

וברש"י שם "יתנו לי מתנות".

והקשה אאמו"ר שליט"א שאל מדוע אצל פרעה אברהם לקח מתנות אח"כ ואלו אצל מלך סדום הוא לא לוקח מתנות.

ועיין בשפתי חכמים ג' תירוצים בזה. ונראה לי לתרץ בזה שאברהם הסכים לקבל מתנה זו מכיון שהוא נזוק מלקיחת שרי, אך אצל סדום אברהם לא נזוק מהמלחמה עם ארבעת המלכים וגם בין כך היה נלחם זאת כי היה צריך להציל את לוט ולכן לא הסכים לקבל כסף על מצווה זו.

12 . " וַיְהִי־רִיב בֵּין רַעֲי מְקַנְה־אַבְרָם... הַפֶּרֶד נָא מֵעֲלִי" (יג ז-ט)

אברהם אבינו עמל במשך כל ימי חייו לקרב לדרך ה' את כל באי עולם כשהוא מגייר את האנשים, ושרה, אשתו, מגיירת את הנשים.

אם כן, נשאלת השאלה, כיצד יתכן שדוקא הוא מציע ללוט להפרד מעליו, ואינו מנסה להחזיר אותו בתשובה שלמה על הגזל של מרעה בשדות זרים?

באר רבי ראובן קרלנשטיין שליט"א, שכאשר נודע לאברהם אבינו שלוט הולך לרעות בשדות זרים הוא בקש לדעת את מניעיו, ושאלו מהי הסבה למעשה הזה. אילו היה לוט משיב שטעמה של גנבה זו הוא משום מחסור במזומנים, היה אברהם מסתפק בשיחת מוסר ומותיר אותו לצידו, אך לוט השיב תשובה מפולפלת שבה טען כי מאחר שה' הבטיח לתת לאברהם את כל הארץ, ואין לו ילדים, הוא – לוט – היורש היחיד, וממילא מותר לו מדין ירושה לקחת ככל העולה על דעתו...

כאשר שמע אברהם אבינו את הנימוק ה'הלכתי' הזה, אמר מיד: הפרד נא מעלי!
אינני מתעסק עם 'צדיקים', אלא אך ורק עם גויים, הרוצים באמת לקבל את דבר ה'!

13. "וַיִּבְחַר לוֹ לוֹט אֶת כָּל פְּרֵי הַיַּרְדֵּן" (יג' יא')

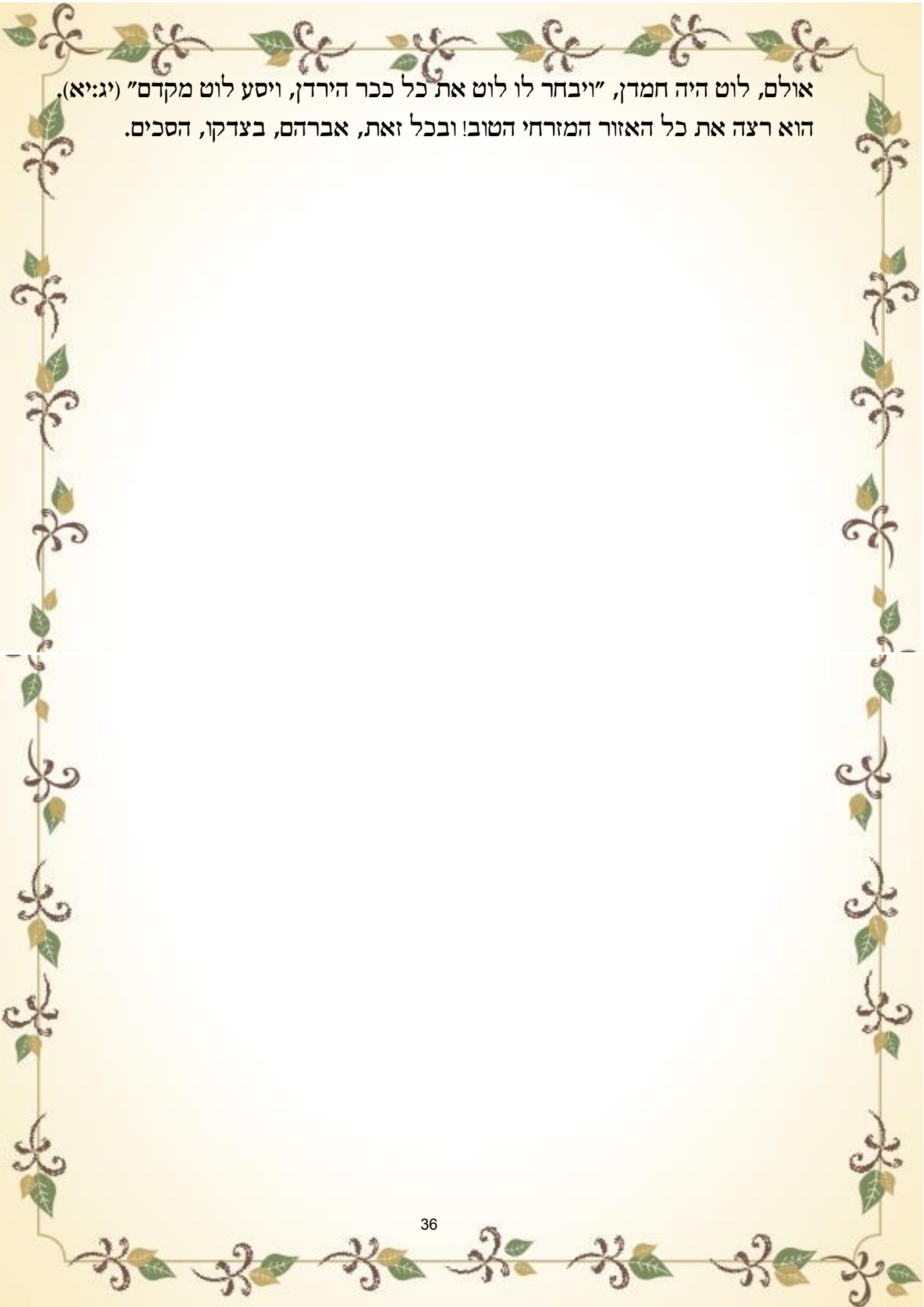
את הביטוי "אם השמאל ואימנה, ואם הימין ואשמאילה" (יג:ט) תרגם אונקלוס "אם את לצפונא, אנא לדרומא. ואם את לדרומא, אנא לצפונא" (וכן פירש רד"ק).

"שמאל" במקרא צפון ("אשר משמאל לדמשק" [יד:טו]) ו"ימין" דרום ("דגל מחנה ראובן תימנה" [במדבר ב:י]).

כשאדם נוסע "קדימה" (לכיוון מזרח הנקרא גם "קדמה" [יג:יד]) או כשהוא מחפש את דרכו, הוא נעזר לצורך התמצאות בשמש הבוקר הזורחת תמיד במזרח; לבן הצפון (בבוקר, כשהוא נערך לנסיעה) נמצא לשמאלו.

כידוע, גב ההר הוא, ברובו, אדמת טרשים שאינה ראויה לחקלאות פוריה, ואילו כנר הירדן "כלה משקה" (יג:י).

אברהם הציע ללוט חלוקה הוגנת הבה נחלק את הארץ לרוחב: בחר אתה את הצד הצפוני או הדרומי, ולשנינו יהיה חצי מן החלק הטוב לחקלאות, וחצי מן החלק המתאים למרעה.

אולם, לוט היה חמדן, "ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן, ויסע לוט מקדם" (יג:יא).
הוא רצה את כל האזור המזרחי הטוב! ובכל זאת, אברהם, בעדקו, הסכים.

כאשר יחנו כן יסעו כקורה או כתיבה?

"כאשר יחנו כן יסעו" בספרי והמדרש על הפסוק & גם מובא גם ברש"י שכשעם ישראל היו במדבר הם חנו וגם נסעו , נמצא שנסיעתם הייתה כחנייתם ויש שני פירושים איך ובאיזה צורה נעו האם כקורה מלבנית או שמא כתיבה מרובעת. האם חנו כתיבה ונסעו כקורה או גם נסעו כתיבה? זו השאלה.

במדבר פרק ט פסוק יח: על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי יהוה יחנו כל ימי אשר ישכן הענן על המשכן יחנו:

רש"י – על פי ה' יסעו. שנינו במלאכת המשכן, כיון שהיו ישראל נוסעים, היה עמוד הענן מתקפל ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה, תקעו והריעו ותקעו, ולא היה מהלך עד שמשה אומר קומה ה', ונסע דגל מחנה יהודה. זו (ר) בספרי (פד): ועל פי ה' יחנו. כיון שהיו ישראל חונים, עמוד הענן מתמר ועולה ונמשך על גבי בני יהודה כמין סוכה, ולא היה נפרש עד שמשה אומר שובה ה' רבבות אלפי ישראל, הוי אומר על פי ה' וביד משה: (רש"י)

מדרש פרשת במדבר – וכך היו מהלכין על גביהם, וכמין קורה יוצאה מתוך הענן, שהיו יודעין לאיזה רוח הם יוצאין. כך היה מסע כל דגל ודגל. גמרו להלוך עד היכן שהוא רוצה שיחנו, אותו הענן שהיה נראה כמין קורה, היה כנוסע (ב) עצמו, והם יודעין שבאותו מקום הם חונים.

מובא בירושלמי מסכת עירובין דף לג' כך: כיצד היו ישראל מהלכין במדבר רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיה חד אמר כתיבה וחרנה אמר כקורה מאן דמר כתיבה (שם) כאשר יחנו כן יסעו מאן דמר כקורה (במדבר י) מאסף לכל המחנות לצבאותם. מאן דמר כקורה ומה מקיים כתיבה כאשר יחנו כן יסעו מה בחנייתן על פי הדיבור אף בנסיעתן על פי הדיבור ומאן דמר כתיבה מה מקיים כקורה מאסף לכל המחנות לצבאותם לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלוסין היה נוסע באחרונה.

מכיוון שאין במדרש הזה הכרע בנושא אנו רוצים לבוא ולטעון ששתי הדעות צודקות.

היבטים נוספים לקורה ולתיבה.

קורה בתנועה – מסכת בבא קמא פרק ג משנה ה' כתוב: זה בא בחביתו, וזה בא בקורתו, נשברה כדו של זה בקורתו של זה – פטור, שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך. היה בעל הקורה ראשון, ובעל החבית אחרון – נשברה חבית בקורה, פטור; אם עמד בעל הקורה, חייב; אם אמר לו לבעל החבית, עמוד – פטור. היה בעל החבית ראשון, ובעל הקורה אחרון – נשברה חבית בקורה, חייב; אם עמד בעל החבית, פטור; אם אמר לבעל הקורה, עמוד – חייב.

קורה בטהרה – למדנו במסכת כלים פרק טו 'א' וכך כתוב: כלי עץ, כלי עור, כלי עצם, וכלי זכוכית – פשוטיהן, טהורין; ומקבליהן, טמאין. נשברו, טהרו; חזרו ועשה מהן כלים, מקבלין טומאה מכאן ולהבא. השידה, והתיבה, והמגדל, כוורת הקש, וכוורת הקנים, ובור ספינה אלכסנדרית – שיש להן שוליים, והן מחזיקין ארבעים סאה בלח, שהן כוריים ביבש – הרי אלו טהורין.

קורה במבוי – למדנו במסכת עירובין פרק א משנה ב' – הכשר מבוי, בית שמאי אומרים, לחי וקורה, ובית הלל אומרים, לחי או קורה. רבי אליעזר אומר, לחיין. משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני רבי עקיבא, לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על מבוי שהוא פחות מארבע אמות, שהוא [נתר] או בלחי או בקורה, על מה נחלקו, על רחב מארבע אמות ועד עשר, שבית שמאי אומרים, לחי וקורה, ובית הלל אומרים, או לחי או קורה. אמר רבי עקיבא, על זה ועל זה נחלקו.

קורה מופיעה באלמנטים של מבוי היא עושה את צורה הפתח היא נמצאת למעלה גם בנושא היזק של אדם ההולך עם קורה ונעמד לכתף ושברה הקורה את כד היין של חבירו. עוד יש ואפשר לקטלג את הקורה כפשוטי כלי עץ שלא מקבלים טומאה. היא גם למעלה במעמד של משפיע. קורות הבית. בצל קורתיו.

במדרש פרשת מסעי כתוב כך: כצאן מהו. מה הצאן אין מכניסין אותן לצל הקורה, אף ישראל כל זמן שהיו במדבר לא נכנסו לצל הקורה ארבעים שנה. מה הצאן אין כונסין להם אוצרות אלא רועה במדבר, כך ישראל ארבעים שנה שהיו במדבר נזונו בלא אוצרות. ומה הצאן כל מקום שהרועה מנהיגה היא נמשכת אחריו, כך

ישראל כל מקום שהיו משה ואהרן מסייעין אותם, נוסעין אחריהם, שנאמר, אלה מסעי בני ישראל. לקיים מה שנאמר, נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן:

תיבה בהלכות שבת – במסכת שבת פרק טז משנה ה' – רבי שמעון בן ננס אומר, פורסין עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחזו בהן האור, מפני שהוא מחרך.

במסכת תענית – פרק ב, א סדר תעניות כיצד: מוציאים את התיבה לרחובה של עיר; ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה, ב, עמדו בתפילה – מורידין לפני התיבה זקן ורגיל, ויש לו בנים, וביתו ריקן, כדי שיהא ליבו שלם בתפילה;

תיבה – היא כלי גדול וכבד המונח בקרקע ובשל כך אינו מקבל טומאה והוא גם נחשב לכלי קיבול ענק.

מסתבר שיש כאן בקורה, ובתיבה, אלמנטיים של נייחות וניידות ככתוב "כאשר יחנו כן יסעו", גם עניין של אין אפשרות של כל טומאה, כי עם ישראל בעצם יצירתו ובשורשו אינו יכול בכלל לקבל טומאה אמנם יהודי/ה באופן אישי פרטי כן, אך 'כלל ישראל' קדוש הוא ואין בו כל טומאה.

15. "והוא כהן לאל עליון, ויברכהו" (יד יח – יט)

רבותינו אמרו (נדרים לב:) שמלכי צדק לא טוב עשה שהקדים לברך את אברהם אבינו לפני שבירך את הקב"ה. ומפני כן הפסיד כהונה. ואלו דבריהם: ביקש הקב"ה להוציא כהונה משם. כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום, הוציאה מאברהם, שנאמר ברוך אברהם וגו' וברוך אל עליון. אמר לו אברהם, וכי מקדימין ברכת עבד לברכת רבו. מיד נתנה לאברהם והיינו דכתיב והוא כהן לאל עליון. הוא כהן, ואין זרעו כהן.

והנה אין לשאול, והלא הקב"ה נקרא "מלך הכבוד", ואמרו חז"ל: שנקרא כן "לפי שחולק כבוד לבריותיו". וא"כ מדוע חמיר טובא אם מברכים לבשר ודם, בעוד שהוא עצמו חולק הכבוד.

אכן, זו אינה שאלה. כי ראשית, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. עיין בקידושין (דף לב:). ועוד, אמת שהקב"ה מכבד לבריותיו ומתעלם כביכול מכבודו. אכן זהו כאשר הקב"ה עושה זאת, אבל אנחנו עבדיו, צריכין מצידנו לתת תחילה

וראש כבוד לאדוננו יתברך לפני כל כיבוד אחרים. ולברכו בראש לפני כל ברכה לזולתינו.

ואשר על כן כתוב בספרי הקודש, שכאשר אדם בא לברך את חברו או את בניו בליל שבת, יקדים ויאמר: יהי שם ה' מבורך וגו', או: יתברך שמו של הקב"ה, ואחרי כן יברך את מי שיחפוץ לברך. ובכך מתחזקת הברכה. כי הרי בכך חולקים כבוד בראש למלך מלכי המלכים ואח"כ לבריותיו. וראה מ"ש בזה רבנו אליעזר פאפו בספר פלא יועץ (מערכת ברכות). וגם הזהירו שכאשר רוצה לברך לחיים על היין שתחילה יברך את ברכת הגפן ואח"כ יאמר לחיים ויברך את חבריו.

ובזוהר הקדוש (פרשת ויחי דף רכז:) כותב שכן עשה יצחק אבינו שלכן נאמר "ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'" זה ברכה להקב"ה ואח"כ בירך "ויתן לך האלקים". וכן עשה יעקב כשבירך את בניו. ע"ש. וכתוב שם עוד: "ואם לא בירך האדם את הקב"ה בראש, אז גם ברכות שמברך האיש לבשר ודם, לא מתקיימים". והובא בפלא יועץ (שם).

ובזה אפשר לרמוז: "ברכת הוי"ה היא תעשיר", כלומר ברכה שברכת תחילה את הקב"ה היא תצליח ותעשיר.

16 . "הִרְמַתִּי יָדַי וְגו' אִם-מְחוּט וְעַד שְׂרוּךְ-נֶעַל וְאִם-אֶקַח מִכָּל-אֲשֶׁר-לָךְ" (יד, כב)

מדוע נשבע אברהם אבינו על אי קיחה מכל המלקוח. אולם במדרש (תנחומא סימן יג) אמרו, שכאשר בא מלך סדום להודות לאברהם על שבזכותו ניצל נפשו וממונו, ואמר לו "הרכוש קח לך" שבזכותך ניצלתי, נשבע אברהם אבינו ואמר, לבל יקח ממנו דבר, ואמר "אם מחוט ועד שרוך נעל", למה? לפי שהקב"ה הבטיחני שהוא יעשרני, שכך אמר לי ואברכך "ואגדלה שמך והיה ברכה". אמר לו הקב"ה: "אתה מאסת שכר בשר ודם – שכרך הרבה מאד מכאן ולהבא!".

הרי לנו הנהגת אבינו אברהם ותגמול אלהינו לבוטח ולמאמין בו. הלא אילו לקח אברהם את המתנות אשר העניק לו מלך סדום לאות "הוקרה", הרי אין נגרע ואין נפגע בכך, מהימנותו של אברהם בקונו, וא"כ מה כל הרעש הזה והזהירות עד כדי שבועה. ברם, ככל אשר האדם ליבו שלם בבטחון אמיתי, בכח אל עליון. כך

בשיעור זה מנטרל עצמו מכל כח תחתון. כי זה לעומת זה. והנה בן מלך אשר כל חפץ לב אין חסר לו, וכל אשר ישאל ליבו, מיד מוצג לפניו, לא יעז לבקש ולא ברמז מהמון העם דבר וחצי דבר. ומדוע, אלא כיון שהכל מוכן עבורו והכל שלו, אין לו שום זיקה לעזר חיצון. כמו כן ככל אשר לב האדם בוטח באל – כן מתרחק מבטוח באדם.

וכמים הפנים לפניו כן הקב"ה. כשם שהאדם מראה טוהר ליבו בבטחון באביו, כן האב – אבינו שבשמים – מחזיר לו ברוב טובו וזה שנאמר 'דורשי ה' – לא יחסרו כל טוב'.

ובכן, זוהי היתה מידתו של אברהם אבינו ע"ה וזוהי מתן שכרו מאת בוראו. וכך היתה גם מידת דוד המלך ע"ה, וכמו שאמר (תהילים סג, ט) "דבקה נפשי אחריך – בי תמכה ימינך" וכמו שביארו בזוהר (פרשת ויצא קסג:): בגין דדוד מלכא, הוה מתדבק נפשיה תדיר אבתריה דקב"ה "ולא חייש למילין אחרנין דעלמא" וכו'. וכיון דאיהו הוה מתדבק בקב"ה, – הוה תמיך ביה ולא שבקיה. "מכאן, לבר נש כד אתא לאתדבקא בקב"ה, קודשא בריך הוא אחיד ביה, ולא שביק ליה".

17 . "אם-מחוט ועד שרוך-נעל" (יד' כג')

ולכאורה הוא לשון מוזר כי היה על אברהם לומר מחוט שהוא דבר קטן עד זהב ויהלומים שהם דברים גדולים ומהו חוט ועד שרוך???

ופירש הגר"ר קרלנשטיין שליט"א כי אם היה נוקט אברהם בלשון הזאת היה עוד דרך להבין ולהתפשר איתו שיקח דבר קטן כלשהוא, אבל בדבר זה נתכוין אברהם לומר לו שלא יקבל ממלך סדום מאומה מחוט ועד שרוך נעל.

האדמו"ר מגור בעל "האמרי אמת" פירש באופן שונה, כי בגמרא (ב"ב טו:): נכתב "כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך" והיינו כי היתה לו סגולה מיוחדת. א"כ אומר אברהם למלך סדום לא אקח ממך מאומה אפילו לא חוט שלא תגיד כי בסגולתך "אני העשרתי את אברהם",,,

18 . "במה אדע כי אירשנה" (טו' ח')

תמוהים ביותר דברי שמואל (נדרים לב.) "מפני מה נענש אברהם אבינו שנשתעבדו בניו למצרים 210 שנה? מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה (כלומר: ביקש בקשה מוגזמת, לקבל אות על ירושת הארץ), שאמר 'במה אדע'".

וכפי שהעיר הכלי יקר: "הַשֵּׁבֶל ימאן לקבל דרוש זה שיסבלו בניו עונש גדול כזה בעבור האות ששאל אברהם, ואברהם לא קיבל שום עונש, ושיני הבנים תקהינה!" וחזן מזה, ייחוס חוסר אמונה בהבטחת ה' בלי אות מפורש אינו עולה בקנה אחד עם הנאמר בפסוק ו': "והאמין בה"!" (רד"ק ועוד).

המפרשים מעלים שלש אפשרויות להסביר את בקשת אברהם אבינו: אות שבניו לא יחטאו ויאבדו בכך את זכותם; דרך בה יוכלו להתכפר אם יחטאו (רש"י בזכות הקרבנות); והבטחה שהכנענים לא יחזרו בתשובה (כי עד ש"שלם עוון האמורי" לא יאבדו את זכותם בארץ).

לפי המלבי"ם, אברהם אבינו, ברוב ענוותנותו ("ואנכי עפר ואפר") תפס את הבטחותיו של הקב"ה כחסד ורחמים כלפיו לא משפט ודין שמגיע לו, אלא "ויחשבה לו צדקה", ולא כזכות המגיעה לו בדין.

על כך השיבו ה': "אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים וגו'" (טו:ז) והזכיר "אור כשדים" כדי לומר לו שמכח הזכות (אמונתו בה' ומסירות נפשו) מגיעה לו ארץ ישראל לירושה. אולם הכרזה זו הדליקה נורה אדומה אצל אברהם אם מכח הזכות אנו יושבים בארץ, מה יקרה אם לא נהיה זכאים? ולכן ביקש אות. תשובת ה': "בזכות הקרבנות" כוונתה להקרבה אישית (באור כשדים ממש), וכפי שמסביר הרמב"ן בתחילת ספר ויקרא, וזוהי משמעות ברית בין הבתרים.

הרב הירש דוחה פירוש זה, משום שאם כך הוא הפשט, היה צריך לומר "ה' אלוקים: אדע! במה [באיזו זכות] אירשנה?" והוא מוכיח ממספר פסוקים שבניגוד לשורש "נתן" המציין פעולה אקטיבית רק מצד הנותן, השורש "ירש" (הנאמר בכיבוש ארץ ישראל) מציין פעולה אקטיבית מצד היורש-הכובש (כדוגמת "עלה רש" ראה דברים א:ח; א:כא; ב:לא; ט:כג ועוד).

עד עכשיו דיבר ה' אתו רק על נתינת הארץ לו ולזרעו (יב:ז; יג:טו). כאן, בברית בין הבתרים, לראשונה (טו:ז), הזכיר ה' שהוא הוציא את אברהם "לתת לך את הארץ הזאת לרשתה".

אברהם אבינו, חדור אמונה ומעודד על ידי ניצחונו במלחמת המלכים (שהיא הפרשיה שקודמת לפרשייתנו), ראה בהצלחתו בכיבוש ארץ ישראל צעד ראשון בירושת הארץ. הקב"ה עונה לו שאכן קניין ארץ ישראל לדורות יתבצע על ידי ירושה (אקטיבית) וישיבה.

מלא תקווה, אופטימיות והתלהבות, פונה אברהם אל ה' ושואל אותו: האם הניצחון על המלכים הוא אות, שהגיע הזמן לכיבוש ולמימוש ההבטחה על ירושת הארץ? ואם לא, במה אדע כי אירשנה (כי הגיע הזמן לרשת)?

עונה לו ה', שעוד עתידים בניו לסבול טלטולים ועינויים, כי טרם מלאה סאתם של הכנענים ("כי לא שלם עוון האמורי") ועוד לא הגיע הזמן לרשת את הארץ. אבל אל ייאוש: "דור רביעי ישובו הנה" (טו:טז).

מעניין הדבר, שאותן מלים ששמואל דורש לגנותו של אברהם אבינו, נדרשות על ידי הרב הירש דווקא לשבחו אדם שְׁפָמָה וחושק לכבוש את הארץ המובטחת ולהתיישב בה..

19 . "כִּי שָׂרָה שְׂמָה" (יז' טו')

רעיון מהפרשה

"כי שרה שמה" – כאשר החליף ה' את שמו של אברם לאברהם נאמר "וזהיה שמך אברהם" בלשון עתיד, ואילו אצל שרה כאשר הוחלף שמה משרי לשרה נאמר בלשון עבר "כי שרה שמה", כבר עכשיו שמה שרה. ויש לשאול מה ההבדל בין שרה לאברהם?

אחד מגדולי ישראל ר' יצחק מוולז'ין הסביר זאת במשל: כאשר אדם מוכתר למלך ועולה לישב על כסא מלכותו, עורכים לכבודו טקס מיוחד בעת כניסתו לתפקיד – הכתרה. כל אחד מבין שאין צורך לערוך טקס הכתרה מיוחד שבו

תוכתר גם אשתו של המלך – למלכה, כי ברגע שהושם הכתר בראשו של המלך, אשתו אוטומטי הופכת למלכה.

כך בשעה שאמר הקב"ה לאברהם "והיה שמך אברהם", משמעות הדבר היתה כפי שאמרו חז"ל "שעשאו אב המון גויים", שקיבל את המלכות על הגויים. אם כן באותה שעה הפכה שרה למלכה "כי שרה שמה", אם אברהם הוא מלך ממילא שרה היא מלכה ואינה צריכה לשינוי השם.

מכאן לקח מוסרי: אדם שמתנהג כמו מלך אשתו מתעטרת בתואר של מלכה. רבי חיים ויטאל זצ"ל תלמידו הגדול של האר"י הקדוש כותב כי מידותיו של האדם נמדדות כפי יחסו של אשתו. אדם שעוסק בצרכי ציבור ובביתו נוהג בכעס ובהקפדה איננו איש חסד. אדם נמדד כאיש חסד קודם כל ביחס שלו אל אשתו ובני ביתו. החסד מתחיל בבית.

20. "אֹלֵי אֲבָנָה מִמְנָה" (טז' ב')

פרק ט"ו כולו עוסק בברית בין הבתרים. פרק ט"ז מגולל את פרשת הגר. אף כי, לכאורה, אין קשר בין הפרשיות ופרשת ברית בין הבתרים היא פרשה "סתומה" כדי לחלק ולהפריד בין שתי הפרשיות), פרשת הגר פותחת, במפתיע, ב-ו"ו החיבור: "ושרי אשת אברם לא ילדה לו..." , משמע שיש קשר.

מלבד בעיית סמיכות הפרשיות, שואל אברבנאל:

(א) מדוע שרי מזוהה כ"אשת אברם"? (וכי הוזכרה עוד "שרי" עד עכשיו?)

(ב) מדוע כתוב "לא ילדה לו" (ולא "ילדה" המלה "לו" מיותרת לכאורה)?

(ג) מדוע הציעה שרי שאברהם יקח דווקא את שפחתה ולא אשה אחרת?

(ד) מהי משמעות המלים "אולי אבנה ממנה"? , אם "אבנה" מלשון "בן" הרי, זה לא יהיה בנה, כמו שהדגישה שרה באומרה "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני וכו'" ואם כדברי רש"י ("אבנה ממנה בזכות שאכניס צרתי לתוך ביתי"), כיצד תהיה "בנויה"?

המשך חכמה כותב: "עכשיו שהבטיח לו בברית בין הבתרים, בכריתת ברית שאינה חוזרת כלל, שיהיה לו זרע, הנה ראתה שמשום שהיא אשתו, לא ילדה היא לו". בכל הבטחות הזרע שניתנו לאברהם עד כה, לא הוזכר אף פעם שיצא משרי. היא הבינה שהגיע הזמן לדאוג להמשך העם היהודי ממנו ולכן הפצירה בו שישא אשה אחרת.

ומדוע דווקא הגר? השכילה שרי להבין ש"אם תהיה אשה נוכריה, תשתרר (אותה אשה) עליה גם השתרר, וכעסתה צרתה גם כעס" (אברבנאל). יתירה מכך, מטרת שרי הייתה שהיא תגדל את הבן הנולד, היא תחנך אותו לתורה ולמצוות, היא תדאג לכך שחייו יהיו ערכיים ומוסריים, והיא ואברהם יקיימו את דברי הפסוק "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (יח:יט). שליטה מלאה בחינוכו של הבן לא תיתכן אם אמו תהיה שווה במעמדה למעמדה של שרי.

בצורה כזו, ייחשב הבן שיוולד לבנה כדוגמת: "מירב ילדה ומיכל גידלה לפיכך נקראו על שמה, ללמדך שכל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו" (סנהדרין יט:).

שרי לשם שמים התכוונה, אך לקב"ה הייתה תוכנית אחרת, "כי ביצחק יקרא לך זרע".

21. "וַיִּמְצָאָהּ מְלֹאךְ ה' עַל-עֵיַן הַמַּיִם" (טז,ז)

וימצאה מלאך ה' על עין המים וכו' ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי, ותאמר מפני שרה גברתי אנכי בורחת. ויאמר לה מלאך ה' שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה (טז. ז – ט)

ונשאלת השאלה, המלאך שואל את הגר מפני מי את בורחת? והיא עונה: מפני שרי גברתי וכו'. עונה לה המלאך תשובה מוזרה: שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה. וכי כך עונים, הרי זה סיבת בריחתה משום שעינתה אותה? אלא תירץ הגה"ק רבי מאיר שפירא מלובלין זי"ע במתק לשונו: כל סיבת בריחתה של הגר היתה בגלל גאותה, שלא רצתה להיכנע לשרי גברתה. והעצה כנגד הגאווה היא, להכיר מאין באת, ולאן אתה הולך, והם דברי המלאך: אי מזה באת ואנה תלכי. אבל

הגר לא הבינה את הרמז, היא ענתה, מפני שרי גברתי אנכי בורחת. ולכן השיבה המלאך, מכיוון שלא הבנת את הרמז שבשאלתי, סימן הוא, שעדיין לא למדת מאומה ממידותיה הטובות של הצדקת שרי, ולכן שובי אל גברתך והתעני...

22 . "וּיִמְצְאָה מְלַאךְ ה' עַל-עֵיַן הַמַּיִם" (טז,ז)

וימצאה מלאך ה' על עין המים וכו' ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי, ותאמר מפני שרה גברתי אנכי בורחת. ויאמר לה מלאך ה' שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה (טז. ז – ט)

וימצאה מלאך ה' על עין המים, ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנא תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת. ויאמר לה מלאך ה' שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה (טז. ז – ט) אמר הכותב: לכאורה צריכים להבין את מה שקרה כאן, הרי הגר ברחה מפני שרי כדברי הכתוב הנ"ל "ותענה שרי ותברח מפניה", אז מה גרם להגר לשמוע בקול דברי המלאך כשהוא אמר לה: "שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה", הרי היא ברחה בגלל שהיא התענתה תחתיה, ולמה שתחזור לשם?

אלא אפשר והדבר יובן על פי המעשה שמסופר על הגה"ק בעל הנודע ביהודה זי"ע בדין תורה שבא לפניו, וכך היה מעשה: יום אחד התייצבו לפני הנודע ביהודה שני אנשים, האחד לבוש בבגדי "גביר" והשני לבוש בבגדי "עני", וטוען האדם הלבוש בבגדי העני, כי הוא בעצם הגביר, ואילו ההוא שלבוש בבגדי "הגביר", הוא סה"כ העגלון שהוא שכר בכדי לקחתו לעיר הקרובה, אך באמצע הנסיעה קם העגלון והכריח אותי להפשיט את בגדי – בגדי "הגביר", והוא לבשם, ואילו לי הוא ציווה ללבוש את בגדיו המרופטים, כוונתו בכך היתה, להשתלט על הסוס והעגלה ועל כל הכסף המצוי בה, ולטעון שהכל הם רכוש הפרטי, והראיה היא, שהנה הוא לבוש בבגדי "העשיר" ואילו אני לבוש בבגדי "העני"...

חכך הנודע ביהודה בדעתו לכמה רגעים, לפתע פנה אליהם ואמר: בואו אלי מחר בבוקר ואדע מה לפסוק על פי דין תורה.

בינתיים ציווה הנודע ביהודה למשמשו, כי למחרת, עם הכנסם לחדר ההמתנה, ישהה אותם במשך שעות ארוכות, ורק כשיצווה עליו, אז יכניסם. וכך הווה,

למחרת מגיעים שניהם בשעה היעודה, והמשמש מורה להם לחכות, וכך הם מחכים שעות רבות, מתוך עצבים מרוטים, ואז אחרי שכבר פקעה סבלנותם פתח הרב את הדלת ואמר: "העגלון יכנס"!!!

כמובן, מי נכנס, אותו מתחזה בבגדי העשיר שהיה בעצם אותו עגלון שניסה לשדוד את העשיר...

חכמת הרב היתה, לתת לו הרבה זמן שייתבטל וישתעמם, ואז בפתע כשיקרא "העגלון יכנס", מרוב רגילות שכך תמיד קוראים לו, הוא יכנס ולא יצליח להתחזות גם בפניו...

ויתכן שדבר מעין זה עשה המלאך להגר, כי הויכוח בין שרה להגר נסב על כך, שהגר טענה שאינה שפחה יותר, עקב נישואיה לאברהם, והיא לא חייבת יותר לעבוד, כנגדה טענה שרה שהיא עדיין שפחה וחייבת בעבודות. אברהם פסק כשרה והגר ברחה. ואז בא המלאך ואומר לה בפתאומיות: "הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנא תלכי"? ואז מיד ענתה הגר מתוך רגילות: "מפני שרי 'גברתי' אנוכי בורחת!"

ואז גילתה את האמת למפרע מה תפקידה ומעמדה בבית שרה...

23 . "הַנֶּזֶק הָרָה וְיִלְדֶתָ בֵּין" (טז,יא)

בספר "אגרות לחם שלמה" להגה"ק משאלמויא זי"ע מובא כאן רמז נפלא בפסוק זה, וכך כותב: סיפר לי דודי כשהיה בלבוב אצל הגאון רבי צבי אורנשטיין מלבוב זי"ע והשתעשע עמו בדברי תורה. כשרצה ללכת ולוה אותו הגאון ועמדו על הפתח, אמר לו הרב מלבוב: אספר לכבודו מעשה אשר בודאי יהיה מאד חשוב אצלו: הנה הרב הגאון רבי דוד מפאדהייץ ז"ל, בן הגה"ק בעל הקצות החושן זי"ע, סיפר לי, כשהדפיס את ספר הנפלא "אבני מלואים" מאביו הקצות החושן, לא היה יכול למכרם, היות שאביו היה מתנגד לחסידים, וכן היה הרב הנ"ל מתנגד גדול, על כן לא קנו ממנו החסידים את הספר, והיה צר לו מאד על זה, ולא ידע עצה בנפשו מה לעשות. אך פעם אחת בנסעו בדרך, נכנס לאיזה אכסניה אצל איש אחד ת"ח וחסיד, וקירב אותו החסיד מאד, מכיון שראה שהוא ת"ח והיה מפורסם כבנו של הקצות החושן ז"ל אשר היה נכבד וחשוב מאד בעיניו. ואמר לו האיש:

איעצך עצה שתיסע לקאזניץ, אל המגיד הקדוש בעל העבודת ישראל זי"ע, והוא יקרב אותך ויכבדך, ויקנה ממך הספר, ויתן לך מכתב בשבח הספר הנ"ל, ואז תמכור את כל הספרים שיש לך כרצונך, כי כל האנשים המסתופפים בצלו ימהרו לקנות הספר מכבודו. אך תנאי אחד אבקשך, כי תזכיר את שמי לפני הרבי, כי חשוך בנים אני, ויברכני להיפקד בזרע של קיימא. וישמע הרב מפאדהייץ לעצתו, אף שהיה קשה לפניו ליסע אל רבי רבן של חסידים, אבל הבין שזה יועיל למכור ספרי אביו ז"ל, ע"כ שמע לעצתו, וגם הבטיח שיזכיר את שמו לפני הרבי כבקשתו.

כשהגיע לקאזניץ, הלך מיד לבית הרבי, ומיד התירו לו להיכנס מפני מע"כ. שאל אותו הרבי: מה בקשתך? וענה לו: אני הרב מפאדהייץ בן הקצות החושן, והדפסתי ספר 'אבני מלואים' על שו"ע אשר חיבר אבי ז"ל, אבל לא אוכל למכרו, ויעצני מאן דהו שאסע אל כבודו לבקש ממנו שיכתוב לי כתב מליצה לאנשי שלומו. מיד כיבדו הרבי ואף קנה ממנו ספר אחד, וכתב לו מליצה טובה, בירכו ונסע לדרכו.

כשכבר היה רחוק מקאזניץ נזכר שלא הזכיר את אותו האיש לפני הרבי, ונצטער מאד כי מעל בשליחותו, ושב מיד בחזרה לקאזניץ, ובא לפני הרבי ואמר, כי שכח להזכיר את פב"פ שיפקד בזרע של קיימא. אמר לו הרבי: הרי המלאך הממונה על הריון בגימטריא ע"ה. יאמר לי א"כ מעלת כבוד תורתו היכן נרמז דבר זה? השיב הרב מפאדהייץ מיד: שמבואר בגמרא (נדה טז:) דמלאך הממונה על ההריון 'לילה' שמו, שנאמר (איוב ג' ב') "והלילה אמר הורה גבר", וגימטריא של 'לילה' הוא ע"ה.

השיב לו הרבי: יפה אמר כבודו, אבל אתם הבאתם ראייה ממקום של חושך – לילה, אך אני יביא לכם ראייה ממקום של 'אור'. דהנה בפרשת לך לך כשהמלאך אמר להגר, הנך הרה וילדת בן, 'הנך' בגימטריא ע"ה, וכיון ש"הנך בגימטריא ע"ה, על כן יפקד האיש הנ"ל פב"פ בבן זכר! ונפרד ממנו שוב לשלום.

מיד נסע משם הרב מפאדהייץ, ומכר אח"כ במחיר טוב את כל הספרים, כי כל החסידים קנו את הספר במחיר מלא. ובאותו שנה אף נולד לחסיד הנ"ל בן זכר, ולא נפל מדבריו ארצה!...

רש"י שרואה בעלבון של עלובין

מעשה שהיה בנערה צדיקה וחסידה, בת לאחת המשפחות המיוחסות ביותר בעם היהודי, שהכל ניבאו לה עתיד מזהיר, והיו בטוחים שתשתדך עם גאון הגאונים, עם האחד והמיוחד שבין גדולי הדור הבא.

והנה, זמן קצר לפני תקופת שידוכיה, הוציאו עליה שם רע בעניין פלוני, שלא היה ולא נברא. כדרכן של בריות, הופצה השמועה במהירות מאיש לרעהו. הנערה ניסתה להכחיש את העלילה, אבל עד מהרה הבחינה שלא תוכל לה, לשמועה זו, שעברה כבר משכונה לשכונה ומעיר לעיר, והמצב יצא משליטתה.

כל בן-אנוש היה יוצא מדעתו כתוצאה מאירוע משפיל שכזה. אבל היא, בהיותה בת ישראל כשירה וחסודה, שחונכה על ידי הוריה לביטחון מלא באלוקים חיים, קיבלה עליה את הדין באהבה גמורה, לא באה בטרוניות ומענות, לא בעטה בבוראה חלילה, אלא שפכה תחנוניה לפני בוראה: 'אני מטילה את עצמי אל זרועותיך, ובוטחת בכך שגם דבר זה שאירע לי, לטובתי הוא'.

הצעת השידוכין היחידה שהגיעה אליה, לאחר צאת השמועות הזדוניות, היתה של בחור שנשא בתואר 'עוזר העגלון של העיירה'. שמעו טוב: אפילו את העגלון לא הציעו לה. גם הוא לא היה מוכן להשפיל את עצמו כדי להינשא לה. האדם היחיד שהיה מוכן להשתדך עימה, היה העוזר של העגלון... והיא, כמי שמכירה את ריבונה ובוטחת בו בלב שלם, הסכימה להינשא לבחור זה, אבל מני אותו רגע, היה שגור בפיה נוסח הברכה שאומרים לאחר ההפטרה – "ולעלובת נפש תושיע". גם כשעמדה תחת חופתה, פנתה אל ה' יתברך בבכי "ולעלובת נפש תושיע"...

אמנם תפילה זו מיוסדת על ציון וירושלים, העלובה מבלי בניה, אבל היא החילה את המילים המרגשות הללו גם על עליבותה-שלה, והתפללה לאלוקיה, שאם היא לא זכתה להינשא לבן תורה מופלג, לפחות שילדיה יזכו לצמוח לגדולי תורה ויראה.

והקב"ה שמע לעלובה הלזו. ארבעה בנים גדולי עולם יצאו ממנה ומעוזר-העגלון, אחד מהם היה בעל ה'עמודי אור', השני בעל ה'חוסן יהושע', וגם שני הבנים

הנוספים פיארו את שלשלת הדורות בעם ישראל. ומעניין שבעל ה'עמודי אור', שהריץ תשובות הלכתיות לכל רחבי תבל, היה נוהג לחתום בסיום מכתבו בתואר 'העלוב'... לאות ולסימן שבשל עליבותה של אימו, ונכונותה להשפיל את עצמה ולהינשא לאותו אדם פשוט, זכה הוא להגיע לעולם ולצמוח לאחד מגדולי הדורות.

25. "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְמֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אֲרָאךָ" –

אומר רש"י, "להנאתך ולטובתך". אם היה זה ניסיון, למה נאמר לו "להנאתך ולטובתך" דבר העשוי להקטין בהרבה את הניסיון? ברם, בדבר זה גופו התבטא הניסיון, אם יעשה זאת אברהם בגלל "הנאתו וטובתו", או בגלל מצוות האלוקים. ואולם באמת אברהם עמד בניסיון, שכתוב, "וילך אברם כאשר דבר אליו ה' " שהלך רק משום מצוות ה' ולא משום שיפיק מזה הנאה וטובה ..

26. "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְמֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אֲרָאךָ" –

אומר רבי שמשון רפאל הירש: "לך לך" – לך לעצמך, בדרכך שלך. לך בדרך שתבודד אותך מארצך וממולדתך ומבית אביך, מכל הקשרים שהיו לך עד כה. "לך לך" – בבדידות. אם שיטת הרוב איננה אמת – עבוד את ה' לבדך! איך יכולנו להתקיים ואיך נוכל להתקיים, אלמלא ירשנו מאברהם אבינו את אומץ הלב להיות במיעוט...

27 . כמה גדול הוא קיום מצווה!

"וַיֹּאמֶר ד' אֶל אַבְרָם: לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְמֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אֲרָאךָ" (בראשית יב:א)

הרב ר' נחום מטשרנוביל הקדיש את כל ימיו למצוות פדיון שבויים. יום אחד השליכו פקידיו של הצאר את הרבי עצמו לכלא, בשל האשמת שווא.

תלמידיו המזועזעים בכו אל הקב"ה: "הנה אדם המקדיש את כל חייו להצלתם של אחרים מן הכלא; איך יכול אתה, ה', להרשות שהוא עצמו ייזרק לכלא?"

והקב"ה השיב: "אברהם אבינו קיים כל ימיו את מצוות הכנסת אורחים. אוהלו היה פתוח תמיד לזרים, ותמיד הוא היה מעניק להם מזון וקורת גג. ובכל זאת ציוויתי

עליו ללכת מארצו וממולדתו ומבית אביו אל הארץ אשר אראהו, כך שהוא עצמו נעשה נע ונד בארץ נכרייה. ומדוע עשיתי זאת? כדי שאברהם יבין עד כמה גדולה המצווה של הארת פנים לעוברי אורח ולזרים.

"כך גם רבי נחום, שהציל כל כך הרבה נפשות וכעת הוא עצמו נתון בשבי, יכול עתה להעריך עד כמה גדולה מצוות פדיון שבויים".

28 . למי שייכת הארץ?

"וד' אמר אל אברם אחרי היפרד לוט מעמו: שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם, צפונה ונגבה וקדמה וימה, כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם"

נשאלת השאלה: למי שייכת הארץ אשר הבטיח הקב"ה לאברהם? האם ראויים צאצאיו של אברהם להחזיק בה?"

מספרים שאליהו הנביא התגלה פעם לאיש עני אך בעל מידות טובות, ואמר: "אני מפקיד בידך פיקדון. אם תטפל בו כראוי הוא יעשיר אותך; ואולם אחרי שש שנים עליך להחזירו לי".

כאשר שב אליהו כדי לקבל את הפיקדון בחזרה הראה לו האיש מה הוא עשה בעושר שצבר. הוא הראה לו קבלות ממאות אנשים פרטיים ומוסדות צדקה שזכו לקבל עזרה ממנו. אליהו היה מרוצה מאוד ואמר: "מאחר שניהלת את הקרן בצורה כה טובה, מגיע לך להמשיך ולהחזיק בפיקדון".

כך גם היהודים שבארץ ישראל. פעמים רבות עלתה השאלה, למי שייכת ארץ ישראל. הערבים טוענים שהארץ שייכת להם, משום שהם כבשו אותה והחזיקו בה במשך הרבה מאות שנים. ואולם החלוצים טוענים כך: "ראו מה עשיתם אתם עם הארץ! במשך אלפיים שנה האדמה הוזנחה ונעשתה צחיחה. רק אנו הצלחנו להפריח את הארץ הזו בשנית, כך שמיליוני אנשים יכולים כיום לגור בה. רק אנו נתנו לה את הטיפול האוהב הדרוש לה. אנחנו טיפלנו בפיקדון כראוי".

וכך ביטא את הדברים סופר אחד בן ימינו: "עובדי אלילים, נוצרים, מוסלמים, רומאים, מצרים, טורקים, ערבים – כל אחד בתורו כבש את הארץ וניסה לעשותה

שלו. אבל אף אחד לא הצליח. הארץ המתינה בסבלנות לבניה האהובים.
ובמילותיו של ישראל זנגויל: 'ארץ ללא עם המתינה לעם ללא ארץ'."

29 . ומלכי צדק מלך שלם הוציא להם ויין והוא כהן לאל עליון (לך לך יד-יח)

כאשר שני צדיקים מזדמנים ביחד, הרי האחד לומד מחברו ומקבל ממנו את מידותיו הטובות. והנה, שם בן נח היה תמיד עוסק בתורה ועבודה בבית מדרשו (של שם ועבר) ולא היה נותן כלל דעתו על עניני העולם הזה. מאידך הייתה מידתו העיקרית של אברהם אבינו הכנסת אורחים, שהיה פותח את דלתות ביתו בפני זרים, מאכילם ומשקם וכך היה מקרבם אל תחת כנפי השכינה. עתה משנזחמנו שניהם ביחד הרי "ומלכי צדק מלך שלם (שם בן נח - רש"י) הוציא לחם ויין" הוא הוציא מאברהם את מידת הכנסת האורחים, לתת לאנשים לאכול ולשתות מן הטוב והמובחר, "והוא, אברהם למד מאת שם "כהן לאל עליון" להוסיף ולשקוד יותר על התורה והעבודה, ככהן בבית המקדש. (שיחות צדיקים לוקט ממעינה של תורה)

30 . ותענה שרי ותברח מפניה (לך לך טז-ו)

יש לתמוה מדוע עינתה שרה את שפחתה עד שברחה ממנה שכתוצאה מזה אנו סובלים עד היום מבני בניו של ישמעאל? בכל זאת נענשו שרה ואברהם כי בגלל שרדתה שרה בהגר, ואברהם לא מיחה, עד היום בני ישמעאל אורבים לנו. ועוד ששרה דיברה כלפי הגר בלשון בזיון שמתחילה אמרה לאברהם "בא נא אל שפחתי", ולא כרחל שאמרה ליעקב "הנה אמת בלהה בא אליה" (בראשית ל, ג). אמנם אברהם דקדק בלשונו באומרו לשרה "הנה שפחתך בידך עשי לה הטוב בעיניך", רמז לה בעיניך היא שפחתך, אבל בעיני אינה כן. (העמק דבר לגאון הנציב) נמצאנו למדים שצריך להיזהר מאוד גם בכבודם של הגויים, ובפרט אם הם זקנים כמו שמשופר בתלמוד (קדושין לג) על רבי יוחנן שהיה קם לפני זקנים ארמיים, אמר כמה הרפתקאות וצרות עברו עליהם, וראו נסים הרבה. קל וחומר שצריך לכבד כל יהודי ויהודי ולהיזהר בכבודו, כי אחינו הוא, בני איש אחד אנחנו (לבוש יוסף)

"ויאמר {המלאך להגר}: הגר, שפחת שרי, אי מזה באת ואנה תלכי?" (בראשית טז:ח)

משה מנדלסון יצא פעם לטייל. עצר אותו שוטר ושאל אותו לאן הוא הולך, אך מנדלסון לא השיב. השוטר שאל אותו שוב לאן הוא הולך, וכאשר הוא המשיך לשתוק – עצר אותו והושיב אותו בכלא. ברגע שהקיסר שמע על כך הוא מיהר לבית הסוהר כדי לשחרר את ידידו.

"מדוע לא אמרת לשוטר לאן אתה הולך?" הוא שאל אותו.

"חשבתי שאני הולך לבית הכנסת", השיב מנדלסון, "אבל הנה, אתה רואה שבסופו של דבר הגעתי לבית הסוהר".

"אבל מדוע לא השבת לשוטר כאשר הוא שאל אותך לאן אתה הולך?" התעקש הקיסר.

"לפני שיצאתי מן הבית", השיב מנדלסון, "קראתי את פרשת השבוע, פרשת לך לך, ושם מצאתי את הפסוקים האלה: 'וימצאה מלאך ד' על עין המים במדבר, על העין בדרך שור. ויאמר: הגר, שפחת שרי, אי מזה באת ואנה תלכי? ותאמר: מפני שרי גברתי אנכי בורחת'.

"התורה מספרת לנו", המשיך מנדלסון, "שהגר ענתה רק על השאלה הראשונה, 'אי מזה באת', אך לא על השנייה, 'אנה תלכי'. האמת היא שאף אחד אינו יודע לאן הוא הולך. כשם שהגר לא יכלה לומר למלאך לאן היא הולכת, כך גם אני לא יכולתי לומר זאת לשוטר. אנו יודעים מאין באנו, אך איננו יודעים לאן אנו הולכים".

אי-הידיעה מה מצפה לנו, חוסר הוודאות של המחר, זה מה שעושה את החיים כל כך מעניינים ומלאים אתגר. גורלנו נתון בידי הקב"ה. עלינו לחיות את היום מתוך מוכנות ללכת לכל מקום שאליו יכוון אותנו רצונו של הבורא.

32 . ירידתו של אברהם אבינו למצרים ופרשת "אחותי את"
הכרוכה עמו.

"ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב
בארץ. ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אליו שרי אשתו
היה הנא ידעתי כי אישה יפת מראה את. והיה כי יראו אותך
המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אותי ואתך יחיו. אמרי נא אחותי
את למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך" (ב', י-ג).

סיפור זה מעמידנו בפני תמיהה רבתי על התנהגותו של אברם אבינו מן
ההיבט המוסרי; כיצד זה עלתה בדעתו תוכנית להצלת עצמו על-חשבון
הפקרת אשתו? שהרי נראה כי אילו הייתה תוכניתו יוצאת אל הפועל
כמתוכנן, שרי אשתו הייתה נישאת למצרי כלשהו אשר היה חי עמה בחטא
וכל זאת "למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך". ואם ספק בידינו מהי
משמעות הביטוי "וייטב לי בעבורך" ממשיכה התורה ומבארת בפירוט
"ולאברם הייטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וחמורים ועבדים ושפחות ואתונות
וגמלים". והרי גילוי עריות הוא מן הדברים שאדם מצווה למסור נפשו עליהם,
כיצד אפוא עלתה כזו על דעתו של אברם אבינו?

הפרשנים הקלאסיים התחבטו בבעיה והציעו דרכים שונות לפתרונה. ספורנו,
למשל, טוען כי דעתו של אברם הייתה רק מעין תחבולה לזמן מה, כאשר
יחשבו המצרים ששרי פנויה, ייכנסו עמו למו"מ על נדוניה ותנאי הנישואין,
ובין כך וכך יברחו משם אברם ושרי. רד"ק אף הוא מצדיק את התנהגותם של
אברם ורואה בה הכרח שלא יגונה מכיוון שאין סומכים על הנס ועל כן מצווה
הוא לעשות את אשר לאל ידו על-מנת להינצל. (בכך מצדיק הוא גם את
עזיבת הארץ מפני הרעב).

לעומת עמדות אלו מציע המדרש בבראשית רבה כיוון שונה לחלוטין:
"ר' פנחס בשם ר' פושמיא רבה אמר: אמר הקב"ה לאברהם אבינו: צא וכבוש
את הדרך לפני בניך. את מוצא כל מה שכתוב באברהם כתוב בבניו -

באברהם כתיב 'ויהי רעב בארץ', בישראל כתיב 'כי זה שנתיים הרעב'.
באברהם כתיב 'זירד אברם מצרימה' ובישראל כתיב 'זירדו אבותינו
מצרימה'..באברהם

כתיב 'ויהי כאשר הקריב', בישראל כתיב 'זפרעה הקריב'. באברהם כתיב
'זהרגו אותי ואותך יחיו' ובישראל כתוב 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל
הבת תחיון, וכו'".

במבט ראשון נראה שהמדרש רק מציב בפנינו מקרה מובהק בו בא לידי ביטוי
העיקרון של: "מעשה אבות סימן לבנים" ומלמדנו בכך כי שעבוד מצרים הוא
תוכנית אלוקית קדומה הבאה לידי ביטוי רמוז כבר בקורות חיי אברם.

אולם, במבט נוסף בפתיחת דבריו של ר' פנחס "אמר הקב"ה לאברם צא
וכבוש את הדרך לפני בניך" ניתן לומר אולי שאף בעל המדרש מוטרד
משאלתנו, ועל כן משיב הוא שאכן לא ניתן להבין את התנהגותו של אברם,
אלא אם-כן נאמר שעמד הוא בפני צו אלוקי מפורש "צא וכבוש את הדרך
לפני בניך". כלומר לא נוכל להצדיק את התנהגות אברם בקנה-מידה מוסרי
אנושי פשוט, עלינו להפליג למישור שלמעלה ממנו ולהבינו כציות לצו עליון.

אך דומה שהמפתיע והמקורי שבכולם הוא רמב"ן בפירושו. בראשית דבריו
מביא הוא את דברי המדרש הנ"ל ונראה כהולך בעקבותיו, שהמדובר הן
בעקרון מעשה אבות סימן לבנים ואף כאן "לא נפל דבר מכל מאורע האב
שלא יהיה בבניך".

ואולם ממשיך הרמב"ן: "ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה
שהביא אשתו הצדקת במכשול עוון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח
בשכן שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו כי יש באלוקים כוח לעזור
ולהציל. גם יציאתו מן הארץ שנצטווה עליה בתחילה מפני הרעב, עוון אשר
חטא, כי האלוקים ברעב יפדנו ממוות ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות
בארץ מצרים ביד פרעה במקום המשפט שמה הרשע והחטא".

כאן אפוא, הופך הרמב"ן את גערת המדרש על פיה. אך לדעת המדרש אברם
עושה מעשיו על פי צו אלוקי, הרי שלדעת רמב"ן ההיפך הוא הנכון! אברם
חטא בהתנהגותו זו וכתוצאה מכך מתרחש שעבוד מצרים בהקבלה מופלאה
כל כך לכל שאירע לאברם.

אם נלך בדרכו של הרמב"ן תקבל פרשה זו מסר בעל עוצמה וחשיבות ייחודית. בראשית הפרשה שומעים אנו על בחירת אברם ועל שתי הבטחות מרכזיות שהובטחו לו: ברכת הזרע וברכת הארץ. והנה בא אברם ובמו ידיו נראה כמסכל את שתיהן. הוא עוזב את הארץ וכאילו נוטש את שרי אשתו. בשלב זה נראה כאילו התוכנית האלוקית כולה עומדת בסכנה מה תהא התגובה האלוקית? האם יאמר ה' "ניחמתי כי בחרתי באברם" כפי שאמר לאחר כשלון דור המבול? לא ולא! כאן מלמדת אותנו התורה כי האדם, אף הענק שבענקים, עלול להיכשל, ולעתים יראה כאילו ניתק הוא את הקשר לארץ ולעתיד העם, אך ההבטחה והבחירה עומדות לעד. במקום בו נכשל האדם הנבחר מופיעה יד ה' המנחמת, המצילה אותו מן הטעויות של עצמו, ומשיבה אותו למסלול שנועד לו.

33 . וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיֵּרָק אֶת חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיְרַדֵּף עַד דָּן". (בראשית י"ד יד).

על פדיון שבויים / הרב יוסף כרמל

השבוי הראשון שנפדה בתולדות עמנו היה לוט בן אחי אברהם. הכתוב מספר על כך בדרך הבאה:

"וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיֵּרָק אֶת חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיְרַדֵּף עַד דָּן". (בראשית י"ד יד).

אברהם אבינו חילץ את אחיינו בפעולה צבאית נועזת ומהירה. הכתוב משתמש בביטוי שמשמעותו לא ברורה: "וַיֵּרָק אֶת חֲנִיכָיו". מה פירוש "וַיֵּרָק"? רש"י בעקבות התרגום מסביר מלשון זירוז, כלומר, אברהם זירז את גדודו לצאת לפעולת החילוץ ויצא בראש הכח לפעולה.

המדרש מביא בפנינו אפשרויות נוספות שיכולות לשמש בסיס לדיון בשאלות: מהן הפתרון הרצוי? מהו המחיר? ומהם השיקולים? וז"ל המדרש:

"וירק את חניכיו, רבי יהודה ור' נחמיה ר' יהודה אומר: הן הוריקו פנים כנגד אברהם אמרו ה' מלכים לא יכלו לעמוד בהם ואנו יכולים לעמוד בהם. רבי נחמיה אמר: אברהם הוריק פנים כנגדן – אמר אצא ואפול על קדוש שמו של מקום. אבא בר זבדא אמר: בכלי זיין הוריקן היך מה דאת אמר (תהלים לה) (כמו שכתוב) והרק חנית וסגור לקראת רודפי. אמר רבי שמעון בן לקיש: באבנים טובות

ומרגליות הוריקן היך מה דאת אמר (תהלים סח) (כמו שכתוב) ואברותיה בירקרק חרוץ. רבי לוי אמר: בפרשת שוטרים הוריקן, היך מד"א (דברים כ) (כמו שכתוב) מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו" (בראשית רבה) (פרשת לך לך פרשה מג).

נסביר את הדעות השונות.

לפי רבי יהודה: אנשיו של אברהם טענו כנגדו, אי אפשר לצאת לפעולה צבאית, הכח שעומד מולנו הרבה יותר חזק מאתנו. אברהם לא קיבל את דעתם אף על פי שאי אפשר היה להתעלם מטענתם. כנראה שהחליט לצאת לפעולה וסמך על תחבולותיו, זריזות מחנהו ויכולותיו בצירוף תפילה לסייעתא דשמיא ויצא לפעולה. ב"ה הפעולה הצליחה.

לפי רבי נחמיה: אברהם החליט לצאת לפעולה, למרות הסיכוי שהוא כמפקדה עלול לשלם בחייו. עמדתו מבוססת על כך שגם אם יפול בקרב, יהיה בכך "קידוש השם" והוא מוכן לשלם את המחיר. יש כאן התוויית דרך, אף על פי שאין כאן תשובה לשאלה: מה הוא המחיר שאין לשלמו בנפגעים כדי שלא לצאת לפעולה? לפי רבי רבא בר זבדא: הביטוי איננו מפרט את השיקולים אם לצאת או לא, אלא מתאר את ההכנות הצבאיות וציוד האנשים לפני היציאה לקרב. המשמעות היא שגם מי שבטוח בסייעתא דשמיא, חייב לנקוט את כל הפעולות כדי להבטיח שכוחותיו יצאו למשימה מוכנים.

לפי רבי שמעון בן לקיש: הביטוי מלמדנו כי אברהם אבינו השקיע הון רב "אבנים טובות ומרגליות" כדי לממן את פעולת החילוץ.

לפי רבי לוי: אברהם חיזק את הלוחמים בדברים לפני היציאה לקרב ושחרר את מי שחשב שאיננו יכול לעמוד במשימה. כך מצוה התורה כאשר היא מפרטת את נוהל היציאה לקרב עבור עם ישראל לדורות בספר דברים. וז"ל הכתוב שם:

"כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וְרֵאִיתָ סוּס וְרֶכֶב עִם רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: ... וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל הָעָם: ... אֵל יִרְדָּ לְבַבְכֶם אֵל תִּירָאוּ וְאֵל תַּחֲפוּזוּ וְאֵל תַּעֲרִצוּ מִפְּנֵיהֶם: כִּי יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם הַהַלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: ... וְיִסְפוּ הַשּׁוֹטְרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם וְאָמְרוּ מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרֵךְ הַלֵּבב יֵלֵךְ וְיָשׁוּב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת לֵבב אַחִיו כְּלָבָבוֹ" (כ' א-ח).

הבה נתפלל כי לא נצטרך להתמודד שוב עם בעיה שכזו ואם ח"ו כן, שנזכה לפתור אותה בדרכו של אברהם אבינו כשמפקד הכח וחייליו כולם חוזרים לשלום.

בין אדם לחבירו

מצוות – ואהבת לרעך כמוך

בפרשת קדושים, ישנן מצוות רבות. כבר לימדונו חז"ל בסוף מסכת מכות שישנן מצוות שאותן ניתן להגדיר כחשובות יותר "בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר: וצדיק באמונתו יחיה" אם כך, נתמקד אף אנו באחת המצוות החשובות ביותר בתורה המופיעה בפרשתנו: "ואהבת לרעך כמוך".

מקור לחשיבות מצוה זו מצינו במדרש ההלכה "ואהבת לרעך כמוך, רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה". בעל ספר החינוך מסביר את הביטוי 'כלל גדול בתורה': "כלומר שהרבה מצוות שבתורה תלויין בכך, שהאזהב חבירו כנפשו לא יגנוב ממונו... וכן כמה מצוות אחרות תלויות בזה, ידוע הדבר לכל בן דעת". כלומר, גדולתה של המצוה נובעת מכך שקיומה בלב שלם, יגרור אחריו קיום של מצוות רבות אחרות "בין אדם לחברו".

כדי להבין מרכזיותה של מצוות "ואהבת לרעך כמוך" ואת דרך השפעתה על שאר תחומי החיים, נביא סיפור ידוע על הלל ושמאי:

"מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל גייריה. אמר לו, דעלך סני לחברך לא תעביד (מה ששנוא עליך לא תעשה לחברך) זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל גמור (והשאר הוא פרוש של פסוק זה, לך ולמד)".

נבאר את המעשה: גוי שרצה להתגייר, בא לפני שמאי ובקשו שילמדו 'את כל התורה כאשר הוא עומד על רגל אחת' כלומר, שיתמצת לו את כל תורת ישראל בחמש דקות. שמאי, כאמור, חשב שהדבר בילתי אפשרי ודחפו באמת הבנין, דחיפה זו היתה סמלית והיא נועדה להבהיר שכשם שבנין אינו יכול לעמוד על עמוד אחד משום שהוא יתמוטט, כך אי אפשר לתמצת את תורת ישראל לכמה משפטים. הלל לעומת זאת נענה לאתגר ותמצת את כל תורת ישראל במשפט: 'מה ששנוא עליך לא תעשה לחברך' שכוונתו זהה ל'ואהבת לרעך כמוך' וכל שאר המצוות הם תולדה של רעיון זה.

המהר"ל, בספרו נתיבות עולם. מסביר את חשיבות הענין בכך, שהאדם נברא 'בצלם אלוקים', וכאשר אנו אוהבים זה את זה ומכבדים זה את זה, הרי זה משום שאנו רואים באדם האחר את נשמתו האלוקית, ולא משום שזה כדאי לי. (שהרי אם אני אהיה טוב אל חברי, הרי שהוא יהיה חייב להשיב לי טובה, וכך יוצא שכל חסד שאני אעשה תלוי במידה שאקבל משהוא בתמורה לכך).

כאשר יסוד זה יהיה ברור לכל, הדבר יגרום לאנשים רבים לעשות יותר מעשי חסד, משום שהם יראו בכך ביטוי לאמונתם בה' יוצר האדם בצלמו, ולא יסתפקו בעשיית מעשים שבסופו של דבר יועילו להם. אם כן, מובן מדוע חלק מרכזי וחשוב בעבודת ה' של כל יהודי, סובב סביב מצוות ש'בין אדם לחברו' שתכליתם להיטיב עם ברואיו של הקדוש ברוך הוא. עתה, תובן תשובתו של הלל הזקן לגוי, ונלמד אף אנו ממנו, וכאשר יבא זר וישאל: "האם תוכל לסכם לי בכמה מילים מה זה להיות יהודי?" נוכל לומר לו "ואהבת לרעך כמוך" או "מה ששנוא עליך לא תעשה לחברך", כי מי שחי ומקיים את הכלל הזה מייצג את היהודי המאמין במיטבו.

כאשר אנו מתבוננים במצבו של עם ישראל, שרובו אינו שומר מצוות, והמצב ודאי כואב לנו, אנו שואלים את עצמנו מה עלינו לעשות לתיקון המצב? כיצד נוכל להשפיע על עם ישראל שיתקרב לתורה ומצוות?

תשובות רבות והצעות שונות הועלו כדי לתקן את המצב, אולם נראה שהתשובה טמונה בפרשתנו. כלומר, קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך" ללא חשבון ומכל הלב, ע"י ציבור שומרי המצוות בארץ, יוכל לגרום לשינוי בהסתכלותו של הציבור על התורה ושומריה. ברגע שהשם הנרדף של הציבור הדתי יהיה ציבור של גמילות חסד וציבור של אנשי אמת שלא יכזבו איש בעמיתו, אזי ודאי שיהודים רבים ירצו להשתייך למחנה זה. וכי מי לא יהי מעונין להצטרף לחברת עילית זו, שכה נעים להיות שייך אליה. ואם יש בארצנו יהודים רבים שעדיין רחוקים מתורה ומצוות, הרי זה משום שאנו לא עשינו די להיטיב את דרכנו, על מנת שיהיה ברור לכל, שהחברה הכי טובה לבני אדם היא חברה שומרת תורה ומצוות.

על כן נשתדל לחנך את עצמנו ואת ילדנו ש"בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי כי אני יהוה עשה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאם יהוה"

5 . מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1 . הראשון לציון הרב עובדיה יוסף זצ"ל

הרב עובדיה יוסף זצ"ל

י"ב בתשרי ה'תרפ"א, (23/09/1920), בגדאד – ג' בחשוון ה'תשע"ד, (07/10/2013), ירושלים)

הוריו: הרב יעקב וג'זרג'יה יוסף

רבותיו: הרב עזרא עטייה, הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל

בניו: הרב יעקב יוסף זצ"ל, הראשון לציון הרב יצחק יוסף שליט"א,

הרב אברהם יוסף שליט"א, הרב דוד יוסף שליט"א, הרב משה יוסף שליט"א.

חיבוריו: יביע אומר, יחזה דעת, חזון עובדיה, הליכות עולם ועוד

הרב עובדיה יוסף זצ"ל היה תלמיד חכם, פוסק ומחבר חרדי ספרדי, כיהן כרב הראשי הספרדי

'הראשון לציון' בשנים תשל"ג – תשמ"ג (1973 – 1983), והיה למנהיגה הרוחני של מפלגת

ש"ס מיום הקמתה. חתן פרס ישראל לספרות תורנית לשנת תשל"ל (1970), ופרס הרב קוק

לשנת תשי"ד (1954). נחשב בעיני רבים כבכיר הרבנים הספרדים בדורו וכונה בפי תלמידיו

"מרן" ו"פוסק הדור".

הרב יוסף שאף ליצור קוד תורני אחיד לכל העדות בישראל, הכפוף לפסיקתו של רבי יוסף

קארו בעל השולחן ערוך. המפעל ההלכתי שלו הוא חידוש, שכן משמעותו היא ויתור על

מנהגי העדות השונות בארצות מוצאן. זהו גם מיזם חברתי, שבמסגרתו ביקש לרומם את

מעמדם של בני יהדות ארצות האסלאם, הספרדים, אל מול מה שראה כהגמוניה האשכנזית

בעולם התורני.

תוכן עניינים

1 . ביוגרפיה

1.1 ילדותו ונערותו

1.2 שהותו במצרים

1.3 דיין בפתח תקווה ובירושלים

1.4 רב ראשי לתל אביב

1.5 רב ראשי לישראל

1.6 מנהיג ש"ס

1.7 פטירתו

2 . יחסיו עם מתנגדיו

2.1 התייחסותו למנהגי העדות בישראל

2.2 התייחסותו לחולקים עליו

3 . גישתו ההלכתית והשקפת עולמו

3.1 מטא-הלכה: להחזיר עטרה ליושנה

3.2 כוח דהיתרא עדיף

3.3 מפסיקותיו המקלות 3.3.1 מדיניות הרע במיעוטו

3.3.2 העלמת עין

3.4 סיני עדיף

3.5 יחסו לקבלה ולחסידות

3.6 יחסו למנהג ולמסורת

4 יחסו למדינת ישראל ולאזרחיה

4.1 בני ישיבות ושירות צבאי

4.2 יחסו לחילונים

4.3 היחס למערכת החוק

5 . הרב עובדיה יוסף כדרשן

6 . פסקי הלכה

7 . משפחתו

7.1 . ילדיו

8 . ספריו

8.1 . ספרים אחרים

8.2 . ספרים שנערכו על פי פסקיו

1 . ביוגרפיה

1.1 . ילדותו ונערותו

עובדיה יוסף בילדותו

נולד בבגדאד, בנם הבכור של יעקב (בן עובדיה) וגורג'יה. נקרא בשם 'עובדיה' על שמו של רבי עבדאללה סומך ו'יוסף' על שמו של רבי יוסף חיים.

בשנת תרפ"ד (1924), כשהיה בן ארבע, עלתה משפחתו לארץ ישראל, והתיישבה בשכונת "בית ישראל" בירושלים, שם התפרנסה מחנות המכולת של אביו (בעיראק עבד אביו כצורף). מצבה הכלכלי של המשפחה היה דחוק, והבן עובדיה נאלץ להתחיל לעבוד בגיל צעיר.

למד בתלמוד תורה "בני ציון" שבשכונת הבוכרים. מנעוריו התבלט בכישרונו ובלהיטותו לתורה. את יצירתו הספרותית הראשונה כתב בגיל תשע, בשולי הספר "ראשית חכמה".

בשנת תרצ"ג (1933), בהיותו בן שתים עשרה, עבר ללמוד בישיבת פורת יוסף אשר בעיר העתיקה של ירושלים, לאחר שאביו שוכנע בחשיבות הדבר על-ידי רבי צדקה חוצין. באותה שנה כתב את ספרו הראשון ("מחברת העתקת חידות") יחד עם שניים מחבריו. בישיבת פורת יוסף המשיך להשקיע את כל זמנו בלימוד תורה ובכתיבה תורנית. ראש הישיבה, הרב עזרא עטייה, שימש עבורו כאב רוחני.

בשנת תרצ"ז (1937), בהיותו בן 18[7], נשלח על ידי רבי יעקב דואק[8] למסור שיעור יומי לבעלי בתים בבית הכנסת 'אוהל רחל' של עולי פרס בשכונת "בית ישראל". השיעור עסק בהלכה, מתוך ספרו הקאנוני של רבי יוסף חיים, הבן איש חי. בשיעוריו הרבה לחלוק על ה"בן

איש חי" וטען כנגדו כי הוא מחמיר וכי הוא מעדיף את פסקי האר"י על זה של השולחן ערוך. שיעורי הלכה אלו היו חוויה מעצבת עבור הרב יוסף, הן משום שלראשונה ביטא בפומבי את תפיסתו בנוגע לעדיפות שיש לפסקי רבי יוסף קארו, והן משום שדבריו כנגד פסיקותיו של ה"בן איש חי" עוררו תרעומת בקרב קהל שומעיו, במיוחד אלה מיוצאי בבל. מספר רבנים נכבדים, בהם הרב יצחק נסים (לימים הרב הראשי הספרדי), אף גערו בו במשך השנים בשל כך, ואף נידו והחרימו אותו לתקופת מה. הרב עטייה עודד אותו להמשיך ולפסוק הלכה על פי הבנתו. במקביל לשיעורים שמסר החל להעלות על הכתב את השגותיו על ה"בן איש חי", שפורסמו שנים רבות לאחר מכן (1998–2003) בסדרת ספרים בשם הליכות עולם.

בשנת ת"ש (1940), בהיותו בן עשרים, הוסמך לרבנות ודיינות על ידי הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל.

בין השנים תש"ה (1945) – תש"ז (1947) שימש כדיין בבית הדין של העדה הספרדית בירושלים. בתקופה זו כבר התבססה תפיסתו ההלכתית, והוא נהג להשיב לשאלות שהופנו אליו מחוגי הרבנות והדיינות הספרדית בארץ ובפזורה, וכן מאשכנזים ירושלמים.

בשנת תש"ד (1944) בהיותו בן 24, נשא לאישה את מרגלית, בתו של ר' אברהם הלוי פטאל, מעולי חאלב. בתקופה זו, בני משפחתו של הרב יוסף וחבריו לשכונת מגוריו בירושלים, נחשפו לסביבה הציונית ופעלו במסגרתה, עד כדי מעורבות אינטנסיבית בארגון האצ"ל.

1.2 שהותו במצרים

בשנת (תש"ז) 1947 עבר למצרים, לבקשתו של הרב עוזיאל, כדי לשמש שם אב בית דין. במצרים מצא מחויבות דתית חלשה, לא רק בקרב המוני העם, אלא גם בקרב המנהיגות ואף בקרב הרבנים המקומיים.

הרב אהרן שויקה שהיה מעסיקו מטעם הרבנות, מינה אותו לשמש כראש ישיבה בישיבתו אהבה ואחוה, והיה לצידו במאבקיו. אחת הבעיות החמורות מבחינה הלכתית הייתה מערך הכשרות, דבר אשר גרם לסכסוכים בינו ובין אישים בקהילה, וביניהם עם כמה מהרבנים בעקבות אירועים אלה התפטר מתפקידו, שנתיים לאחר בואו, בשלהי תש"ט (1949).

כשנה לאחר מכן, בקיץ תש"י (1950), חזר לישראל. חוויותיו במצרים השפיעו עליו רבות, והדבר בא לידי ביטוי בפסיקותיו ובדרשותיו (למשל, יחסו לחילונים). שהותו במצרים השאירה ברב יוסף גם את חותמה בדמות ליקויי הראייה שמהם סבל ואשר החמירו עם השנים, דבר אשר חייב אותו להרכיב משקפיים עם עדשות כהות.

1.3 . דיין בפתח תקווה ובירושלים

מששב לארץ ישראל ממצרים, למד במדרש "בני ציון", אשר בראשה עמד הרב צבי פסח פרנק. הוא שימש כדיין בביה"ד האזורי בפתח תקווה בהרכבו של הרב ראובן כץ והרב ישעיהו משורר בשנים תשי"א – תשי"ב, ו-תשי"ז-תשי"ח(1951-1952, 1957-1958). תעוזתו הפסיקתית באה לידי ביטוי כבר בתקופת כהונתו הראשונה, בהיותו בן 30 בלבד, בעת שכתב פסק דין שהתיר ייבום במקום חליצה. פסק הדין היה בניגוד לתקנות של הרבנות הראשית לישראל, שנקבעו שנה קודם לכן, "חרם ירושלים", שאסרו על יבום.

בשנת תשי"ב (1952) פרסם את ספרו על הלכות הפסח חזון עובדיה, ספר שזכה לביקורות חיוביות מאוד, וזכה להסכמות, בין השאר, משני הרבנים הראשיים, הרב עוזיאל והרב הרצוג, וכן מהרב עטייה. שנתיים לאחר מכן ייסד את "אור התורה", ישיבה לאברכים ספרדים מצטיינים. ישיבה זו, שלא האריכה ימים, הייתה סנונית ראשונה של ישיבות אותן הקים במהלך השנים שלאחר מכן (בין השאר, בעזרת בניו), במטרה לייצר בני תורה ספרדים שיהיו את שדרת המנהיגות התורנית של דור העתיד. בשנים תשי"ד ותשט"ז (1954-1956) הוציא לאור את שני הכרכים הראשונים של יצירתו המרכזית "יביע אומר". יצירה זו זיכתה אותו בשנת תש"ל (1970) בפרס ישראל לספרות תורנית (עד קבלת הפרס פרסם חמישה כרכים). בשנים תשי"ח – תשכ"ה (1958-1965) כיהן כדיין בביה"ד האזורי בירושלים, ובתשכ"ה-1965 היה לחבר בית הדין הרבני הגדול.

1.4 . רב ראשי לתל אביב

בשנת ה'תשכ"ט (1968) נבחר לכהן כרב ראשי בתל אביב-יפו, לצד הרב שלמה גורן. בכהונתו כרבה של תל אביב, כמו גם בכהונתו כדיין בפתח תקווה ובירושלים, התעמת עם רבנים אשכנזים מתוך רצון להסיר את כפיפותה של הפסיקה הספרדית לזו של הפסיקה האשכנזית, ומתוך רצון להקל על הציבור ולא להחמיר.

1.5 . רב ראשי לישראל

הרב עובדיה יוסף בתפילת שחרית, 2007

בז' בחשוון ה'תשל"ג (1972) נבחר לרב הראשי לישראל ולראשון לציון, במקומו של הרב יצחק נסים ברוב של 81 לעומת 68 קולות. התמודדותו של הרב יוסף ספגה ביקורת על שהתמודד נגד רב ראשי מכהן. מערכת הבחירות הייתה מתוחה, כאשר ברקע עמדה פרשת פסק דין האח והאחות, וכן יחסים מתוחים בין הרב יוסף לרב נסים. המתח בין שני הרבנים החל עוד בשנות ה-40, כשהרב יוסף יצא בגלוי נגד פסקי הבן איש חי. לצדו של הרב יוסף נבחר

לכהן כרב הראשי האשכנזי, הרב גורן. יחסי שני הרבנים הראשיים היו מעורערים. מועצת הרבנות הראשית נשלטה בידי הרב גורן ולתקופת זמן מה אף החליט הרב יוסף שבשל כך אין טעם שיגיע לדיוניה כלל. בשנות פעילותו כרב ראשי פעל הרב יוסף במספר עניינים הלכתיים וחברתיים בעלי תהודה ומשמעות לאומית: בין השאר, התרת נישואין עם קראים, לאחר שלמדו עם רב או רבנית את יסודות תורה שבעל פה (פסק ברוח זו עוד בטרם הגיע למשרת הרב הראשי); קבע כי ביתא ישראל הם יהודים לכל דבר, פסיקה היסטורית שהובילה להחלת חוק השבות על יהודי אתיופיה; והתיר את כל עגונות נעדרי צה"ל במלחמת יום הכיפורים, כשהיה שותף להכרזה עליהם כמתים שמקום קבורתם לא נודע.

בשנים תשל"ז-תשנ"ד (1977 - 1994) הוציא 6 כרכים של יחווה דעת, המבוססים על שיעורי הלכה שנתן במסגרת "פינת הלכה" בקול ישראל, מראשית כהונתו כרבה של תל אביב ועד סוף כהונתו כרב הראשי לישראל. ספר זה נחשב לספר הלכה פופולרי, מאחר שהתשובות נכתבות בקיצור וללא פלפולים, זאת בניגוד לשקלא וטריא הלמדני המאפיין את יביע אומר. בחודש אייר תשמ"ג (1983), בעקבות חוק שקצב את כהונתם של הרבנים הראשיים לעשר שנים, הסתיימה כהונתו של הרב יוסף כרב ראשי, דבר אשר היה למורת רוחו. אחד הפעילים להשגת חקיקה זו היה שר האוצר משה ניסים בנו של הרב נסים, הראשון לציון שהוחלף בידי הרב יוסף.

לתפקיד הרב הראשי הספרדי נבחר הרב מרדכי אליהו זצ"ל. לאחר שסיים את תפקידו המשיך הרב יוסף לכהן כדיין בבית הדין הרבני הגדול. במהלך כהונתו כדיין, הקים קבוצת הנהגה רוחנית בשם "מועצת חכמי התורה" שמטרתה להנחות את מפלגת ש"ס, והחל לשמש כנשיאה. כנגד מצב זה, של פעילות פוליטית על ידי דיין בבית הדין הרבני, הגישו חברי הכנסת יוסי שריד ויאיר צבן עתירות לבג"ץ, אשר קבע כי אין זה ראוי שדיין יעסוק גם בפעילות פוליטית. בעקבות פסק דין זה פרש מתפקידו כדיין, בספטמבר 1986.

1.6 . מנהיג ש"ס

לקראת התמודדותה של מפלגת ש"ס בבחירות לכנסת האחת עשרה, בשנת תשמ"ד-1984, הוקמה מועצת חכמי התורה בהנהגתו של הרב יוסף, כאשר הרב שך, מנהיג הזרם החרדי-ליטאי, משמש פטרוץ פוליטי נוסף.

בשנת תש"ן-1990, לאחר שהרב יוסף תמך בתחילה בשיתוף הפעולה בין ש"ס ובין מפלגת העבודה ("התרגיל המסריח"), נוצר קרע בין הרב יוסף ובין הרב שך. בניגוד לדעתם של רבנים רבים, הורה הרב יוסף לחברי סיעת ש"ס להיכנס לממשלתו של יצחק רבין, לאחר הבחירות לכנסת השלוש עשרה בשנת תשנ"ב-1992. מאז הפך למנהיגה הבלעדי והבלתי מעורער של

ש"ס. נראה כי הדבר קיבל חיזוק עם חילופי הגברי בצמרת ש"ס, ב-1999, עת החליף אלי ישי את אריה דרעי בראשות המפלגה. החל עם הקמתה, זכתה ש"ס למעמד של שחקן מפתח בפוליטיקה הישראלית, והשפיעה רבות בצמתי הכרעה רבים, בין השאר בתקופות של גיבוש קואליציה לאחר קיומם של בחירות. בשל כך, הגיע הרב יוסף, כמנהיגה של ש"ס, ל"מוקד של כוח פוליטי ששום אישיות חוץ-פוליטית במדינת ישראל לא זכתה לו מעולם" [19].

התבטאויותיו הפוליטיות (והתאולוגיות) במסגרת דרשתו השבועית בבית הכנסת של "היזדים", עוררו לעתים סערות פוליטיות וציבוריות (ראו על כך בהמשך) פעמים רבות גישתו הפוליטית הובאה בהבלטה בעיתון יום ליום ואילו דעתו ההלכתית הובעה בקונטרס עונג שבת שצורף לעיתון יום ליום מדי שבוע.

1.7 . פטירתו

במוצאי שבת חול המועד סוכות י"ז בתשרי תשע"ד (21 בספטמבר 2013), בעקבות החמרה במצבו הבריאותי אושפז הרב יוסף בבית החולים הדסה עין כרם ומשפחתו הוסיפה לו את השם "חיים" כסגולה לאריכות ימים. עם ישראל בארץ ובתפוצות התפללו להחלמתו. חל שיפור מה במצבו אך בהמשך החמיר שוב מצבו ובצהרי יום שני ג' בחשוון תשע"ד (7/10/13) נפטר הרב יוסף בבית החולים הדסה בירושלים והחזיר את נשמתו הטהורה, לבורא. בגיל 93 היה במותו הלווייתו נערכה באותו ערב בירושלים והשתתפו בה, לפי הערכת המשטרה, כ-850,000 איש, ההלוויה הגדולה ביותר בתולדות מדינת ישראל. הוא נקבר בבית הקברות סנהדריה בירושלים.

2 . יחסיו עם מתנגדיו

2.1 . התייחסותו למנהגי העדות בישראל

הרב יוסף הרבה למתוח ביקורת נוקבת על מנהגי עדות שלא התאימו לדעתו להלכה. באחת מדרשותיו אמר כי הרב שלום משאש סיפר לו שהנשים היהודיות במרוקו "לא ידעו כלום. אוכלות ושותות כמו בהמה". זאת משום שהן חותנו בגיל צעיר, לא ידעו קרוא וכתוב ולא ידעו לברך. את יוצאי מרוקו שסירבו לציית לדרישתו הבלתי מתפשרת לוותר על מנהגייהם הייחודיים כינה "אנשים עקשנים שבאו ממרוקו", "הם חושבים שהמנהגים שלהם הם הלכה למשה מסיני". עוד אמר שחלק מיוצאי כורדיסטן לא ידעו בעבר להתפלל והיו חוזרים מילה במילה אחר החזן. גם על בני עדתו, העיראקים, אמר פעם שהם משובשים. באחת מדרשותיו אמר: "אני אוהב את כל העדות באופן שווה... למשל העדות של הבבלים נכשלים בדבר אחד, כשעושים הדלקת הנרות בערב שבת, קודם מדליקים את הנרות ואחר כך מברכים..."

ואני אמרתי שהבבלים עושים בזה שלא כהוגן. אז אני שונא בבליים? אני בבלי בעצמי. הלכה זה הלכה. הלכה לא פוחדת משום אדם".

2.2 . התייחסותו לחולקים עליו

הרב יוסף היה יוצר תורני פורה, אשר פרסם למעלה מ-40 ספרים, ובתוך הדיונים ההלכתיים המופיעים בהם נכללות התייחסויות תקיפות שלו למתנגדיו. על הרב אליהו תופיק כתב הרב יוסף בספרו 'ביע אומר': "אברך אחד... לא זכה לשמש כל צרכו, שיצא בספרו 'קול אליהו' לחתור אחר ספרי 'ביע אומר' אשר טפחתי ורביתי בעמל ויגיעה והוא כאפרוח שלא נפתחו עיניו... נער בער... כל מה שכתב האברך הנ"ל דצווח ככרוכיא על דברינו, דבריו מהבל ימעטו ובמקום שעמד לא ישב... והוא כמתלהלה הורה זקים".

בספרו "חזון עובדיה – חנוכה", מכנה הרב יוסף את הרב יצחק ברדא, יהודי שעבר את שנתו הששים, בכינוי "אברך צעיר" משום ש"הרהיב עוז לצאת נגד מרן והאחרונים". הקצף על הרב ברדא יצא בשל העובדה שחלק על פסיקת הרב יוסף כי מועד הדלקת נרות חנוכה הוא ב"צאת הכוכבים". בהמשך כתב: "וידעתי בני ידעתי כי הנ"ל עומד במרדו וממשיך לפסוק גם בעניינים אחרים נגד פסקי מרן השולחן ערוך, וכל יראי ה' יתרחקו מהוראותיו". לתואר "אברך אחד" זכה גם הרב יצחק רצאבי, מהרבנים התימנים בישראל: "והנה גם הלום ראיתי לאברך אחד בשם ר' יצחק רצאבי... שמכרכר בכל עוז להחזיק במנהג שנהגו קצת מיוצאי תימן".

גם על ידידו הקרוב וחברו משנות הנעורים בישיבת פורת יוסף, הרב בן ציון אבא שאול, כתב הרב יוסף: "ונוראות נפלאות על מה שכתב ידיד נפשי... ועשה עצמו שלא ידע את יוסף... ושרא ליה מריה (-יסלח לו אלוהים)... וכל פלפולו של האור לציון אין לו שחר, והוא כדמעיל פילא בקופא דמחטא (-מכניס פיל בחור של מחט)". על ספרי 'אור לציון' של הרב בן-ציון אבא-שאול כתב כי אין לסמוך עליהם להלכה.

עם הרב מרדכי אליהו היו לו חילוקי דעות בתחומי ההלכה. הם היו מיוחדים בצעירותם כשלמדו בישיבת פורת יוסף, ולימים ישבו יחדיו בבית הדין הגדול, אך מאוחר יותר היחסים ביניהם התערערו. בספרו "חזון עובדיה – ט"ו בשבט" הוא מכנה את הרב אליהו "אחד המתיימר להיקרא 'רב'", ובהתייחס לפסק הלכה של הרב אליהו הוא מוסיף "לא יאומן כי יסופר וכל השומע יצחק לו". בדרשה סמוכה להוצאת הספר חזר הרב ותקף את הרב אליהו באותו עניין ואמר: "זה לא תלמיד חכם אומר דברים כאלה – זה בושה וחרפה לומר דברים כאלה. דברים תמוהים מאוד. כבר כתבתי בספרי נגד זה". עם זאת לאחר פטירת הרב אליהו נשא עליו הרב יוסף מספר בבית המדרש יחווה דעת. הרב אליהו נהג בו כבוד, אם כי מעולם לא החשיב את פסיקותיו, ואף נמנע מלהכניס לביתו חלק מספריו. הרב אליהו סבר כי כל עוד לא הביעו הרב יוסף ואנשי ש"ס חרטה על תמיכתם בהסכמי אוסלו, אין לבחור בהם.

בשנת תש"ן – 1990 מתח הרב יוסף ביקורת על הרבי מליובאוויטש, תוך שהוא מצדיק את ביקורתו של הרב שך על הרבי. הוא טען כי "ההוא בעצמו, האדמו"ר הזה, אמר על עצמו דברים נוראים שאסור להוציאם בפה, זו כפירה ממש, זו עבודה זרה, והטעה את אלה הנמצאים בחצר שלו שעושים אותו אלוה, אלוהים אחרים". עם זאת, בהזדמנויות אחרות שיבח את הרבי ואת פעילותם של חסידי חב"ד בעולם, ואמר כי הרבי "הוא יחיד בדור בהרבצת התורה בישראל, לא קם כמוהו, עד עכשיו כל העולם כבודו, כל יושבי תבל נענים לבשורתו". וכן כתב עליו: "פאר הדור והדרו, ראש גולת אריאל, הוד כבוד קדושת האדמו"ר מליובאוויטש שליט"א... זכות מעשיו הכבירים להפצת התורה ואמונה טהורה בכל קצווי תבל תעמוד לו לאורך ימים". הרב יוסף גם מזכיר בספרו את דעתו ההלכתית של הרבי מליובאוויטש.

3. גישתו ההלכתית והשקפת עולמו

3.1. להחזיר עטרה ליושנה

במטבע הלשון בו השתמש הרב יוסף פעמים רבות – "להחזיר עטרה ליושנה" – קופלה בקשתו להעצים ולגבש את הזהות הדתית-ספרדית, ו"להמליך" את רבי יוסף קארו כ"מרא דאתרא" בארץ ישראל. וכך כתב בנו, הרב יצחק יוסף, על רבי יוסף קארו בספר ילקוט יוסף:

"ואפילו מאה אחרונים חולקים עליו (...) ואין המורה רשאי להורות להחמיר נגד הוראות מרן להקל, אפילו אם יש רבים חולקים על מרן (...) ואין לנהוג אפילו חומרא נגד מרן המקל באותו עניין, שכך פסקי מרן שהוא מרא דאתרין וקבלנו הוראותיו, נקבעו כהלכה למשה מסיני שאין בה מחלוקת כלל, והנוטה מדבריו ימין ושמאל הרי הוא מזלזל בכבוד רבותיו".

בהקשר לגישתו המטא-הלכתית של הרב יוסף, החוקרים נחלקים ביניהם בנוגע לשאלה למי הוא מכוון את הדברים ומהי פרשנות מעשיו.

הרב רצון ערוסי טוען כי הרב יוסף הבחין בין הרצוי למצוי. לטענתו, הרב יוסף ביקש לשמר את הפסיקה ההלכתית על פי רבי יוסף קארו עבור הספרדים, כאשר שאיפתו האוטופית למען אחדות ישראל כללה בתוכה גם את יהודי אשכנז: "רצוי הוא אחדות ישראל, אשר תושג על ידי פסיקה אחידה. פסיקה אחידה תושג לדעתו על ידי התלכדות סביב מנהג ארץ-ישראל, שלדעתו הוא מנהג יהודי ספרד לפסוק כרבי יוסף קארו ב'שולחן ערוך'. אולם המציאות לפי שעה שונה. כל עדה שומרת על מנהגיה, ולכן יש לפסוק לכל עדה לפי מנהגיה. אך מאחר שלדעתו מסתמנת מגמה של השלטת הפסיקה האשכנזית, הוא קורא בקול גדול להציל ולשמר את הפסיקה הספרדית".

צבי זוהר סבור כי הרב יוסף נקט באותה גישה ציונית של כור היתוך, בכך שביקש לאחד את המנהגים השונים של כל העדות בארץ ישראל – ספרדים ואשכנזים כאחד, שעליהם ביקש

הרב יוסף להחיל את פסקי רבי יוסף קארו. בכך, לדברי זוהר, ביטא הרב יוסף גישה אנטי-גלותית ואנטי-קולוניאליסטית. לטענתו של זוהר, יש בהשקפת עולמו של הרב יוסף היבט אסכטולוגי בכך שהוא מתייחס ל"החזרת עטרה ליושנה" כדרך הבלעדית למימושה של "אחדות ישראל" באחרית הימים, כפי שניבא הנביא יחזקאל. זוהר מצביע על כך שהרב יוסף היה קרוב מחד לגישת החרדים האשכנזים, המעדיפים את המילה הכתובה (במקרה שלו, השולחן ערוך והרב יוסף קארו) על פני המנהגים השונים שהביאו איתם העולים מארצות האסלאם. מאידך, בניגוד לחרדים האשכנזים, התנגד לפסיקה מחמירה וכן "אינו פוסק בעבור קבוצה סגורה בלבד, אלא מבקש לעצב נורמות ודרכי התנהגות בעבור הציבור כולו". זוהר סבור כי עמדתו התקיפה של הרב יוסף "אינה הגישה התורנית הספרדית האותנטית בה"א הידיעה, אלא השקפת עולם ספרדית מסוימת, אשר לא הייתה בנמצא בניסוח ובהדגשים אלה עד שעוצבה כך על ידי הרב עובדיה עצמו". עוד לדבריו: "ניתן לומר כי גישתו ועמדותיו משקפות ביטחון עצמי רב, עצמאות, מקוריות, רדיקליות ונועזות רבה. במידה לא פחותה הן פורמליסטיות, פטרנליסטיות ומוניסטיות. יש בעמדותיו פן חרדי, פן רפורמיסטי ופן ארץ-ישראלי. הוא מציב חזון של אחדות כל ישראל בארץ ישראל תחת דגלה של ההלכה הארץ-ישראלית האותנטית; אבל הוא מוכן לוותר לשם כך על רב-גוניות שמקורה בעושר תרבותי ישראל המסורתיות בקהילות הגולה, על פלורליזם הלכתי ועל התחדשות החשיבה ההלכתית מתוך שיח ושיג עם מרן, אך בלא קבלת פסקיו כסופיים וכנצחיים מבחינת ההלכה".

יצחק בצלאל סבור שגישתו של הרב יוסף איננה "אחדותית" – חרף הרטוריקה שלו בעניין זה – אלא כיתתית, שכן הוא מתיר מחוץ ל"אחדות" את האשכנזים, ספרדים שלא גורסים כמוהו, יהודים בגולה וחילונים. ניתן ללמוד על כך הן מפועלו הפוליטי של הרב יוסף, הן מהתבטאויותיו נגד קבוצות שונות והן מפסיקותיו. למעשה הרב יוסף תבע שהכול ינהגו כדעתו כמו כן הרב יוסף לא הציג לדעתו גישה "ספרדית-ארץ ישראלית רדיקלית", אלא גישה פונדמנטליסטית השואפת לחזור לעבר מסוים, בלי להתחשב במה שהשתנה במציאות מאז.

בנימין לאו אינו מסכים לטענה שגישתו של הרב יוסף היא כמו ציונית, המבקשת לאחד את כל מסורות הפסיקה בארץ ישראל. לטענת לאו, הרב יוסף סבר כי הספרדים בגלויות השונות קיבלו בעבר את פסיקותיו של רבי יוסף קארו, אלא שחלק מהקהילות זנחו את הוראותיו עם השנים. כעת מששבו לארץ ישראל, שבה רבי יוסף קארו הוא מרא דאתרא, על הספרדים לשוב ולקיים את פסיקותיו. לטענת לאו, הרב יוסף כיוון בפסיקותיו רק לספרדים ולא לאשכנזים, מאחר שהאחרונים מעולם לא קיבלו את פסיקותיו של רבי יוסף קארו. הרב יוסף פעל, אם כן, בשתי חזיתות: האחת, מול האשכנזים, המבקשים לעצב חזית אחידה, אך כזו שתשנה את מנהגי הספרדים לאלה של האשכנזים; והחזית השנייה, מול הקהילות הספרדיות השונות, כדי לאחד את המנהגים סביב פסיקותיו של רבי יוסף קארו.

אריאל פיקאר סבור כי גישתו של הרב יוסף היא "תגובת נגד לאוריינטליזם האשכנזי, החילוני-ישראלי והדתי-רבני כאחד". לטענתו, הרב יוסף הציג את "הספרדיות" כיחידה אחת, בניגוד לתפיסת הממסד האשכנזי הרואה בספרדים "עדות מזרח". כך שבניגוד "לתפיסה האשכנזית-ישראלית של ראשית ימי המדינה, שראתה ב"עדות המזרח" ציבור נחשל, טעון טיפוח, שיש להעבירו בכור ההיתוך הישראלי ולהופכו למודרני, ביקש הרב יוסף לראות באותו ציבור, המורכב מעדות שונות, קבוצה אחת ששבה ומתהדרת בעטרת המסורת שלה".

כך או אחרת, מסכימים החוקרים כי לצד ההיבטים השמרניים בגישתו ההלכתית האורתודוקסית, ישנם היבטים רפורמטיבים בגישתו ההלכתית: העדפת פסיקותיו של רבי יוסף קארו והעדפת עמדה הלכתית מקלה. הגשמת גישתו ההלכתית שזורה במאבק שניהל לאורך השנים מול הרבנים האשכנזים. על קודמיו בכס הרבנות של תל אביב-יפו כתב:

"ושמעתי שיש טוענים על דברי שמאחר שהרבנים הראשיים לתל אביב-יפו שקדמוני הניחו המנהג להחמיר, אין לשנות המנהג. ולא מילתא היא [=ואין זה נכון], שמקום הניחו לי להתגדר בו. ומכל שכן שידוע שהרבנים הראשיים הספרדיים שקדמוני הוו מיכף כייפי [=היו כפופים] לעמיתיהם הרבנים האשכנזיים, הגאון הרב בן ציון עוזיאל ז"ל הווה כייף [=היה כפוף] להגאון הרב אברהם יצחק קוק זצ"ל (...). וכן הגאון הרב יעקב משה טולידאנו ז"ל, בהיותו רב ראשי לתל אביב-יפו לא היה יכול להרים ראש כלפי עמיתו יבדל לחיים טובים הגאון הרב איסר יהודה אונטרמן שליט"א, ולחלוק עליו בהלכה (...). אבל אנן דלא כייפינן תלי"ת [=אני שאין אני כפוף תהילה לה' יתברך], על משמרת אעמודה להחזיר עטרה ליושנה להורות כדעת מרן שקבלנו הוראותיו" (יביע אומר, ו', או"ח מ"ג).

בקשתו לאחד את המסורות והמנהגים ספגה ביקורת מצד רבנים מיהדות עיראק ומיהדות צפון אפריקה. הראשונים בעיקר בקשר ליחסו של הרב יוסף לבן איש חי שכבר הוא טען כי "קיבלנו את מרן" אם כי בשילוב הפסיקה על-פי הקבלה, והאחרונים בקשר ליחסו של הרב יוסף למנהג ולמסורת הלא כתובה. על אף הביקורת, מחברים רבים מבני עדות המזרח מבקשים את הסכמתו של הרב יוסף, גם אם הטקסט מכיל ביקורת על פסיקותיו.

3.2 . כוח דהיתרא עדיף

אחד מעקרונות היסוד הפסיקתיים של הרב יוסף היה בנקיטת הגישה של כוח דהיתרא עדיף, לפיה יש לפסוק להקל ולא לחומרא. הרב יוסף ראה עיקרון זה כמייחד את מסורת הפסיקה הספרדית ביחס לזו האשכנזית. באחת מפסיקותיו הביא הרב יוסף את דברי החיד"א: "הספרדים אחוזים במידת החסד ולכן הם מקילים בהלכה, והאשכנזים אחוזים במדה הגבורה לפיכך הם מחמירים בדינים. הרב יוסף העלה על נס עיקרון זה והפכו לאידאל, עד כדי כך

שאם "הוא נשאל בעניין ריטואלי-הלכתי והצליח להוכיח שעמדה מקלה היא הנכונה מבחינה הלכתית, הוא רואה בכך הישג חיובי".

לדעתו של הרב יוסף, החומרה של הפוסקים האשכנזים באה כתוצאה מיראת ההוראה שלהם, הנובעת מכך שאינם בקיאים מספיק בש"ס (משנה, תלמוד) ובפוסקים. במאמר שכתב בשנת תש"ל - 1970 על משנתו של הרב יעקב שאול אלישר (יש"א ברכה) כתב:

אך בהיותם מיראי הוראה אינם מרהיבים עוז בנפשם לפסוק הלכה למעשה ובפרט בדברים המתחדשים חדשים לבקרים על ידי המצאת הטכניקה החדשה המולידה בחיקה בעיות הלכתיות, רב מהם הדרך להתעניין ולחוות דעתם דעת תורה... רבינו הגאון יש"א ברכה היה מאותם יחידי סגולה שקיבלו על עצמם את העול הזה לפתרון הבעיות האקטואליות שבזמנו ומהם אקטואליים גם בזמננו ולא התחמק מלהשיב לשואלו דבר ה' זו הלכה

לדעת הרב יוסף, פסיקה מחמירה היא פסולה מעיקרה, ובמיוחד בדור הנוכחי ("דור החופש והדרור"), שהחמרה היתרה עלולה להביאו לזנוח כל פרטיקה דתית: "ובאמת שריבוי החומרות גורם להקל בגופי התורה" (יביע אומר, ז, או"ח סוף סימן לח). בכך ביטא הרב יוסף גישה "כנסיתית" ולא "כיתתית" כלפי החברה הישראלית. גישה המבקשת להכיל ולא לבדל.

3.3 . מפסיקותיו המקלות

א. התיר את מכירת הקרקעות לגוי בשמיטה, היתר הידוע בשמו היתר מכירה. תשובתו הובאה באריכות בילקוט יוסף

ב. התיר לאשה ללכת בלי גרביים ברשות הרבים: בספר "אוצר דינים לאשה ולבת" (פרק סי' אות ד' בהערה, מהדורת תשס"ה עמוד תשפ"ה): של הרב יצחק יוסף, הביא פסק הלכה מהרב עובדיה יוסף המתיר לאשה ללכת בלי גרביים "ובתשובה כתב יד לאאמור"ר שליט"א האריך בזה, והעלה דבוודאי ראוי ונכון לכתחילה ללבוש גרביים בכל אופן, ומכל מקום המקילות בזה מסיבה שהיא, יש להזן על מה לסמוך".

ג. התיר לשמוע שירת אשה דרך מכשיר רדיו או תקליט וכדומה, כשהשומע אינו מכיר את הזמרת; ראה: שו"ת יביע אומר חלק א' או"ח סי' ו'). ובשו"ת יביע אומר חלק ט' (או"ח סי' ק"ח אות מ"ג) חזר והתיר גם למי שראה תמונתה: "ומה שכתבתי שם (ביבי"א הנ"ל) שאם ראה אותה בתמונה גם כן אסור, אינו מוכרח, שיש לומר דהא דאמרינן בתענית (ה): האומר רחב רחב מיד נקרי, "ביודעה ומכירה", זהו רק כשראה אותה בחיים חיותה במלוא קומתה, וכ"כ הגאון רבי יוסף חיים בספר בן יהוידע (תענית ה:), שאם ראה אותה בצורה ותמונה בלבד, אין לחוש. ואף לגבי השומע קולה, והכירה בתמונה בלבד, אין לחוש" דברי הרב יוסף. וכהלכה למעשה, נוהג היה בעצמו לשמוע את שירי האהבה של הזמרת המצרייה אום-כולתום.

ד. התיר בשעת הדחק ללמד בנים ובנות יחד, עד גיל תשע. מתוך תשובתו: "ראוי להחמיר בדבר כל שיש אפשרות להקים בית ספר נפרד, הא לאו הכי יש להקל בשעת הדחק בקטנים וקטנות ללמדם במחלקה אחת, וכל זה בקטנים ביותר שאין להם יצה"ר כל כך. אבל בילדים שהם עכ"פ למעלה מגיל תשע בוודאי שיש להחמיר בכל אופן" (שו"ת יביע אומר חלק ד' אה"ע סי' ד'. ראה שם)

ה. התיר לאשה נשואה לגלות משערות ראשה כאצבע אחת או שתיים; מלשונו: "הנשים הנוהגות היתר בדבר אין מזניחין אותן ויש להן על מה שיסמוכו" (שו"ת יביע אומר חלק ד' סי' ג'. ראה שם). וכן כתב בנו הרב יצחק יוסף: "לעניין שיעור השיער שמותר מן הדין לגלות מלפנים על הפדחת או הצדעיים, מרן אאמו"ר שליט"א מורה ובא שהוא כשיעור ב' אצבעות לערך (כארבעה ס"מ), ונכון יותר כשיעור אצבע אחת בלבד" (בספר "אוצר דינים". עמוד תשע"ז בהערה).

ו. התיר לרווקות ללכת בשערות סתורות (שיער שאינו אסוף), ראה שו"ת יביע אומר (שם). מדבריו שם: "וראיתי להישועות יעקב... אף שהמג"א כתב לאסור בסתורות, העולם נהגו להקל ויש להן על מה שיסמוכו. ע"ש. ופוק חזי מאי עמא דבר, שאפי" אצל החרדים לדבר ה' הבתולות הולכות בפירוע ראש ובשערות סתורות. ולכאורה יש לומר שאף המג"א יודה להקל במקום שנהגו היתר בדבר".

ז. התיר לנשים אלמנות וגרושות ללבוש פאה נכרית ככיסוי הראש: ראה שו"ת יביע אומר (שם). מדבריו שם: "עכ"פ כאן [בפאה נכרית] שאף בנשואות יש מקילים, גם ברה"ר, בגרושה או אלמנה מיהא יש להקל, ובפרט במקום צורך גדול שהדבר נוגע לעבודתה ופרנסתה".

ח. התיר לשחרר מחבלים עם דם על הידיים בעבור שיחרורו של גלעד שליט.

3.31 . מדיניות הרע במיעוטו

הרב יוסף ביקש לקרב את הקבוצות היהודיות-ישראליות לקיום מרבי של המצוות עד כמה שאפשר. כדי לעשות זאת "הוא מוכן לנקוט מדיניות הלכתית שמצד אחד, תמזער את הפגיעה בדרישות ההלכה, ומצד אחד, יש בה ויתור על קיומה המלא של ההלכה". ניתן לראות זאת במספר פסיקות. כגון, במתן תעודת הכשר למסעדה המגישה מאכלי בשר ומנות חלב; שחיטה של עוף שיש בו חשש טרפה; לבישת מכנסים אצל נשים.

3.32 . העלמת עין

הרב יוסף בחר בהעלמת עין כאחת מהדרכים להתמודד עם תופעות החורגות מההלכה, במקרים בהם אם יוקפד לנהוג על פי ההלכה, קרוב לוודאי שלא תקויים ההלכה בכלל. במקרים אלה הרב יוסף הנחה את בעלי התפקידים להתעלם. כך, למשל, במקרים של טיפוח ציפורני נשים בהקשר של טבילה במקווה; ברכת כהנים על ידי כהן שאינו מנהל אורח חיים דתי; שליח ציבור ועלייה לתורה של מי שמתגלח בתער.

3.4 . סיני עדיף

הרב יוסף הדגיש את תפיסתו בדבר עדיפותה של מסורת הלימוד הספרדית על זו האשכנזית, באשר הספרדית שמה את הדגש על בקיאות, בשעה שהאשכנזית מעדיפה לעתים את הפלפול. כמו כן העדיף את שיטת הלימוד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. בהספד שנשא לזכר הרב יעקב עדס, רבו בישיבת פורת יוסף הוא אמר:

המנוח הדגול שהיה מורנו ורבנו בישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה לימדנו להועיל לעסוק בתורה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ולא בפלפולי סרק אשר תזרם ורוח תשאם. לצערנו ישנן ישיבות (פוניבז' ועוד) שהלומד ביורה דעה צריך להתחבא בחדרי חדרים פן ירגישו בו ויקראוהו "בטלן" שלמד "פסק" הלכה, וכבושת גנב כי ימצא וכדי בזיון וקצף.

לטענתו של הרב יוסף, ההתרכזות בפלפול על חשבון הבקיאות מביאה לידי חוסר ידע, דבר המוביל לחומרות הלכתיות, שכן נעלמים מהפוסק אותן פסיקות וגישות מקלות שעליהן הפוסק יכול לסמוך ולהקל.

3.5 . יחסו לקבלה ולחסידות

הרב יוסף ייחס חשיבות מעטה יחסית בפסיקתו לזוהר ולכתבי הקבלה. הוא השתדל להיצמד לפסיקותיו של רבי יוסף קארו שמיעט לשלב את הקבלה בהלכה. במקרים רבים ניצב הרב יוסף מול הפוסקים והכריז "אין לנו עסק בנסתרות" ודחה את הפסיקות המבוססות על הזוהר ועל הקבלה באופן כללי. עמדה זו עומדת בניגוד למסורת הפסיקה של רוב הפוסקים הספרדים מאז האר"י. בניגוד לעמדתו של החיד"א שקבע כי "אין משיבין אחר האר"י", סבור הרב יוסף כי "לא בשמים היא", וכי אין לאר"י יתרון בתחום ההלכה בזכות מעמדו בתורת הנסתר: "...וכל שכן לפי מה שכתב בספר אגרות התניא (דף צ"ז ע"א) בשם הגר"א שאינו מאמין בקבלת האר"י בכללה שהיא כולה מפי אליהו ז"ל, רק מעט מזער מפי אליהו ז"ל, והשאר מחכמתו הגדולה, ואין חיוב להאמין בה... ואם כן, מה כל החרדה הזאת להניח ד' [דבריו] כל

הפוסקים וכללי הדינים מפני סברות האר"י ז"ל?". עם זאת, במקרים שבהם התקבלה דעתו של האר"י בתחום התפילה וכדומה הוא מקבל זאת.

הרב יוסף פסק כי יהודי שאינו מאמין בספר הזוהר כלל, הוא עדיין יהודי כשר, כיוון שספר הזוהר לא היה ידוע במשך שנים רבות (כאלף שנה בין תקופת רבי שמעון בר יוחאי שלו מייחסים את הזוהר ועד פרסומו בידי רבי משה די לאון).

יחסו של הרב יוסף לקבלה, להוראות האר"י ובעקבות כך לפסקי הבן איש חי, הביאו לידי מחלוקת בינו ובין חלק מיוצאי ארצות ערב בארץ, בעיקר מיוצאי יהדות עיראק. פסקי הבן איש חי עמדו בבסיס המחלוקת בינו ובין הרבנים הראשיים, הרב יצחק נסים והרב מרדכי אליהו.

באחד משיעוריו הביע את הסתייגותו מספרי רבי נחמן מברסלב, מחוללה של חסידות ברסלב, לדבריו הוא אינו לומד ספרים אלה, שתוכנם אינו פסקי הלכה אלא הגיגים. לאחר שאמירה זו היכתה גלים הבהיר הרב יוסף שאינו מתנגד לאישיותו של רבי נחמן מברסלב והבהיר את הערכתו אליו, אך עם זאת הסתייג מהנסיעה לקברו של רבי נחמן בעיירה אומן, לימי ראש-השנה, למי שאינו נמנה על חסידי ברסלב.

3.6 . יחסו למנהג ולמסורת

הרב יוסף דבק במסורת הספרותית ולא נתן משקל רב למנהגים אשר אינם מעוגנים היטב על אדני ההלכה. דוגמאות לכך ניתן לראות בהתנגדותו לשני מנהגים בבית הכנסת של יהודי צפון אפריקה – עמידה בעת קריאת עשרת הדיברות בבית הכנסת, ושילוב הציבור במהלך התפילה (למשל, אמירת "ברוך הוא וברוך שמו" בברכות שיוצאים בהן ידי חובה, או קריאת הציבור "בסימנא טבא" לפני התחלת הקריאה בספר בראשית). ניסיונותיו של הרב יוסף לשנות מנהגים עממיים מושרשים היטב, קוממו עליו חלק מרבני יהדות צפון אפריקה, דוגמת הרב שלום משאש, הרב יהושע מאמאן, הרב אליהו רחמים זייני והרב שלמה טולידאנו. זה האחרון פרסם בשנים תשס"ב ותשס"ה את "דברי שלום ואמת", קונטרס בן שני חלקים, המבקש להגן על המסורות של יהודי צפון אפריקה.

4 . יחסו למדינת ישראל ולאזרחיה

לרב יוסף היה יחס אמביוולנטי בנוגע לראיית הציונות כ"אתחלתא דגאולה". בפסיקה מפורסמת בנוגע לאמירת הלל ביום העצמאות הוא טען שאירע נס לעם ישראל, אך מאחר שהנס לא כלל את כל העם היהודי אלא רק את אלה שישבו בארץ ישראל, אין לברך הלל עם ברכה. טענה נוספת של הרב יוסף היא שעל הנס להיות מחוץ לטבע (כמו, למשל, קריעת ים סוף), ומאחר שמלחמות ישראל אינן מחוץ לטבע, שכן אלה טבען של מלחמות, שמנצחים

בהם לפעמים, אין לקבוע הלל עם ברכה. בתשובתו הוא אינו מתנגד לקביעה שמדינת ישראל היא "אתחלתא דגאולה", אלא סבור שאנו בתחילת הדרך לגאולה ולנחלה, ולכן אין לחייב לגמור הלל עם ברכה. הרב יוסף פוסק, אם כך, "שאם הקהל רוצים לומר הלל בלא ברכה אחר תפילת י"ח אין למחות בידם". עמדה זו ניצבת, בקווים כלליים, בין עמדת הציונים הדתיים המחייבים אמירת הלל, ובין עמדת החרדים שבכלל אינם אומרים הלל.

לאחר שש"ס הואשמה באנטי-ציונות, השיב הרב יוסף בראיון עיתונאי:

"אלה סתם באו לנגח. מה זה אנטי-ציוני? זה הבל הבלים זה מושג שהם בדו מלבם. אני הרי שימשתי עשר שנים רב ראשי – תפקיד ממלכתי בכיר במדינה. במה אנו לא ציונים? אנו מתפללים על ציון, על ירושלים ועל תושביה, על ישראל ועל רבנן ועל תלמידה. מה זה ציונים? לפי המושגים שלנו, ציוני הוא אדם האוהב את ציון ומיישם את המצווה של יישוב הארץ. תמיד אני מטיף בחו"ל לעלייה, במה הם יותר ציונים מאיתנו?"

4.1 . בני ישיבות ושירות צבאי

הרב יוסף סבור שלמלחמות ישראל יש תוקף של "מלחמת מצווה". עם זאת, הוא אינו סבור שבחורי ישיבות צריכים להתגייס לצבא והוא מדריך את שומעי לקחו להישאר ללמוד בישיבה. הוא השמיע בפומבי ביקורת נוקבת ביחס להצעה לגייס בחורי ישיבות לתקופה קצרה. עם זאת, בשיחות אישיות הוא מברך על גיוס בחורים שלא הצליחו בלימודם לנח"ל החרדי. בשיעור בתשע"ג – 2013 אמר שאם יהיה צורך בכך – יש לרדת מישראל כדי למנוע גיוס בחורי ישיבות.

נכדו של הרב יוסף הצביע על יחסו החיובי של סבו לחיילי צה"ל, בכך שבכל פתיחת ההיכל הרב עושה "מי שבירך" לחיילי צה"ל בנו של הרב יוסף, הרב אברהם יוסף, שירת בצה"ל כרב צבאי במשך כ-13 שנה.

4.2 . יחסו לחילונים

הרב יוסף כינה את דורו "דור החופש והדרור", דהיינו דור שרבים מאנשיו אינם רואה עצמם מחויבים להלכה ולסמכות הרבנית. במציאות זו ערך הרב יוסף הבחנה בין חילונים להכעיס, לבין "חילונים" שראה, למשל, במצרים, אשר לצד מחויבות פרקטית חלשה או לא מלאה, הייתה להם אמונה חזקה באלוהים ובחוקי התורה:

וידעתי בבירור בהיותי במצרים, כי הרבה מן האנשים הללו (העובדים בשבת לצורך פרנסתם), בצאתם מן העבודה, נזהרים שלא לחלל שבת, וכן אינם מעשנים בשבת וכיוצא בזה. וחלק מהם מתפללים בשבת במניין הראשון כדי להגיע למקום עבודתם בזמן, ובמסתרים תבכה נפשם על שהם מוכרחים לחלל שבת לצורך פרנסה.

את ה"מסורתיים" מבקש הרב יוסף לקרב, כל זאת, בין השאר, בעזרת פסיקה מקילה. למשל, בפסיקתו כי מחללי שבת אינם בחזקת מומרים לכל התורה, דהיינו אינם בחזקת גוי, ולכן אם נגעו ביין אינם פוסלים אותו. פסיקה זו מבחינה בינו לבין הפוסקים החרדים, אשר בניגוד אליהם, הרב יוסף מגלה מוטיבציה לקרב את הרחוקים מקיום תורה ומצוות.

לרב יוסף היה יחס עויין כלפי החילונים שהם נעדרו אמונה לחלוטין וזנחו לגמרי את קיום התורה והמצוות, וגם כלפי אלה שמעבירים ביקורת על החרדים, עליהם אמר:

"מי שחושב מחשבות אווין על בחורי הישיבות וקורא אותם פרזיטים, הוא מנוול, אפיקורוס... מותר להרוג אותו".

לעתים התבטא הרב גם כנגד לבוש לא צנוע בקרב החילונים. בשו"ת יביע אומר, אף העלה את הסברה שלפיה חיילי צה"ל במלחמת יום הכיפורים נהרגו בשל עוונותיהן של בנות הלובשות חצאיות קצרות. וכך אמר: "ראיתי לנכון להסביר בקצרה חומרת הדברים בלבישת חצאיות קצרות כאלה, כי מלבד המכשלה הגדולה שנגרמת לאנשים המסתכלים בבנות הלובשות חצאיות קצרות בגילוי שוק וירך, ובהכרח מלבוש שחץ זה מושך תשומת לב, ועץ רואה והלב חומד, ומגרות יצר הרע באנשים, ומה יעשה אותו הבן ולא יחטא... הנה בעוונותינו הרבים אלפי בחורים של צה"ל נהרגו במערכה של מלחמת יוהכ"פ האחרונה, הי"ד, ומי יודע אם לא בעון החמור הזה" (שו"ת יביע אומר, חלק ו, יו"ד, סימן יד).

4.3 . היחס למערכת החוק

הרב יוסף התנגד להליכה לבתי המשפט הישראליים, מאחר שאינם דנים על פי דין תורה. התנגדותו תואמת את עמדת הרבנות החרדית בישראל וגם זו של חלק מרבני הציונות הדתית (דוגמת הרב הרצוג והרב יעקב אריאל) הרואה בהליכה למערכת המשפט הישראלית איסור מדאורייתא. הרב יוסף כתב:

"ודע כי אף על פי שהסמכות החוקית כיום מטעם הממשלה לדון היא לבתי המשפט החילוניים והשופטים שם יהודים הם, עם כל זה ברור על פי דין תורתנו הקדושה – התובע את חברו בבתי משפט שלהם גדול עונו מנשוא, והוא בכלל מה שפסקו הרמב"ם והטור והשולחן ערוך, שכל הדן בערכאות [בתי משפט] שלהם הרי זה רשע וכאילו חרף וגידף והרים יד בתורת משה רבינו" (שו"ת יחיה דעת חלק ד סימן סה)

הרב יוסף נמצא בקרב המחנה הרבני המתון בהחילו על המקרה הישראלי את הכלל דינא דמלכותא דינא, ומכאן שאסור להעלים מס וכיוצא בזה. אך בעניינים שבין אדם לחברו הוא אינו מתיר לפסוק בניגוד לדיני התורה.

בפברואר 1999 התבטא הרב יוסף נגד בית המשפט העליון:

"אלו קוראים את עצמם בית משפט עליון? לא שווים. בבית משפט תחתון צריך לשים אותם הם, בשבילם ברא את כל הייסורים שבעולם. כל מה שישראל סובלים, רק בשביל הרשעים האלה. ריקים ופוחזים. שיפחה כי תירש גבירתה. מה הם יודעים? ילד שלנו בן 7-8 שנה יודע ללמוד יותר טוב מהם ללמוד תורה. אלה שמו אותם בבית משפט עליון. מי בחר בהם, מי עשה אותם שופטים, אלא שר המשפטים, צר ואויב הוא אהב אותם והוא המליץ שצריכים לבוא אצל הנשיא והנשיא שם אותם שופטים. מה, עשו בחירות? מי אמר שהעם רוצה כאלה שופטים רשעים כאלה. כולם סוררים ומורים. אין להם לא דת ולא דין. כולם בועלי נידות. כולם מחללי שבת. אלה יהיו השופטים שלנו? עבדים משלו בנו" (דרוש מקור)

בעקבות התבטאות זו עתרה התנועה למען איכות השלטון בישראל לבג"ץ, בתביעה שיוורה להעמיד לדין את הרב יוסף. בג"ץ דחה את העתירה [75] בהסתמכו על עקרון חופש הביטוי, אך מתח ביקורת על דבריו של הרב יוסף. הנשיא אהרן ברק כתב בפסק דינו:

"דבריו של הרב עובדיה יוסף, קשים הם. תוכנם של הדברים פוגע. הוא פוגע במעמדו של הרב עובדיה יוסף עצמו. הוא פוגע באמון ציבור תומכיו בבית המשפט. לא כך מתבטא גדול בתורה ומנהיג פוליטי. לא זהו המסר שדיין לשעבר – המבין והיודע את מורכבותו של התפקיד השיפוטי – צריך להעביר לקהל המתדיינים"

באוגוסט 2009, בעקבות הרשעתו של השר שלמה בניזרי, תקף הרב יוסף את שופטיו של בניזרי, ואמר "צר לנו מאוד על משפט העוול שנעשה לידידנו רב הפעלים, שעוסק בכל ימיו בלהרביץ תורה ולהאדירה. אוי לנו שיש לנו בית משפט מעוות כזה. אין להם לא דת, לא דין, לא מאמינים בשום דבר" [76].

5 . הרב עובדיה יוסף כדרשן

הרב יוסף החשיב מאוד את הפעילות הדרשנית והצטיין בה. הוא ראה בפעילותו הדרשנית נדבך חשוב ב"זיכוי הרבים", ערך אותו הוא החשיב במיוחד. הרב יוסף היה בעל כושר רטורי רב רושם, ונשא דרשות בעלות אופי שונה לקהלים שונים. עד שנותיו האחרונות העביר באופן קבוע ובמשך שנים רבות שיעור בבית הכנסת "היזדים" הממוקם בשכונת הבוכרים שבירושלים ולאחר מכן בבית הכנסת מתחת לביתו. שיעורים רבים שלו שודרו בלוויין.

דרשותיו של הרב יוסף במוצאי השבת היו מוכרות לציבור הרחב, בשל העובדה שהן שודרו באמצעות לוויין למקומות רבים בישראל ובח"ל, אך בעיקר בשל התהודה להן זכו הדרשות באמצעי התקשורת. דרשות אלה אופיינו לעתים בלשון בוטה, בעניינים הקשורים לפוליטיקה וחברה, ועוררו לעתים סערות פוליטיות וציבוריות. אמרתיו: "צריך לעשות משתה ביום

שתמות" על שולמית אלוני, ו"ארור המן, ארור יוסי שריד", אף הביאו אותו אל סיפה של חקירה פלילית[77]. במקרה אחר איחל הרב יוסף לאריאל שרון ש"יקבל באנה בראש יפול ולא יקום", ולאחר מכן התנצל על כך[78]. היועץ המשפטי לממשלה, מני מזוז, החליט לבסוף לא לפתוח חקירה פלילית נגד הרב, מאחר שמדובר באיחול למותו של ראש הממשלה, ולא בקריאה לאלימות. גם התבטאויות הנושאות אופי תאולוגי הובילו לא אחת לסערה ציבורית. כך היה, למשל, בעת שנשא דברים על אודות חללי השואה[79], זאת על אף שדבריו בנדון לא היו אלא ציטוט מדבריו של האדמו"ר רבי אהרן ראטה, בעל "שומר אמונים"; או דבריו על חללי צה"ל – דברים שיוחסו על ידי העיתונות לחללי מלחמת לבנון השנייה[80]; וכן על הרוגי סופת ההוריקן קתרינה[81]. בתקופת הבחירות לרבנות הראשית ביוני 2013 כינה את אחד המתמודדים הרב דוד סתיו "רשע" ו"מסוכן ליהדות".

6 . פסקי הלכה

- 1 . התיר נישואין עם קראים, לאחר שלמדו עם רב או רבנית את יסודות התורה שבעל פה, וקבלו על עצמם שמירת מצוות, כולל מצוות דרבנן[82].
- 2 . פסק כי ביתא ישראל הם יהודים לכל דבר, "ומותרים לבוא בקהל ישראל ללא שום גיור, אפילו לא לחומרא"[83] פסיקה זו הייתה ועודנה יוצאת דופן בין פוסקי ההלכה של הזמן הזה. פסיקה זו הובילה להחלת חוק השבות על יהודי אתיופיה.
- 3 . התיר את כל העגונות של חללי מלחמת יום הכיפורים.
- התיר לנשים ללבוש מטפחת לראשן המגלה שתי אצבעות (כ"ס"מ) מלפנים, בהסתמכותו על הפוסק שהתיר זאת – מהר"ם אלשקר.
- 4 . הביע התנגדות נחרצת לחבישת פאה נוכרית ויצא נגד הלו בשות אותה.
- 5 . הביע עמדה עקרונית, שמצוות יישוב ארץ ישראל אינה עומדת בפני פיקוח נפש, תוך שהוא שם לפתחם של המומחים (ראשי צבא ומדינאים) להחליט האם מציאות מסוימת היא בבחינת פיקוח נפש. כאשר התשובה חיובית, ניתן למסור שטחי ארץ ישראל בתנאי שלום אמת. פסק זה סיפק גיבוי הלכתי להסכם אוסלו ,
- 6 . בשנת תשס"ג – 2003 כתב כי הפסק הזה אינו תקף עוד: "אולם עתה, עינינו רואות וכלות כי אדרבה מסירת שטחים מארצנו הקדושה גורמת לסכנת נפשות. לא לשלום כזה ייחלנו ולא לנער הזה התפללנו. לפיכך הסכם אוסלו בטל ומבוטל, כי אני שלום, וכי אדבר המה למלחמה."
- 7 . תומך בהיתר מכירה בשנת השמיטה, תוך הסתמכות על רבנים ספרדים ואשכנזים.

8. מותר לומר הלל בלי ברכה ביום העצמאות. בין השאר נימק שאין לברך: "הואיל ועדיין רב הדרך לפנינו כדי להגיע אל המנוחה ואל הנחלה, הן מבחינה מדינית וצבאית, והן מבחינה מוסרית ורוחנית, לפיכך אין לחייב לגמור ההלל בברכה", אך הוסיף "ומ"מ נראה לענ"ד שאם הקהל רוצים לומר הלל בלא ברכה אחר תפילת י"ח אין למחות בידם" (יביע אומר חלק ו' או"ח סימן מא).

9. בתשס"ח (24 במרץ 2008) אישרה הכנסת חוק הקובע כי מוות מוחי הוא מוות לכל דבר. מפלגת ש"ס תמכה בחוק, לאור הוראותיהם של הרב יוסף והרב שלמה משה עמאר. הרב יוסף שלום אלישיב מנהיגו הרוחני של הפלג הליטאי, נציגו בכנסת ח"כ משה גפני ויהדות התורה הצביעו נגד ההחלטה. הם טענו שרק מוות לבבי הוא בגדר מוות. חרף התמיכה בחוק, הרב יוסף קרא שלא לחתום על כרטיס אדי. הרב יוסף לא שינה דעתו משנת תשכ"ז שבה אסר השתללות איברים לחינם אלא במקרה של פיקוח נפש מידי ותוך התייעצות עם גדולי הדור.

10. בשבט תשע"א – 2011 פסק כי הגיורים הנערכים בצה"ל תקפים לפי ההלכה. בתגובה פורסמה בשלושת העיתונים היומיים החרדיים מתקפה של רבנים בטענה שפסיקה זו מחריבה את העם היהודי ותגרום להתבוללות. לאחר שפורסמו מודעות רחוב מטעם העדה החרדית והרב יוסף שלום אלישיב לעצרת מחאה ומעמד קריעה על הפסיקה, חתם הרב יוסף על מכתב של הרבנים שלום כהן, ראובן אלבו ומשה צדקה המבהיר כי התכוון להכשיר רק את מי שקיבלו על עצמם שמירת מצוות.

11. זמן כניסת שבת בירושלים – התנגד לקבלת הנוהג של זמן כניסת שבת 40 דקות קודם לשקיעת החמה בירושלים, ודעתו היא כי זו תקנה של הרבנים האשכנזים בירושלים, אך הרבנים הספרדיים קבעו את זמן כניסת השבת כ-20 דקות לשקיעת החמה, בדומה לנהוג בחוץ חלקי ארץ ישראל.

12. בשנת תשע"א – 2011 פסק שאין להתיר פיטום אווזים עקב צער בעלי חיים ובעיות כשרות, ושראוי שלא לאכול כבד אווז.

13. בשנת תשע"ב – 2012 פסק, יחד עם הרב שלמה משה עמאר, כי האינטרנט מסוכן ואסור לשימוש, אך מותר להשתמש בו בזהירות (דרך אינטרנט כשר) לצורכי פרנסה.

7. משפחתו

היה נשוי למרגלית יוסף, בתו של רבי אברהם פטאל. לאחר פטירתה, בי"ט באב תשנ"ד, הוקמו בתי ספר וסמינר 'בית מרגלית' על שמה, ברשת מעיין החינוך התורני, וסניף גמ"ח "מרגלית אם בישראל".

7.1 . ילדיו

- 1 . בתו עדינה בר-שלום – מקימת המכללה החרדית האקדמית הראשונה.
בנה הוא בנצי בר-שלום, רב ההסתדרות.
- 2 . בנו הרב יעקב יוסף זצ"ל, נפטר בתשע"ג, 2013. היה ראש ישיבת "חזון יעקב".
היה נשוי לנצחיה, בתו של הדיין הרב עמרם אזולאי.
- 3 . בתו מלכה ששון.
- 4 . בנו הרב אברהם יוסף, הרב הראשי של חולון
- 5 . בתו יפה יוסף – שימשה מנהלת הלשכה של אריה דרעי בהיותו שר הפנים.
- 6 . בנו הרב יצחק יוסף – הראשון לציון, מחבר ספרי "ילקוט יוסף", נשיא ישיבת חזון עובדיה.
- 7 . בתו רבקה, נשואה לרב יעקב צ'קוטאי, רב העיר מודיעין-מכבים-רעות.
- 8 . בתו שרה, תאומתה של רבקה. ציירת. נשואה לרב מרדכי טולידאנו,
ראש בית מדרש "יביע אומר" ואב בית דין בירושלים.
- 9 . בנו הרב דוד יוסף – ראש כולל "יחווה דעת", מחבר ספרי הלכה ברורה ורבה של שכונת
הר נוף בירושלים.
- 10 . בתו לאה, נשואה לרב אהרן בוטבול, רב אזורי חבל מודיעין, ומוסר פינת
הלכה בתחנות רדיו.
- 11 . בנו הרב משה יוסף – ראש מכון "מאור ישראל" וראש בד"צ "בית יוסף". נשוי ליהודית,
בת הרב אברהם סודרי.

8 . ספריו

- 1 . קונטרס יביע אומר – העוסק במסכת הוריות (מודפס בספרו יחווה דעת).
- 2 . שו"ת יביע אומר – ספר השו"ת המרכזי של הרב יוסף (עשרה כרכים). בשנת תשס"ט
יצא כרך מפתחות לכל החלקים.
- 3 . שו"ת יחווה דעת – שאלות ותשובות שנשאל הרב בקול ישראל, ובסופו חידושים
על מסכת הוריות (ששה כרכים).

4 . חזון עובדיה – הגדה של פסח, וסדרה העוסקת בהלכות המועדים, פרוזבול, אבלות, תרומה ומעשרות, והלכות שבת. (18 כרכים)

5 . קול סיני – ספר ליקוטי הלכות שפורסם בירחון קול סיני.

6 . לווית חן – על הלכות שבת על סדר שו"ע, שעיקרו השגות על ספר משנה ברורה.

7 . טהרת הבית – שלושה כרכים על הלכות נידה ומקואות.

8 . מאור ישראל – שני כרכי פירושים על הש"ס, כולל ביאורים וחיידושים על סדר מועד ומסכת ברכות.

9 . מאור ישראל – טבעת המלך – על משנה תורה להרמב"ם.

10 . מאור ישראל – דרושים. קובץ דרשות למועדי השנה ולאירועים מסוימים.

11 . הליכות עולם – הערות והשגות על ספר ההלכה "בן איש חי" של הרב יוסף חיים מבגדד (שמונה כרכים).

12 . ענף עץ אבות – על פרקי אבות.

8.1 . ספרים אחרים

1 . כף החיים – הרב יוסף השלים את כתיבת הספר (חלק יורה דעה) על פי בקשת משפחתו של המחבר, הרב יעקב חיים סופר.

2 . משא עובדיה – ספר שנערך ויצא לאור על ידי מוסד הרב קוק. הספר מכיל את נאומיו של הרב שנאמרו במשך ארבעים וחמש שנה, בכנסים שהיו במוסד הרב קוק.

3 . פיתוחי חותם – ספר מפתחות על פי סדר השו"ע לכל ספרי הרב עובדיה יוסף שנתחבר על ידי בית המדרש הספרדי בניו יורק, כעת יצאו שני ספרים, אחד הלכות שבת ואחד הלכות איסור והיתר.

4 . מעין אומר – סדרת ספרים ובהם תשובות קצרות לשאלות בעל פה. נכתבו על ידי מזכירו האישי במשך 22 שנה, הרב יהודה נקי, 13 כרכים

8.2 . ספרים שנערכו על פי פסקיו

1 . ילקוט יוסף פסקי דין – הכרך הראשון של סדרת הספרים ילקוט יוסף שחיבר בנו הרב יצחק יוסף (לימים הרב הראשי לישראל) מסכם הלכות מספרי אביו. לאחר כרך זה יצאו לאור עוד למעלה משלושים כרכים של "ילקוט יוסף", בהם מביא המחבר רבים מפסקי אביו. בנו של הרב עובדיה, הרב דוד יוסף, הקים מכון להוצאת ספרי הלכה על פי פסקי אביו, כשהוא עורכם הראשי. במכון יצאו:

- 1 . הלכה ברורה – כעין משנה ברורה, י"ג כרכים
- 2 . תורת המועדים – אוצר הלכות ומנהגי מועדי ישראל, ה' כרכים
- 3 . ציונים והערות – על דברי הרמב"ם בשו"ת "פאר הדור"
- 4 . תורת הטהרה – הלכות טהרת המשפחה

5.2 . מניין המצוות בתורה ומהותן לפי ספר החינוך

תרי"ג מצוות הוא הנושא בו אנו עוסקים השנה – שנת תשע"ד ב–"הפנינים לשבת".

תרי"ג (613) המצוות מפוזרות בפרשיות התורה אך לא בפריסה שווה, ישנם פרשיות בתורה המשופעות במצוות רבות (בפרשת כי תצא יש 76 מצוות) ולעומתן ישנן פרשיות רבות שאפילו מצווה אחת אין בהן.

אנו מסיבות פרקטיות החלטנו לחלק את כל המצוות שווה בשווה בין כל גליונות "הפנינים לשבת" של שנה זו (12 מצוות כל גליון) וכך נעסוק ונלמד את מצוות התורה במהלך כל שבועות ושבטות השנה.

רשימת המצוות לסקירה בגליון זה לפרשת לך לך :

המשך פרשת בא

1. טז. שלא לשבר עצם מן הפסח.
2. יז. שלא יאכל ערל מן הפסח.
3. יח. מצות קדוש בכורות בארץ ישראל.
4. יט. שלא לאכל חמץ בפסח.
5. כ. שלא יראה לנו חמץ בפסח.
6. כא. מצות ספור יציאת מצרים.
7. כב. מצות פדיון פטר חמור.
8. כג. מצות עריפת פטר חמור.

פרשת בשלח

9. כד. שלא נלך בשבת חוץ לתחום.

פרשת יתרו

10. כה. מצות האמנה במציאות השם.
11. כו. שלא נאמין באלה בלתי ה' לבדו.
12. כז. שלא לעשות פסל.

המשך מפרשת בא

טז. שלא לשבר עצם מן הפסח.

שלא לשבר עצם מכל עצמות הפסח, שנאמר (שמות יב מו) ועצם לא תשברו בו. משרשי המצוה.

לזכר נסי מצרים כמו שכתבנו באחרות. וגם זה גזע מן השרש הנזכר, שאין כבוד לבני מלכים ויועצי ארץ לגרר העצמות ולשברם ככלבים, לא יאות לעשות ככה, כי אם לעניי העם הרעבים. ועל כן בתחלת בואנו להיות סגלת כל העמים ממלכת כהנים וגוי קדוש (שם יט ו), ובכל שנה ושנה באותו הזמן, ראוי לנו לעשות מעשים המראים בנו המעלה הגדולה שעלינו בה באותה שעה. ומתוך המעשה והדמיון שאנחנו עושין, נקבע בנפשותינו הדבר לעולם. ואל תחשב בני לתפש על דברי ולומר ולמה יצוה אותנו השם יתברך לעשות כל אלה לזכרון אותו הנס, והלא בזכרון אחד יעלה הדבר במחשבתנו ולא ישכח מפי זרענו? דע, כי לא מחכמה תתפשני על זה, ומחשבת הנער ישיאך לדבר כן. ועתה בני, אם בינה שמעה זאת, והטה אזנך ושמע (משלי כב יז), אלמדך להועיל בתורה ובמצות. דע, כי האדם נפעל כפי פעלותיו, ולבו וכל מחשבתיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע, ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצות, ואפילו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב, ומתוך שלא לשמה בא לשמה, ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחרי הפעלות נמשכים הלבבות. ואפילו אם יהיה אדם צדיק גמור ולבבו ישר ותמים, חפץ בתורה ובמצות, אם יעסק תמיד בדברים של דפי, כאלו תאמר דרך משל שהכריחו המלך ומנהו באמנות רעה, באמת אם כל עסקו תמיד כל היום באותו אמנות, ישוב לזמן מן הזמנים מצדקת לבו להיות רשע גמור, כי ידוע הדבר ואמת שכל האדם נפעל כפי פעלותיו, כמו שאמרנו. ועל כן אמרו חכמים ז"ל (מכות כג, ב) רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות, כדי להתפיס בהן כל מחשבותינו ולהיות בהן כל עסקינו להטיב לנו באחריתנו. כי מתוך הפעלות הטובות אנחנו נפעלים להיות טובים וזוכים לחיי עד. ורמזו ז"ל על זה (מנחות מג, ב), באמרם כל מי שיש לו מזוזה בפתחו וציצית בבגדו ותפלין בראשו, מבטח לו שלא יחטא, לפי שאלו מצות תמידיות, ונפעל בהן תמיד. לכן אתה ראה גם ראה, מה מלאכתך ועסקך, כי אחריהם תמשך ואתה לא תמשכם. ואל יבטיחך יצרך לומר, אחרי היות לבי שלם ותמים באמנות אלהים,

מה הפסד יש כי אתענג לפעמים בתענוגי אנשים, בשוקים וברחובות, להתלוצץ עם הלצים, ולדבר צחות, וכיוצא באלו הדברים שאין מביאין עליהן אשמות וחטאות, הלא גם לי לבב כמו הם, קטני עבה ממתניהם, ומדוע ימשכוני הם אחריהם? אל בני, השמר מפניהם, פן תלכד ברשתם. רבים שתו מתוך כך כוס תרעלתם, ואתה את נפשך תציל. ואחר דעתך זה, אל יקשה עליך מעתה רבוי המצות בענין זכירת נסי מצרים, שהם עמוד גדול בתורתנו, כי ברבות עסקינו בהם, נתפעל אל הדבר, כמו שאמרנו.

דיני המצוה.

כגון שובר עצם ממנו אפילו אחר זמן אכילתו, ודין אם יש כזית בשר עליו מה דינו, ודין הסחוסים וגדים הרכים שסופם להתקשות, ויתר פרטיה, מבוארים בפסחים (פד, א). ונוהגת בזכרים ובנקבות בזמן הבית. והעובר עליה ושובר עצם בפסח טהור, לוקה.

יז. שלא יאכל ערל מן הפסח.

שלא יאכל הערל מן הפסח, שנאמר (שמות יב מח) וכל ערל לא יאכל בו. והוא הערל שמתו אחיו מחמת מילה, ואין צריך לומר עברין (משמד) לערלות, ובו הוא דאינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור, וכן תושב ושכיר גם כן. משרשי מצוה זו.

מה שכתבנו בתושב ושכיר.

דיני המצוה.

כגון מילת בניו ועבדיו אם מעכבין אותו לשחט ולאכל הפסח, ויתר פרטיה מבוארים בפסחים (שם). ונוהגת בזמן הבית. והעובר עליה, כגון ערל שאכל כזית ממנו, לוקה.

יח. מצות קדוש בכורות בארץ ישראל.

לקדש הבכורות, כלומר שיהיו כל הולדות הנולדים בראשונה, כלומר יוצא ראשון מרחם הנקבה, בין באדם, בין בבהמה הזכרים קדש לשם, שנאמר (שמות יג ב) קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא. ודוקא בהמה, דהינו שור וכבש ועז, אבל לא חיה. ומכל בהמה טמאה, חמור לבד במצוה זו. (בכורות י, א) וענין המצוה בבהמה טהורה כן, שמצוה על הבעלים להקדישו ולומר, הרי זה קדש, וחיבים לתת אותו בכור לכהנים, ויקריבו חלבו ודמו על המזבח, והם אוכלים הבשר ברושלים, ואינו נותנו לו מיד שיולד, אלא מטפל בו בבהמה דקה שלשים יום ובגסה חמשים יום. (שם כו, ב) ובחוצה לארץ, שאין לנו מקדש נועל

דלת בפניו ומת מאליו, כדעת קצת המפרשים, (מרדכי ע"ז פ"א בשם רבי אליעזר ממיץ, רמב"ם בכורות א י) ומהם שאמרו שממתין לו לעולם. ואם נפל בו מום יאכל במום בכל מקום ולכל אדם שירצה הכהן לתנו, וכחלין (דכחלין) הוא נחשב, כמו שכתוב (דברים טו כב) הטמא והטהור יאכלנו כצבי וכאיל. וכן כתב הרמב"ן ז"ל בהלכות בכורות שלו (סוף פרק ה). ובכור אדם ופטר חמור, נפרש ענינם במצות הפדיה שבכל אחד, בעזרת השם, והם בסדר זה ובסדר ויקח קרח. משרשי מצוה זו.

שרצה השם יתברך לזכותנו לעשות מצוה בראשית פריו, למען דעת כי הכל שלו, ואין לו לאדם דבר בעולם רק מה שיחלק לנו השם יתברך בחסדיו. ויבין זה בראותו, כי אחר שיגע האדם כמה יגיעות וטרח כמה טרחים בעולמו, והגיע לזמן שעשה פרי, וחביב עליו ראשית פריו כבבת עינו, מיד נותנו להקב"ה ומתרוקן רשותו ממנו ומכניסו לרשות בוראו. ועוד לזכר הנס הגדול שעשה לנו השם יתברך בבכורי מצרים, שהרגם והצלנו מידם.

דיני המצוה.

באי זה מקום נשחט ונאכל, ועד אי זה זמן מצוה להם לאכול, וענין הממין הפוסלין בו, ואי זה מום קבוע או מום עובר, והחלוק שביניהם, ומי נאמן על ממיו, ואם נפלו בו או נעשו בו לדעת, ואיזה חכם ראוי להורות בממיו, ודין בכור השתפים ישראלים או שתף גוי, ובאי זה ענין נפטרה הבהמה מן הבכורה או לא נפטרה, ובכור ספק מה דנו, וענין יוצא דפן, טמטום ואנדרגינוס, ויתר פרטיו, מבוארים במסכת בכורות (יט, א מא, א) (י"ד ש"ו עד ש"כ).

ונוהגת מצוה של קדוש בכור בהמה טהורה מדאוריתא בארץ ישראל בלבד בכל זמן, וכמו שדרשו ז"ל (תמורה כא, ב) מדכתיב (דברים יד כג, ועי' רמב"ם בכורות א, ה) ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכורות בקרך, מקיש וכו'. ומדרבנן אף בחוצה לארץ ובזכרים ובנקבות בין ישראלים, בין כהנים ולוים. (בכורות יג, א) ואף על פי שהבכור שנולד לכהן שלו הוא, מכל מקום חייב להקריב חלבו ודמו ויאכל הבשר בתורת בכור. ובכור אדם ופטר חמור אינו נוהג בכהן ולוי, כמו שנכתב בעזרת השם, וזאת מן המצות שחיבה בסבת דבר.

יט. שלא לאכל חמץ בפסח.

שלא לאכל חמץ בפסח, שנאמר (שמות לג ג) ולא יאכל חמץ.

משרשי מצוה זו.

מה שכתבנו בשאר מצות הפסח.

דיני המצוה.

כגון מה הן הדברים שנאסר בהן משום חמץ, והן חמשה מיני דגן, ודין הלש במי פרות, ודין לתיתה, ותבשיל שנמצא בו חמץ, בחמין או בצונן, ויתר פרטיה מבוארים בפסחים (לה, א ב) (או"ח מסי' תמ"ז עד תס"ח). ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות. ועובר עליה ואוכל כזית חמץ בפסח במזיד, חייב כרת. בשוגג חייב חטאת קבועה.

כ. שלא יראה לנו חמץ בפסח.

שלא יראה חמץ בכל מושבתינו כל שבעת ימי הפסח, שנאמר (שמות יג ז) ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים. ואין אלה שני לאוין בשני ענינים, אבל הם בענין אחד, כמו שאמרו ז"ל (ביצה ז, ב) פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור, לומר לך הוא חמץ הוא שאור, כלומר, אין הפרש בין החמץ עצמו ובין דבר המחמץ. **משרשי המצוה.**

מה שכתבנו בשאר מצות הפסח. דיניה מבוארים בפסחים (שם תל"ד). ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות. והעובר עליה ולקח חמץ בפסח והניחו ברשותו, לוקה. אבל אם לא הוציאו מקדם הפסח מביתו אינו לוקה עליו לפי שאין בו מעשה. ואין לוקין עליו, כמו שאמרנו.

כא. מצות ספור יציאת מצרים.

לספר בענין יציאת מצרים בליל ט"ז בניסן, כל אחד כפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח לשם יתברך על כל הנסים שעשה לנו שם. שנאמר (שמות יג ח) והגדת לבנך. וכבר פרשו חכמים, (מכילתא בא שם) דמצות הגדה זו הוא בליל ט"ז בניסן בשעת אכילת מצה. ומה שאמר הכתוב לבנך, לאו דוקא בנו, (פסחים קטז, א) אלא אפילו עם כל בריה. וענין המצוה, שיזכר הנסים והענינים שארעו לאבותינו ביציאת מצרים, ואיך לקח האל יתברך נקמתנו מהם, ואפילו בינו, לבין עצמו, אם אין שם אחרים, חייב להוציא הדברים מפיו, כדי שיתעורר לבו בדבר, כי בדבור יתעורר הלב (עי' סהמ"צ להרמב"ם מ"ע קנז).

משרשי מצוה זו.

מה שכתוב בקרבן הפסח. ואין מן התמה אם באו לנו מצות רבות על זה, מצות עשה ומצות לא תעשה, כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו. ועל כן אנו אומרים לעולם בברכותנו ובתפלותנו זכר ליציאת מצרים, לפי שהוא לנו אות ומופת גמור בחדוש העולם, וכי יש אלה קדמון חפץ ויכול, פועל כל הנמצאות הוא ובידו לשנותם, כפי שיחפץ בכל זמן מן הזמנים, כמו שעשה במצרים, ששנה טבעי העולם בשבילנו, ועשה לנו אותות מחדשים גדולים ועצומים, הלא זה משתק כל כפר בחדוש העולם ומקים האמונה בידיעת השם יתברך, וכי השגחתו ויכלתו בכללים ובפרטים כלם.

דיני המצוה.

כגון הסדר שחיבין ישראל לעשות בלילה הזה בענין סעדתן, והכוסות של יין שחיבין לשתות, ושעורן, ומזיגתן, וסדורן. והנני כותב לך בני הסדר בקצרה, כאשר שמעתיו מפי חכמי הדור בדיוק. בתחלה מביאין מים ונוטלין יד אחת בשביל כוס של קדוש שצריכין לטל. והכי איתא בברכות בפרק כיצד מברכין, (מג, א) שבכוס מספיק נטילת יד אחת, ואין מברכין על נטילה זו. ואם רצה לטל שתי ידיו לכוס נוטל בלא ברכה. ואחר כך מברך על היין ומקדש ואינו מברך על היין לאחריו. ואחר כך נוטל שתי ידיו ומברך על נטילת ידים, ומטבל בירק (הירק בדפוס וילנא) ומברך עליו בורא פרי האדמה לפניו, ולאחריו אינו מברך בורא נפשות וכו', לפי שימתין עד שיאכל המרור ואז יברך בורא נפשות על המרור ועל הירק. ואין כל מה שעשה בנתים הפסקה, כמו שנפרש. ואחר שאכלו מן הירק בחרסת, מוזגין כוס שני, וקוראין ההגדה עם שני פרקים מן ההלל, ונוטלין היד אחת ומברך אשר גאלנו וכו' על כוס השני, ושותין אותו, ואין מברכין עליו פרי הגפן, ולא לאחריו על הגפן. ואחר ששתו כוס שני, נוטלין לידים ומברכין על נטילת ידים, ונוטלין חצי מצה ומניחין אותה על השלמה ומברכין על החצי המוציא ולאכל מצה. ונוטלין חזרת ומברכין לאכל מרור, ואוכלין ממנו בטבול בחרסת, ואין מברכין עליה בורא פרי האדמה, לפי שנפטר בברכה שברכו בירק תחלה, דהכי מכח בגמרא, (פסחים קג, ב) דלא הוי הפסקה לעולם, שנצטרך לחזר ולברך, אלא אם כן יש בדבר שני ענינים, שיעקר האדם דעתו מן הענין, כגון דאמרי הב לן ונברך, וכיוצא בזה. וכן שלא יהא באפשר לעשות שני הדברים ביחד, כגון מה שאמרו ז"ל (חולין פז, א ורש"י שם) משתי וברוכי בהדי הדדי לא אפשר. ואחר שאוכלין מן המרור בטבול, כורכין ממנו על גבי מצה ואוכלין. ואחר כך אוכלין סעדתן. ואחר כך אוכל כל אחד ואחד מעט מצה, זכר לפסח שהיה נאכל על השבע, ואין אוכלין עוד כל הלילה, שלא לסלק טעם המצה מן הפה. דכתיב (תהלים קיט קג) מדבש לפי, אבל

מים ודאי שותין שאין המים מפגיין הטעם. וכן שותין גם כן תרי כסי דמצוה, כי לא נדחה מצוה מטעם זה. ואחר כך נוטלין לידים ואין מברכין על נטילת ידים. ומוזגין כוס שלישי, ומברך עליו ברכת המזון ובורא פרי הגפן, אבל לא לאחריו על הגפן (עיי' בעל המאור סוף ערבי פסחים). ואחר כך מוזגין כוס רביעי וגומרין עליו את ההלל, ואין מברכין עליו בורא פרי הגפן, אבל לאחריו מברכין על הגפן, והוא שלא יהא דעתו לשתות עוד כוס חמישי. נמצא לפי זה, שאין מברכין בורא פרי הגפן, אלא תרי זמני, על כוס של הקדוש, ועל כוס הברכה. ועל הגפן, פעם אחת אחד כל הכוסות. וארבע הכוסות ומצה דמצוה, צריכין הסבה. ויתר הפרטים מבוארים בסוף פסחים (א"ח מסי' תס"ט עד תפ"ב) ונוהגת בזכרים ונקבות (פסחים לו, א קטו, ב) בכל מקום ובכל זמן. והעובר עליה, בטל עשה.

כב. מצות פדיון פטר חמור.

לפדות ולד חמר זכר שנולד ראשון, שנאמר (שמות יג יג) ופטר חמור תפדה בשה. וענינה הוא שלוקח הישראל שה אחד ונותנו לכהן בפדיון בכור החמור שהוא לשם מן הטעם שכתבנו למעלה, והוא, ברוך הוא, נתנו לכהן. ולפיכך פודהו הישראל ממנו, כי השם יתברך רצה שיהיה לו פדיון בשה. ואם אין לו שה, פודהו בדמי שה. ולפי שאין דמי השיות שוין, אמרו רז"ל (בכורות יא, א) עין יפה בסלע, עין רעה בחצי סלע, ובנונית בשלשה זוין. וזמן הפדיון, עד שלשים יום, והשה חלין ביד כהן, והחמור ביד ישראל.

משרשי מצוה זו.

כדי שיזכרו היהודים לעולם הנס שעשה להם האל ביציאת מצרים, שהרג כל בכוריהם, כמו שכתוב.

דיני המצוה.

כגון שותפות הנכרי או מקבל חמור ממנו להטפל בו, ודין גוי שהפריש פטר חמור מה דינו, ודין חמור שילדה כמין סוס, ודין לוקח חמור מגוי, וענין ספק אם בכרה מה דינו, ודין נותן החמור בעצמו לכהן, ויתר פרטיה, מבוארים במסכת בכורות (ה, ב יא, א יב, א) (יו"ד סימן שכ"א). ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות ישראלים, ולא בכהנים ולוים. והעובר על זה בטל עשה.

כג. מצות עריפת פטר חמור.

לערף פטר חמור אם לא רצה לפדותו, שנאמר (שמות יג יג) ואם לא תפדה וערפתו. ענינה, שהורג וולד החמור אם לא רצה לפדותו, וגזר השם שלא יהנה בו, מכיון שלא פדהו, ואפילו הנבלה אסורה לו בהנאה.

משרשי מצוה זו.

מה שכתוב בפדיה.

דיני המצוה,

מה שאמרו (בכורות יג, א) דמצות פדיה קודמת לעריפה, ושאסור בהנאה אם מת קדם פדיון ויקבר, וכי מצוה להרגו בקופיץ ולא בדבר אחר. ויתר פרטיה מבוארים גם כן בבכורות (שם בי"ד). ונוהגת בכל כמו הפדיה. ויהי בשלח יש בה מצות לא תעשה אחת.

פרשת בשלח

כד. שלא נלך בשבת חוץ לתחום.

שנמנענו שלא ללכת בשבת חוץ לגבולים ידועים שנאמר (שמות טז כט) אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. ובא הפרוש עליו (רמב"ם שבת כז א ב) שמקומו נקרא כל שאינו מרחיק יותר משלש פרסאות חוץ לעיר. והפרסה ארבעה מילין. והמיל אלפים אמה. ומודדין משפת הבית החיצון שבעיר, אפילו היתה גדולה כננוה. וזהו לדין תורה, אלא שחכמים גדרו גדר ואסרו שלא לילך יותר מאלפים אמה חוץ לעיר.

משרשי מצוה זו.

שנזכר ונדע שהעולם מחדש לא קדמון, כמו שכתוב בפרוש במצות שבת (שם כ יא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בס וינח ביום השביעי. על כן לזכר הדבר ראוי שננוח במקום אחד, כלומר שלא נלך בדרך רחוק רק דרך טיול וענג. ובהליכת שנים עשר מילין אין בו טרח רב.

דיני המצוה,

כגון שובת במדבר או במערה מה דינו, (עירובין סא, ב) וכן מי שיצא חוץ לתחום, לרצונו או לאנסו, או ברשות בית דין, (שם נב, ב) ואם הקף במחיצה בשבת מה דינו, (שם מב, א) ובית היוצא יותר משאר בתי העיר שבעים אמה ושירים, ובית

הכנסת שיש בו דירה לחזנין ובית עבודה זרה שיש בה דירה לכמרים, ואוצרות שיש בהן דירה, ושלש מחיצות שאין עליהן תקרה ומעזיבה מה דינן עם העיר? (שם נה, ב) ועיר ארכה, מרבעת, עגלה, עשיה כמין גם או כקשת, מהיכן מודדין לה, (שם א) ובאי זה חבל מודדין, וכמה שעורו של חבל, (שם נג, ב) והגיע לגיא או להר או לכתל כיצד מודד בה, ובמי סומכין במדידה, ומי נאמן להעיד על התחמין, ויתר פרטיה, מבוארים במסכתא הבנויה על זה, והיא ערובין (שם) (א"ח).

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה והלך אפילו אמה אחת יותר משלש פרסאות לוקה, וכן אם הלך אפילו אמה אחת יותר חוץ לאלפים אמה סמוך לעיר, לוקה מכת מרדות דרבנן. והרמב"ן ז"ל כתב, (בסהמ"צ ל"ת שכא) כי מה שאמר הרמב"ם ז"ל בספר המצות שלו, דאסור תחמין דאוריתא הוא ביותר מאלפים אמה, וכן מה שאמר בחבורו הגדול, (שבת כז, א) שחזר מזה וכתב שהשעור של תורה הוא שלש פרסאות, כי הכל טעות, שאין לנו אסור תחומין דאוריתא כלל, וכן מתבאר במקומות הרבה מן הגמרא שלנו, שהיא גמרת בבל, שאנו סומכין עליה בכל דבדינו. והרבה הרב ראיותיו על זה במצות שי"ג (צ"ל שכא) מן הלאוין. והוא יפרש אל יצא איש, כמו אל יוציא. כמו שיש במסכת ערובין (טז, ב) מאן דמשמע לה הכי.

פרשת יתרו

פרשת יתרו יש בה ג' מצות עשה, וי"ד מצות לא תעשה,

כה. מצות האמונה במציאות השם.

להאמין שיש לעולם אלה אחד, שהמציא כל הנמצא ומכחו וחפצו היה כל מה שהוא ושהיה ושיהיה לעדי עד, וכי הוא הוציאנו מארץ מצרים ונתן לנו את התורה. שנאמר בתחלת נתינת התורה (שמות כ ב) אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים וגו'. ופרושו כאלו אמר תדעו ותאמינו שיש לעולם אלה, כי מלת אנכי תורה על המציאות. ואשר אמר אשר הוצאתיך וכו' לומר, שלא יפתה לבבכם לקחת ענין צאתכם מעבודת מצרים ומכות המצרים דרך מקרה, אלא דעו שאנכי הוא שהוצאתי אתכם בחפץ ובהשגחה, כמו שהבטיח לאבותינו אברהם יצחק ויעקב.

שורש מצוה זו

אין צריך באור. ידוע הדבר ונגלה לכל כי האמונה הזו יסוד הדת, ואשר לא יאמין בזה כופר בעקר ואין לו חלק וזכות עם ישראל. וענין האמונה הוא שיקבע בנפשו

שהאמת כן ושאי אפשר חלוף (בחלוף) זה בשום פנים. ואם נשאל עליו, ישיב לכל שואל שזה יאמין לבו ולא יודה בחלוף זה אפילו יאמרו להרגו, שכל זה מחזיק וקובע האמנת הלב כשמוציא הדבר מן הכח אל הפעל, רצוני לומר כשיקים בדברי פיו מה שלבו גומר. ואם יזכה לעלות במעלות החכמה ולבבו (ישעיהו ו י) יבין ובעיניו יראה במופת נחתך, שהאמנה הזאת שהאמין אמת וברור, אי אפשר להיות דבר בלתי זה, אז יקים מצות עשה זו מצוה מן המבחר.

דיני מצוה זו,

כגון מה שמחייב עלינו להאמין עליו שכל היכלת וכל הגדלה והגברה והתפארת וכל ההוד וכל הברכה וכל הקיום בו, ושאינו בנו כח ושכל להשיג ולהגיד גדלו וטובו, כי לרב מעלתו והודו לא ישג רק לעצמו, ולשלל ממנו בכל כחנו כל חסרון וכל מה שהוא הפך כל שלמות וכל מעלה. והענינים היוצאים מזה, כגון לדעת שהוא נמצא שלם, בלתי גוף ולא כח בגוף, כי הגופים ישיגום החסרונות, והוא ברוך הוא לא ישגהו מין ממיני החסרון, כמו שאמרנו. ושאר דברים רבים הנאמרים בענין זה, כלם מבארים בספרי יודעי חכמת האלהות. אשרי הזוכים אליה, כי אז יקימו מצוה זו על בוריה (הל, יסודי התורה פ"א).

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. ועובר עליה, אין לו חלק וזכות עם ישראל, כמו שאמרנו. וזאת מן המצות שאין להם זמן ידוע, שכל ימי האדם חייב לחיות במחשבה זו.

כו. שלא נאמין באלה בלתי ה' לבדו.

שלא נאמין אלהים זולתי השם יתברך לבדו, שנאמר (שמות כ ג) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, ופרושו, לא תאמין אלה אחר זולתי. וכתב הרמב"ן ז"ל (שם) לא תמצא לעולם שיאמר הכתוב אלהים אחרים רק על האמנת הלב, אבל על העשיה לא יאמר לעולם לא תעשה אלהים אחרים, כי לא תפל בלשון עשיה אחרים. ויפה דקדק ז"ל (קהלת י יב) דברי פי חכם חן. וזאת המצוה היא העקר הגדול שבתורה, שהכל תלוי עליו, כמו שאמרו ז"ל (ספרי במדבר טו כב) כל המודה בעבודה זרה, כאלו כפר בכל התורה כלה. ואחד המקבל באלה לשום דבת זולתי השם לבדו, או העובד אותו דבר כדרך עבודתו, כלומר כדרך שעובדין אותו המאמינים בו, או אפילו שלא כדרך עבודתו, אם יעבדנו בארבע עבודות ידעות שהן זבוח וקטור ונסוך והשתחויה, עבר על לא יהיה לך. ונסוך וזורק דבר אחד הוא, ומתחיבין בזריקה כמו בנסוך.

שורש מצוה זו

שורש מצוה זו נגלה וידוע. פרטיה, כגון מה שאמרו, שאם קבל באלה אחר מכל הנבראים, ואפילו מודה שהקב"ה שולט עליו ועל אלהותו, עובר על לא יהיה, ומה הדבר שנקרא דרך עבודתו ושלא כדרך עבודתו, ואם עבדהו דרך בזוי ועבודתו בכך מה דינו, וארבע עבודות האסרות בכל האלהות, עד היכן מתפשט אסורן, כענין מה שאמרו ז"ל (ע"ז נא, א) דשובר מקל לפניה בכלל זבוח הוא. וכן מה שאסרו ז"ל (שבת קמט, א) לקרות בספרי עבודה זרה המחברים בעניני עבודותיה, או בדברים (בענינים) אחרים שלה, כל שגורמין להאמין בה בשום צד, ואסור הרהור הלב אחריה, ודין ישראל שעבדה אפילו פעם אחת מה דינו, ואם קבלו לאלוה וחזר תוך כדי דבור, חיב, (ב"ב קכט ב) שלא נאמר בזה תוך כדי דבור כדבור, והוא הדין בענין קדושיין. והעובדה מאהבה, שחבב אותה צורה לרב יפיה או מיראה שלא תרע לו ולא שיקבלה באלה, וכן העושה לה כבודים, כגון חבוק, נשוק, סך, מלביש, מנעיל מהו דין אסורו. (סנהדרין ס, ב סא, ב) ודיני בטולי עבודה זרה כיצד, והחלוק בין עבודה זרה דישראל לע"ז דעובד גלולים בענין בטולה, ואסורי הנאה של ע"ז עד היכן, והחלוק שבין תלוש הנעבד למחבר מעקרו, ומאמתי היא נעשית ע"ז, ודין משמשי ע"ז, ואם בטל היא מה יהא במשמשיה, (ע"ז נב, ב) ותקרבת שלה מה דינו (שם כט, ב), וע"ז שהניחוח עובדיה, וההרחקה מעובדיה ביום עבודתה וסמוך לו, והדברים האסורים לנו למכר להם לעולם מפני חשש קלונה, והרחקת עיר שיש ע"ז בתוכה, ויתר רב פרטיה, מבוארים במסכתא הבנויה על זה, והיא עבודה זרה. (ב, א י, ב)

ונוהגת בזכרים ונקבות בכל מקום ובכל זמן, והעובר עליה ועבד ע"ז כדרך עבודתה, או שלא כדרך עבודתה בארבע עבודות שכתבנו, בעדים והתראה נסקל, ובשגגה חייב להביא חטאת קבועה. וזאת המצוה היא מכלל השבע מצות שנצטוו כל בני העולם בכללן. (סנהדרין נו, א) אבל מכל מקום, חלוקין יש בפרטיה בין ישראל לשאר האמות, והכל מבואר שם בעבודה זרה. ומן החלוקין שבין ישראל לשאר האמות בענין המצות המטלות על הכל הוא, שישראל לא יתחייב לעולם בלא עדים והתראה, ושאר האמות אין צריכין התראה. לפי שאין חלוק בהן בין שוגג למזיד. וכן יתחייבו גם כן בהודאת פיהם. מה שאין כן בישראל שצריך עדים. ועוד יש חלוק אחר, כי האמות בעברם על כל אחת ממצותם יתחייבו לעולם מיתה, וזהו שאמרו חז"ל (שם נו, א) אזהרתן זו היא מתתן, וישראל יתחייב פעמים קרבן, פעמים מלקות, פעמים מיתה, ופעמים אינו מתחייב בכל אלה, אלא שהוא כעובר על מצות מלך ונשא עונו.

כז. שלא לעשות פסל.

שלא נעשה צלמים שיעבדו, אפילו לא עבדם העושה אותם, העשיה לבד אסורה, להרחיק המכשול. ואין הפרש בין שיעשה בידו או יצוה לעשות. שנאמר (שמות כ ד) לא תעשה לך פסל וכל תמונה. והמצוה לעשותה הוא הגורם העשיה, זהו דעת הרמב"ם ז"ל. (סהמ"צ ל"ת ד) ודעת הרמב"ן ז"ל (שם) שאין האזהרה בכאן, אלא שלא יעשה צלמים על דעת לעבדם. גם כתב, שאין לנו למנות לאו זה מן המקרא הזה, כי לא יזהיר בזה הכתוב רק באסור עבודה זרה שהוא במיתה, ובעשית צלמים, כל זמן שלא עבדם אינו חייב בדבר אלא מלקות. והוא ז"ל כתב, שכל פסוק זה דלא יהיה לך נחשב ללאו אחד, יזהיר שלא נודה האלהות לזלתו בין שיקבלנו לאלה, כלומר שיאמר לו אלי אתה, או שישתחוה לו, או יעבדנו באחת מארבע עבודות אסורות, או בעבודתו המיוחדת לו. אבל המניעה בעשית הצלמים וקיומם, כתב הוא דנפק לו מפסוק (ויקרא יט ד) דאל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם. ותמה אני על הרמב"ם ז"ל שכתב שאין הפרש בין שיעשם בידו או יצוה לעשותם, שהרי מצוה משלח הוא, וקימא לן משלח פטור.

שורש מצוה זו

שורש מצוה זו ידוע שהוא להרחיק האלילים (עבודה זרה). דיני המצוה, כגון העושה צורות, אי זו צורה אסורה לעשות ואי זו מתרת. וחלוק שבין בולטת לשוקעת, ודין טבעת שיש עליה חותם, ויתר פרטיה, מבוארים במסכת עבודה זרה (מג, ב) (י"ד קל"ט ק"מ קמ"א). ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה ועשה צלמים הנעבדים, במזיד, לוקה.

6.1 . שלום לעם/ מבט לחיים

משימה שנכשלה/ הרב אבי בן אבנר

‘נגריית הזהב’ הייתה אחת הנגריות המבוקשות ביותר, וזאת בזכות העובד הוותיק והחרוץ, משה, שהיה בעל ידי זהב, דייקן ויצירתי. לקוחות הנגרייה היו מתעקשים שרק הוא יעשה עבורם את הרהיטים.

בעל הנגרייה לא ראה את הדבר בעין יפה. הוא אמנם הרוויח כסף בזכות משה, אבל תמיד חשש שיום אחד משה יתפטר ויפתח נגרייה משלו, ואז כל הלקוחות יעזבו וילכו אחריו.

דווקא משה מעולם לא חשב על הכיוון. הוא היה אדם ישר שהסתפק במועט. הוא אהב את עבודתו, ולא חשב לעזוב ולפתוח נגרייה מתחרה.

יום אחד שמע בעל הנגרייה את אחד הלקוחות מנסה לשכנע את משה לעזוב את עבודתו כשכיר, ולפתוח נגרייה בעצמו. בעל הנגרייה יצא בחשאי כדי שהשניים לא יבחינו בו. אם הוא היה ממתין עוד רגע, הוא היה שומע את תשובתו של משה האומר שהוא מרוצה מעבודתו ולא חושב לעזוב, אבל בעל הנגרייה שמע רק את דברי הלקוח, והחליט למנוע ממשה בכל דרך לפתוח נגרייה מתחרה.

למחרת יצאה התכנית הזדונית לפועל. כל השכונה שמעה כיצד בעל הנגרייה זועק: ‘גנבו! גנבו!’ ומשליך את משה מהנגרייה בבושת פנים. בעל הנגרייה סיפר לכולם כי תפס את משה ‘על חס’ גונב כסף מהקופה.

מיותר לציין שמשה האומלל לא גנב אפילו פרוטה, וידיו היו נקיות. הוא החל לחפש עבודה חדשה, אבל בכל מקום רדפה אותו השמועה שבעל הנגרייה הפיץ עליו. לכל מי שהתקשר לברר על משה, היה בעל הנגרייה אומר: 'אסור להעסיק אותו. הוא נראה תמים, אבל למעשה הוא גנב מדופלם'. המצב לא הותיר למשה כל ברירה, ובעצת ידידיו הוא החליט לנסוע לחו"ל ולנסות שם את מזלו, אולי משם תצמח לו הישועה.

הטיסה לארצות הברית עברה עליו במתח ובלחץ. הוא לא הצליח להירדם מרוב דאגה לעתיד. כשהמטוס נחת, עבר משה במהירות את הבדיקות, נטל את מזוודתו והתכוונן לצאת מהטרמינל. אך לפני כן ביקש להתפנות, וסר לחדר השירותים. כאשר משה נכנס לתא, הוא לא האמין למראה עיניו. על הרצפה היו מושלכות כמה חבילות גדושות של... דולרים. משה היה המום וצבט את עצמו לוודא שהוא לא חולם. הוא שמע אמנם את האגדה שבאמריקה הכסף גדל על העצים, אבל מעולם לא דמיין שהכסף צומח על רצפות של תאי שירותים...

הוא היה מבולבל. האם הכסף שייך לו? האם עליו לחפש את בעליו? משה החליט לקחת את הכסף, ולחשוב אחר כך מה לעשות איתו. הוא תחב את חבילות הכסף למזוודה, אך כאשר יצא מהשירותים, נבהל לראות מולו עשרות שוטרים פרושים, כשחלקם מכוונים כלפיו אקדחים. משה הרים ידיים באופן אינסטינקטיבי. כמה שוטרים קרבו אליו והחלו לחפש על גופו ובתוך מזוודתו. משה היה כה מבולבל, עד שפלט: 'זה הכסף שלי'. השוטר חייך בלגלוג ואמר: 'בוודאי זה שלך, אחרי ששדדת את הבנק...'

עד מהרה התברר למשה ששלוש שעות לפני כן התבצע שוד בסניף בנק סמוך, והוא נחשד כשודד. הוא הבין שעליו לדבוק בגרסה הראשונה שנפלטה מפיו, שהכסף שלו, כי אם יתחיל להחליף גרסאות, זה יעורר רק יותר חשד. 'אני לא השודד', אמר לחוקרים, 'כי לפני שלוש שעות עוד הייתי במטוס...'. החוקרים שאלו: 'אם כן, מאיפה יש לך את הכסף? ומשה המציא תשובה במקום: 'אני איש עסקים המסתובב עם סכומים גדולים באופן קבוע'.

החוקרים לא ידעו אם להאמין לו. מצד אחד ה'אליבי' שלו מוצק, והוא אכן היה במטוס בעת השוד, אך מאידך, בגדיו הפשוטים לא נראו כשל איש עסקים.

כדי לבדוק זאת, הציעו החוקרים האמריקניים הצעה מקורית: במזוודה של משה היה פנקס טלפונים. הם יתקשרו לאחד המספרים וישאלו אודותיו, ולפי התשובה יחליטו מי הוא. הטלפון הראשון שהחוקרים שלפו היה של... בעל נגריית הזהב, מי שהתנכל למשה ופיטר אתו מעבודתו.

כאשר בעל הנגרייה קיבל את השיחה, הוא השיב שהוא מכיר את משה. 'האם הוא איש עסקים עשיר?' שאל החוקר בלי להסביר את כוונתו. בעל הנגרייה דמיין שמשה הסתבך עם מס הכנסה או עם הרשות להלבנת הון, והחליט להעליל עליו שהוא מגלגל כספים כדי לסבך אותו עוד יותר. 'משה הזה מסתובב כל היום עם סכומי ענק', אמר בעל הנגרייה, 'ואין לי מושג מאיפה'.

משה שוחרר מהחקירה כשכל הכסף בידו. לאחר מכן הוא בירר את ההלכה, והתברר לו שבתנאי המקרה הספציפי, הוא יכול להשאיר את הכסף בידו. כך אירע שדווקא בעל הנגרייה שרצה לגרום לו נזק, הוא אשר הציל אותו מהחוקרים האמריקנים, והביא לכך שהוא נשאר עם הכסף.

הסיפור הזה, שהתרחש לפני כמה עשרות שנים בירושלים, ממחיש בצורה הטובה ביותר שכאשר נגזר על אדם לקבל משהו, הוא יקבל אותו למרות כל אלו שמנסים למנוע זאת. לפעמים דווקא אלו שרוצים להזיק לו – הם אלו שעוזרים לו בלי ידיעתם, כי 'אין עצה ואין תבונה נגד השם' – כאשר מהשמים מחליטים שאדם מסוים יקבל משהו, אין כוח בעולם שיימנע זאת.

סיפור לשבת – התרחק מהרשע / אריה תומר

הידיעה הפתיעה את הקהילייה האיטלקית בשיקגו, והפכה במהירות לשיחת היום: ג'וזפה ורפאלו, אנשי העסקים העשירים, פירקו את השותפות ביניהם.

ג'וזפה ורפאלו היו בני דודים, נכדיו של דון לוצ'יאנו, אחד המכובדים והעשירים באנשי הקהילייה. מאז ילדותם היו צמד חמד: בגן הילדים, בבית הספר, בתיכון ואחר כך גם בעסקים. גם לאחר שהתחתנו עם נערות ממשפחות איטלקיות מכובדות, התגוררו השניים בסמיכות והמשיכו לעשות חיל בעסקים. היתה להם רשת משגשגת של קונדיטוריות שהלכה והתרחבה מזמן לזמן. מספר חודשים לפני שנפרדו, החלו לייבא מאיטליה יינות, פסטות, שמן ומוצרים נוספים שזכו לביקוש ונחטפו מהמדפים.

ודווקא אז, בשיא הצלחתם, החליטו השניים להיפרד: רפאלו יישאר עם רשת הקונדיטוריות, ואילו ג'וזפה ייקח את עסקי היבוא. דון לוצ'יאנו, ראש המשפחה, זימן מיד את השניים לביתו.

חווילתו המפוארת של הסב היתה מגרש המשחקים של השניים מאז ילדותם. כשהמבוגרים היו יושבים סביב השולחן הענק, הם ושאר בני הדודים שיחקו והשתובבו בין ספות העור, הפסלים וחפצי האמנות. אך עכשיו הם לא התרוצצו, אלא ישבו ביראת כבוד מול הקשיש שהוכנס על כסא הגלגלים על ידי משרתו

האישי. גופו של דון לוצ'יאנו בגד בו, אך עיניו עדיין בערו ואיש במשפחה לא העז להמרות את פיו.

'אצלנו תמיד כולם עבדו יחד', אמר הסב בקול קשה, 'האחוזה והערבות ההדדית ליכדו את משפחתנו מאז ומעולם'.

'יש בינינו חילוקי דעות מקצועיים', אמר ג'וזפה בקול שקט.

'מחלוקות תמיד היו ויהיו', הטיח דון לוצ'יאנו. 'זו לא סיבה לפרק שותפות'.

'אנחנו כבר בני שלושים, וכל אחד רוצה לצאת לדרך עצמאית', ניסה ג'וזפה להתעקש.

'שטויות', קבע הזקן, 'זו לא סיבה להיפרד'.

גם רפאלו ניסה בתחילה לדבר על אי הסכמה מקצועית, אך לא היה משכנע יותר מבן דודו, ודון לוצ'יאנו החל להתרגז.

'למעשה, הוויכוח בינינו הרבה יותר עקרוני', הודה רפאלו לבסוף. 'אתה בוודאי יודע שלאחרונה נכנסנו לתחום היבוא. לא מזמן ביקרו אצלנו שני אורחים מניו יורק, אנשי המאפייה האיטלקית, ואמרו לנו שכל עסקי היבוא מאיטליה נשלטים על ידם. הם הודיעו שמעתה הם שותפים בעסק, ו-10 אחוז מההכנסות הולכות אליהם'.

'אז מה הבעיה?' שאל דון לוצ'יאנו, 'ככה זה בביזנס'.

'נכון מאוד', אמר ג'וזפה המעודד מתמיכת סבו, 'זבאמת, למרות דמי החסות שאנו משלמים, אנחנו מרוויחים עכשיו פי שניים!'

'אז אני מבין שאתה החלטת לפרוש מהשותפות', הפנה הקשיש את עיניו אל רפאלו.

'נכון', אמר רפאלו, 'אינני רוצה להיות מאפיונר. אני רוצה חיים שקטים למשפחתי'.

'איש לא הופך אותך למאפיונר', נזף הסב, 'אתה בסך הכול עושה אתם עסקים'.

'סבא, אתה מספיק חכם ומנוסה לדעת מה יקרה: היום זה עסקים, מחר הלבנת הון, ומחרתיים מבקשים ממך לחסל יריב עסקי. אינני רוצה שום עסק אתם'.

דון לוצ'יאנו השתתק. לפתע הוא נראה זקן וחלש כפי שהיה באמת. הוא ידע היטב מהי המאפיה האיטלקית, וגם ידע מה המחיר שהיא גובה...

'תעשו מה שאתם מבינים', לחש וקרא למשרתו שיסיע אותו בחזרה למיטתו. הפירוד יצא לפועל. ג'וזפה לקח את החלק הרווחי של עסקי היבוא ובידי רפאלו נותרו רק הקונדיטוריות.

גם הידידות בין השניים הסתיימה. הכעס היה גדול והם מיעטו לדבר. לאחר שנתיים עקר ג'וזפה לניו יורק עם משפחתו. השמועות אמרו שהוא חי כמו מלך וצובר הון מיום ליום.

דון לוצ'יאנו האריך ימים ומת בשיבה טובה. להלווייתו המפוארת הגיעו כל ראשי הקהילה האיטלקית בשיקגו. גם רפאלו היה שם כשלפתע נשמעו לחישות: 'דון ג'וזפה הגיע!' כל העיניים הופנו אל האורח המפורסם מניו יורק. ג'וזפה הגיע בלימוזינה שחורה וארוכה, לובש חליפה שמחירה שווה למשכורת חודשית, את עיניו מכסות משקפי שמש ושני שומרי ראש גברתנים מתלווים אליו.

'הבחור השתלב חזק במאפיה בניו יורק', שמע רפאלו לחישות הערצה של צעירים. 'הוא אחד היעדים המרכזיים של ה-FBI, אבל הם לא מצליחים להפליל אותו'.

'הבעיה זה לא המשטרה', לחש אחר, 'אלא ארגוני הפשע המתחרים, המאפיה הרוסית, המאפיה הסינית ו...'

אך באותו רגע נשמעה המולה גדולה בקהל. צעקות בהלה נשמעו. שני מאבטחי של דון ג'וזפה הרימו את נשקיהם אך כבר לא היה על מי לשמור. צלף שכיר שעמד מחוץ לבית הקברות ירה ירייה מדויקת אחת, וחיסל את המאפיונר הצעיר שהגיע ללוויית סבו.

*

אברהם אבינו מחליט להיפרד מעל לוט, בן אחיו, ואף מאפשר לו לבחור בחלקת הארץ הטובה והמשובחת, ובלבד שלא יישבו ביחד. זאת משום שרועי לוט לא מונעים מצאנו לרעות בשדות פרטיים, ואברהם אינו מוכן להמשיך לחיות עם אדם שאינו נמנע מגזל. ואכן, עד מהרה מתגלה פרצופו האמיתי של לוט, והוא מתחבר לאנשי סדום הרעים והחוטאים.

כי אין דבר מזיק יותר מחברה גרועה. אפילו אברהם אבינו הצדיק חשש מהשפעה שלילית והתרחק מאדם שמידותיו מושחתות. זהו לקח שעלינו לזכור היטב: חברים רעים יכולים לדרדר אותנו למקומות שאיננו רוצים להגיע אליהם. ככל שנבחר בחברים טובים ובחברה טובה, כך נשמור ונגן על עצמנו מפני השפעות שליליות.

6.3. פתגם שבועי /משל /סיפור עם ומוסר השכל מצידו

הרמאות אינה משתלמת
סיפור עם אתיופי (רשם מהרי רובל, מפי יעקב בלאי)

מ עשה בסוחר שיצא עם חמוריו לשוק למכור סחורה. בדרך פרק את המשא מעל גב החמורים ושכב לנוח בצילו של עץ גובה. כשהגיע בסופו של דבר לשוק גילה ששכח ליד העץ שקית ובה מאה ביר (מטבע כסף הנהוגה באתיופיה). מיד חזר למקום לחפש את אבדתו. בדרך פגש באדם אחד. ראה אותו אדם שפניו של הסוחר מוטרדות ומודאגות שאלו: "מה קרה לך?"; "איבדתי שקית ובה כל כספיי", ענה הסוחר; "וכמה היה בשקית?"; "מאה ביר", ענה הסוחר; "האם זו השקית שלך?"; "שאל אותו האיש, "מצאתי אותה ליד העץ." לקח הסוחר את השקית, פתח וספר את מאה הביר שהיו שם. לפתע עלה במוחו רעיון – הוא פנה לאיש ואמר לו: "בשקית היו מאתיים ביר ולא מאה גנבת את מחצית כספיי, החזר לי אותו" האיש הישר נדהם, אבל טענותיו כי לא לקח דבר מן השקית לא עזרו לו. לאחר דין ודברים ממושך הגיעו שניהם למשפט בפני המלך תאודורוס. שמע המלך את טענות שני הצדדים, שקל את העניין בכובד ראש ופסק: "אתה טוען", אמר לסוחר, "שאיבדת שקית ובה מאתיים ביר, אם כך השקית שנמצאה אינה שלך, כי בה יש רק מאה ביר. החזר שקית זו למי שמצא אותה ולך חפש את השקית שלך". "ואילו אתה", פנה המלך תאודורוס למצוא השקית, "מצאת שקית ובה מאה ביר. שמור אותה אצלך עד שיבוא בעל האבדה וידרוש אותה. ואם בעבור שלושה חודשים לא יגיע אלייך איש – הכסף שלך!"

תזונה נכונה לשמירה על בריאות העיניים / אורית שרוני - אחות

תזונה עשירה בפירות ובירקות תסייע בשמירה על בריאות העין

תזונה עשירה בפירות ובירקות תשמור על בריאות העין בכלל ועל רשתית העין בפרט. מסתבר שבריאות העין אינה קשורה רק לוויטמין מסוים אלא למגוון גורמים תזונתיים.

לוטאין וזיאקסנטין

לוטאין וזיאקסנטין הם קרוטנואידים (צבענים טבעיים) הנגזרים מהאוכל שאנו אוכלים, שיש להם תפקיד חשוב בשמירת בריאות העין, כיוון שהם בעלי יכולת סינון של האור הכחול המזיק שעלול לפגוע בתאים בעין. היחס בין לוטאין לזיאקסנטין אמור להיות 5 לוטאין על 1 זיאקסנטין

הלוטאין הוא פיגמנט צהוב, שנמצא בחלמון ביצים ובעלים של צמחים כהי עלים דוגמת תרד (מכיל גם זיאקסנטין). חומר זה מהווה מרכיב חשוב של המקולה, נקודה צהובה בקוטר של כ-5 מילימטרים הנמצאת על הרטינה (רשתית העין). באופן טבעי, עם עליית הגיל, יורדת כמות הפיגמנטים במקולה, דבר הגורם לפגיעה בראייה ולמספר מחלות עיניים.

חוקרים גם מצאו כי שילוב של לוטאין, זיאקסנטין ומיצוי ענבי שועל (דומדמנית שחורה) עשוי להטיב עייפות או חולשת עיניים הנובעת בין היתר מעבודה רבת שעות מול מחשב.

לוטאין וזיאקסנטין עשויים להיטיב מצבים של קטקרט וניוון מרכז הראייה ברשתית (מחלה המהווה סיבה לאובדן חדות הראייה לאחר גיל 50) צריכת מזונות עשירים בוויטמינים, עשויה להאט החלשות ראייה הקשורה למחלות בעיניים.

נמצא בגזר, בטטות, חלמון בצים, שמן דגים וכבד. A ויטמין

מחלות עיניים

בקבוצות הסיכון העיקריות לפתח מחלות עיניים נמצאים אנשים מעל גיל 60, אנשים הלוקים במוגבלות למידה, כאלו שיש להם היסטוריה של מחלות עיניים במשפחה ואנשים הלוקים בסוכרת.

רטינופתיה סוכרתית

מהסיבות הנפוצות לעיוורון, היא מצב שבו קיימת הפרעה במבנה התקין של כלי דם קטנים המזינים את רשתית העין.

המחלה נגרמת כתוצאה ממחלת הסוכרת. היא עלולה להיגרם כתוצאה מכל סוגי הסוכרת, וכאשר אין מטפלים בה עלולה להביא לעיוורון. חשוב לערוך בדיקות עיניים שגרתיות, כי אם מאבחנים את צמיחת כלי הדם החדשים בשלב מוקדם, ניתן לטפל בהם ביעילות ולפזר אותם לקצוות החיצוניים של הרשתית בעזרת יצירת מספר כוויות לייזר וכן באמצעות זריקות אבסטיין לעין.

קטרקט וקטרקט בילדות

היא מחלה שבה מתפתחת עכירות של עדשת העין. במצב תקין עדשות העין צלולות ומאפשרות לאור לעבור ללא הפרעה לרשתית שבאחורי גלגל העין. מעבר בלתי מופרע של האור הוא תנאי הכרחי לקבלת תמונה ברורה ומדויקת.

עכירות בעדשת העין משבשת את מעבר האור ופוגמת בראיה. בשלבים המוקדמים של קטרקט ניתן לשפר את הראיה בעזרת משקפיים או בעזרת שימוש בתאורה הולמת לשם קריאה. אמצעים אלו יעזרו לזמן קצר בלבד כי כאשר הקטרקט מתקדם הדרך היחידה לטפל בו היא ניתוח.

גלאוקומה

היא משפחה של מחלות הפוגעות בראיה. היא מכונה גם ברקית או יתר לחץ תוך עיני. אדם אחד מכל 50 אנשים מעל גיל 40 לוקה בה. הסיכון לגלאוקומה עולה עם הגיל ולכן חשוב לערוך בדיקות עיניים שגרתיות.

במקרים רבים גלאוקומה פוגעת בשתי העיניים, בדרך כלל בדרגות משתנות. עין אחת יכולה לפתח גלאוקומה מהר יותר מהשנייה. כאשר לא מטפלים בגלאוקומה היא עלולה לגרום לעיוורון, אך אבחון וטיפול מוקדם בגלאוקומה עשוי למנוע את הנזק לראיה. לפיכך חשוב מאוד להיבדק באופן שגרתי על-ידי רופא עיניים כדי לאבחן ולטפל בבעיות כמו גלאוקומה מוקדם ככל האפשר.

לא ידוע על קשר בין הרכבת עדשות מגע לבין התפתחות של גלאוקומה. הגורמים הידועים כמגביר סיכון לפתח גלאוקומה הם גורמים גנטיים (מוצא אתני וסיפור משפחתי), קוצר ראייה ומחלת הסוכרת.

היפרתיירוואידיזם, מחלת גרייבס ובעיות בעיניים

פעילות יתר של בלוטת התריס, הידועה גם כתירוטוקסיקוזיס היא מחלה שבה נוצרת כמות מוגברת של הורמוני בלוטת התריס. אחת הסיבות להיפרתיירוואידיזם היא מחלת גרייבס. במחלת גרייבס יש גם פגיעה בעיניים, תופעה זו נקראת אופתלמופתיה, פגיעה זו גורמת לקושי בהפעלת שרירי העיניים ומקשה על תיאום ותנועות העיניים.

ט' חשוון תשנ"ג 5-11-1992 פרשת צאלים ב'

במהלך תרגול פעילות סודית ביותר של סירת מטכ"ל נהרגו חמישה חיילים מפגיעת טיל שנורה אליהם בבסיס צאלים שבנגב. מטרת התרגיל, לפי פרסומים זרים היתה לפגוע בשליט עיראק, סאדם חוסיין. אישור על מטרת התרגיל ניתן על ידי מדינת ישראל לאחר נפילתו של סאדם חוסיין בשבי האמריקאי במלחמתה בעירק. התרגיל התחלק לשני שלבים תירגול "יבש" אשר בו בווימו חיילי האויב על ידי כוחות הסיירת ותירגול "רטוב" כשכל המהלכים זהים (מיקומי צוותים, מילות קוד והפעלה וכו') כשההבדל היחידי שמשגר הטילים במצב נצור בתרגיל נכחו: הרמטכ"ל, אהוד ברק, סגנו, אמנון ליפקין-שחק, יוזם ומתכנן המבצע האלוף עמירם לוין ומפקד הסיירת.

במהלך התרגיל "היבש" נורה בטעות הטיל והרג ארבעה מהלוחמים ופצע אנושות לוחם נוסף. צוות רפואי מבסיס צאלים הגיע במסוק והחל לטפל בפצועים. לימים החל ויכוח על תיפקודו של הרמטכ"ל אהוד ברק האם נטש את הפצועים או לא. (פרשה שהוגדרה כ"אהוד ברק" כפי שהאשימו אותו מתנגדיו הפוליטיים). הוקמו מספר וועדות חקירה אשר המליצו להעמיד לדין את המפקדים וגם את הבכירים שבהם בסופו של תהליך ננזפו האלופים אורי שגיא ועמירם לוין ומפקד הפעולה והקציין שירה את הטיל נדונו ל-3 חודשים בכלא.

ט' חשוון תשמ"ה 14-10-1994 נחטף החייל נחשון וקסמן בידי מחבלים

בתאריך ד' חשוון תשמ"ה 9-10-1994 יצא החייל נחשון וקסמן מבסיס בצפון וארץ בדרכו לרמלה. המקום האחרון בו נראה היה צומת עטרות כשלא הגיע לביתו בירושלים פנו הוריו לקציין העיר ודיווחו על העדרו. בתחילה לא התייחסו לכך הגורמים הצבאיים והמשפחה בעזרת חברים ומתנדבים החלו לחפש את נחשון וקסמן באזור צומת עטרות. יומיים לאחר החטיפה התפרסמה הידיעה במהדורות החדשות ובערב התקשר אדם שזיהה עצמו כאיש החמאס וביקש לדבר עם אביו של נחשון והודיע לו שבנו נחטף ומוחזק בידי החמאס. מאוחר הוצגה בחדשות קלטת ווידאו ובה צילום תעודת הזהות של נחשון ונשקו האישי. בקלטת היתה גם דרישה של החוטפים לשחרור מנהיג החמאס אחמד יאסין (ששחרר מספר שנים לאחר מכן בעסקה לשחרור אנשי המוסד שנכשלו בעת נסיון להתנקש במנהיג החמאס בירדן חאלד משעל ולבסוף (יאסין) נהרג מפגיעת טיל שנורה אליו ממסוק חיל אויר בעזה), שייח עובייד ומוסטפא דיראני (ששימשו כקלף מיקוח להחזרת הנווט רון ארד וששחררו בעסקת טננבוים). בנוסף, דרשו החוטפים את שיחרורם של 50 מחבלי חמאס נוספים. המחבלים ציינו גם אולטימטום שעל ישראל למלא את דרישותיהם עד ליום שישי 14 באוקטובר (ט' חשוון).

אביו של נחשון, יהודה וקסמן פנה לראש הממשלה יצחק רבין ז"ל וליאסר ערפאת בבקשה שיעשו הכל לשיחררו של נחשון. רבין הטיל את האחריות על ערפאת ודרש ממנו לפעול לשיחרור החייל. בנוסף התבקש גם המלך חוסיין לסייע. לאחר יום הגיעה עוד קלטת ובה נראה נחשון וקסמן חבול בפניו והוא מבקש מראש הממשלה שייענה לאולטימטום. ביום שישי 14 לאוקטובר (ט' חשוון) הגיעו לידי השב"כ ידיעות מדויקות על מקום המצאותם של החוטפים והוחלט על תכנון פריצה לבית. גם סיירת מטכ"ל וגם הימ"מ (היחידה המיוחדת למלחמה בטרור של המשטרה) הגישו תוכניות פריצה והביצוע הוטל על הסיירת. בסביבות השעה 18:00 התקרב כח של הסיירת בפיקודו של סרן ניר פורז ז"ל בחשאיות גמורה לבית והתכונן לפריצה שלפתע התקרבה לבית מכונית מרצדס והועלתה האפשרות שהחוטפים רוצים להעביר את וקסמן למקום אחר ולכן ניתנה לכח לעצור. נהג המרצדס נכנס לבנין כשיצא לאחר כחצי שעה נתפס על ידי כוחותינו על מנת לקבל פרטים נוספים. קצת לאחר השעה 7 בערב התקרב הכח לבית שם התפצל למספר כוחות משנה. כח אחד עלה על גג המבנה וניסה אפשרות חדירה שקטה מהגג ואולם לאחר שהתברר שזה בלתי אפשרי הוחלט על פריצה באמצעות פיצוץ שלושת דלתות הכניסה. לאחר הפריצה לבית חרגו כוחות הסיירת חלק מהמחבלים ששהו בקומה הראשונה ובמהירות עלו הכוחות לחדר שבקומה העליונה שם היה נחשון וקסמן ואולם נתקלו בדלת ברזל שהיתה נעולה. דלת זו עיכבה את הכח. לאחר שנפרצה הדלת התפתח קרב קצר עם המחבלים ובו נפגעו אנושות ומת מפצעיו מפקד הכח סרן ניר פורז ז"ל. לוחמי הסיירת מצאו את נחשון וקסמן כבול בידיו וברגליו בשרשראות ברזל כשהוא ירוי בראשו.

י"א חשוון יום הזכרון של רחל אימנו לפי המסורת

בתאריך זה לפי המסורת נפטרה רחל אימנו, אשת יעקב אבינו ואם יוסף ובנימין. נאמר "וַתָּמָת, רַחֵל; וַתִּקָּבֶר בְּדֶרֶךְ אֶפְרַתָּה, הוּא בֵּית לָחֶם. וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה, עַל קְבֻרָתָהּ הוּא מַצֵּבֶת קְבֻרַת רַחֵל, עַד הַיּוֹם". אנו מייחסים כיום את קבר רחל בכניסה לעיר בית לחם הדומית לירושלים. שטח זה הינו כיום בריבונות ישראלית. בזמן חורבן בית ראשון הוגלו בני ישראל ותושבי ירושלים שיצאו לגלות עברו בסמוך לקבל רחל ונאמר בספר ירמיהו "כֹּה אָמַר ה', קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תִמְרוּרִים רַחֵל, מִבְּכָה עַל בְּנֵיהָ; מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל בְּנֵיהָ, פִּי אֵינְנוּ. כֹּה אָמַר ה', מִנְעֵי קוֹלְךָ מִבְּכִי, וְעֵינַיִךְ, מִדִּמְעָה פִּי יֵשׁ שָׂכָר לַפְּעֻלָּתְךָ נְאֻם ה', וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב. וַיֵּשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתְךָ, נְאֻם ה'; וְשָׁבוּ בָנִים, לְגְבוּלָם".

זוהי בעצם תמצית הבטחת הגאולה של עם ישראל שאנו רואים בהקמת מדינת ישראל את תחילתה. גם לאחר ששת הימים ושחרור קבר רחל שר הזמר אריק לביא ז"ל את השיר שבין מילותיו "ראי, אבק דרכים עולה מעיר שלם ורכב הברזל שועט על מול עירך....מנעי קולך, רחל, מנעי קולך מבכי, כולנו פה רחל, עם התרמיל על שכם, שוב לא נלך רחל, ואת שוב

לא תלכי, שוב לא נלך רחל, מני שדמות בת לחם. ראי, רחל, ראי, ראי ריבון עולם ראי רחל, ראי, הם שבו לגבולם". הנסיעה כיום לאתר קבר רחל היא ללא בעיות.

י"ב חשון תרס"ב 1901-10-25 הוקם היישוב כפר תבור

היישוב הנמצא למרגלות הר התבור הוקם על ידי קבוצה של 20 משפחות מיוצאי תנועת הבילויי"ם מהמושבות זכרון יעקב, ראש פינה ומאיר שפיה (נמצא מצפון לזכרון יעקב) שנתמכו על ידי הברון רוטשילד. האדמות נרכשו מידי תושבי הכפר הערבי הסמוך. בתחילה נקרא היישוב בשם מסחה. עם העלייה לקרקע סבלו המתיישבים מגניבות ופרעות של ערביי הסביבה למרות ששכרו שומרים ערביים שישמרו עליהם. בכפר תבור נוסד ארגון השומר (המשכו של ארגון בר-גיורא) אשר קם מתוך אמונה שרק יהודים יכולים לשמור על יהודים בין האישים המפורסמים שנולדו בכפר תבור היה יגאל אלון (פייקוביץ) שהוריו היו ממייסדי היישוב. בשנים האחרונות הוקמו שכונות חדשות וכן בוצע שיחזור גדול בשכונת המייסדים ובהם בית כנסת, בית "השומר", בית ספר הראשון ועוד. לפני מספר שנים הוקם מוזיאון "חצרות האיכרים" ובו מוצגים פריטים ונתונים היסטוריים וכן שיחזור מלא ומדוייק של מספר מבנים. במקום גם בית חרושת למרציפן אשר מופק מפרי השקד המצוי לרוב באזור.

י"ב חשון תשנ"ו 1995-11-4 נרצח ראש הממשלה יצחק רבין ז"ל

במוצאי שבת התקיימה בכיכר מלכי ישראל בתל אביב הפגנת תמיכה במהלכי הממשלה בראשות יצחק רבין לקידום מהלכי השלום של הסכם אוסלו. בגמר העצרת ירד יצחק רבין מלווה באנשי הבטחון אל מכוניתו שחיכתה לו מאחורי בית העירייה לאזור שהיה אמור להיות אזור "נקי" מהאנשים לא מורשים. באיזור זה חיכה לרבין הרוצח יגאל עמיר, סטודנט למשפטים ממשפחה דתית מהרצליה אשר ירה ברבין מטווח קצר שלושה (ויש אומרים שניים) כדורים בגבו. רבין הובהל לבית החולים איכילוב (אם כי לא ישירות) שם מת מפצעיו. יגאל עמיר נתפס, הועמד למשפט ונדון למאסר עולם ללא אפשרות חנינה. הרצח חידד את הפילוג בעם בין ימין ובין שמאל וגרם לתופעות שנאה רבות בין האנשים. כמו כן הועלו כל מיני טענות על כך שהשב"כ ידע על כוונתו וקיבל אישור לפעילות על מנת להכפיש את הימין בישראל. לאחר מספר חודשים הוקמה ועדת חקירה בראשות השופט שמגר אשר חקרה את האירועים שקדמו לרצח, פרשת אבישי רביב שהיה סוכן שב"כ ואשר הסית נערים כנגד הממשלה, את תיפקוד היחידה לאבטחת אישים, את רגעי הרצח ואת מה שקרה לאחר מכן. תוצאות ועדת החקירה השאירו עדיין מספר שאלות ללא תשובה. אין ספק שרצח זה היה אחד מהאירועים הקשים ביותר שידעה מדינת ישראל.

המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רוניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבני, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה .

בברכת שבת שלום ומבורך
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים בנושא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוי"ז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק, ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה וזכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127
 טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010
 ני"ד: 050-5333949
 דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

